

**BELANGSTELLINGSVERKENNING:
'N LOOPBAANORIËNTERINGSPERSPEKTIEF**

deur

Charlotte van der Merwe

Skripsie voorgelê ter gedeeltelike vervulling
van die vereistes vir die graad

MAGISTER EDUCATIONIS

in die

Departement Skoolvoorgligting
van die Fakulteit Opvoedkunde,
Universiteit van Pretoria

Studieleier

Mnr. L. de Bruyn

November 1994

DANKBETUIGINGS

My opregte dank en waardering teenoor die volgende persone vir hul bydraes tot die voltooiing van hierdie skripsie:

- * Mnr. Leon de Bruyn, my studieleier, vir sy belangstelling, aanmoediging, leiding en vriendskap.

- * Dr. Pieter du Toit, vir die taal- en tegniese versorging van die skripsie.

- * Mev. Bergie du Plessis, vir die noukeurige en netjiese tikwerk.

- * My Ma, René van der Merwe, vir haar ondersteuning.

- * My suster, René en my swaer Kobus Odendaal, vir hulle onderskraging.

- * My vriend, Ron Lewington, vir sy belangstelling, aanmoediging, geduld en hulp.

- * Vriende wat verstaan en ondersteun het.

- * My Hemelse Vader aan wie alle eer toekom.

INHOUDSOPGAWE

SUMMARY

VII

HOOFSTUK 1

Belangstellingsverkenning: 'n Inleidende oriëntering

1

1.1	Inleiding	1
1.2	Konseptualisering	1
1.2.1	Belangstelling	1
1.2.2	Verkenning	2
1.2.3	Loopbaan	2
1.2.4	Oriëntering	2
1.3	Probleemstelling	2
1.4	Navorsingsdoelwitte	3
1.5	Sentrale teoretiese stelling	3
1.6	Navorsingsmetode	3
1.7	Navorsingsprogram	4

HOOFSTUK 2

Effektiewe loopbaanoriëntering

5

2.1	Inleiding	5
2.2	Loopbaanoriëntering op skool	6
2.2.1	Vak- en hoërskoolkeuse	7
2.2.2	Vakkeuse einde standerd 7	8
2.2.3	Beroeps- en studiekeuse	8
2.2.3.1	Fase I: Persoonsverkenning	8
2.2.3.2	Fase 2: Beroepsverkenning	9
2.2.3.3	Fase 3: Loopbaanbeplanning	11

2.3	Sintese	17
-----	---------	----

HOOFSTUK 3

	Belangstelling: 'n teoretiese perspektief	18
--	--	-----------

3.1	Teorieë oor belangstelling	18
3.1.1	Belangstelling vanuit die humanistiese teorie	18
3.1.1.1	Eksistensiële teorie	19
3.1.1.2	Fenomenologiese teorie	19
3.1.2	Belangstelling vanuit die psigo-analitiese teorie	19
3.1.2.1	Belangstelling gevorm op grond van instinkte en drifpatrone	21
3.1.2.2	Belangstelling gevorm op grond van die bevrediging van behoeftes	22
3.1.3	Belangstelling vanuit die behaviouristiese teorie	24
3.1.4	Belangstelling vanuit die empiries- opvoedkundige teorie	25
3.2	Definiëring van die begrip belangstelling	28
3.2.1	Semantiek van die begrip	28
3.2.2	Omskrywing van die begrip belangstelling	29
3.2.3	Sintese	31
3.3	Die aard van belangstelling	32
3.3.1	Die strukturele aard van belangstelling	33
3.3.1.1	Belangstelling as 'n komponent van persoonlikheid	33
3.3.2	Die funksionele aard van belangstelling	36
3.3.2.1	Belangstelling as 'n houding	36
3.3.2.2	Belangstelling as motivering	38
3.3.2.3	Belangstelling as bevrediging van behoeftes	39
3.3.2.4	Belangstelling en affek	42

III

3.3.2.5	Belangstelling en intellektuele vermoëns	43
3.3.2.6	Belangstelling en kennis	44
3.3.2.7	Belangstelling en waardes	44
3.3.2.8	Belangstelling en geslag	45
3.3.2.9	Belangstelling en studieprestasie	46
3.3.2.10	Die invloed van oorerwing en omgewing op belangstelling	47
3.4	Die ontwikkeling van belangstelling	48
3.4.1	Fases in die ontwikkeling van belangstelling	48
3.4.1.1	Die kleinkinderjare	49
3.4.1.2	Die kleuter- of voorskoolse jare	49
3.4.1.3	Die primêre skooljare	49
3.4.1.4	Die vroeë-adolescenteperiode (± 13 tot ± 15 jaar)	50
3.4.1.5	Laat-adolescentefase (± 15 tot ± 18 jaar)	50
3.4.2	Barak se benadering	52
3.5	Tipes belangstelling	54
3.5.1	Uitgesproke of uitgeleefde belangstelling	54
3.5.2	Gemanifesteerde belangstellings	55
3.5.3	Gemete belangstellings	55
3.5.4	Vraelysbelangstelling	56
3.5.5	Geldigheidsbelangstelling	56
3.6	Die stabiliteit van belangstelling	57
3.7	Sintese	59

HOOFSTUK 4

	Die loopbaanoriënteringsbetekenis van belangstelling	60
4.1	Inleiding	60
4.2	Meting van belangstelling	60
4.2.1	Inleiding	60
4.2.2	Tegniese vir die meting van belangstelling	62
4.2.2.1	Die vraagmetode	62
4.2.2.2	Die aktiwiteitsmetode	62
4.2.2.3	Die toetsmetode	62
4.2.2.4	Die vraelysmetode	63
4.2.3	Metingskale	67
4.2.3.1	Driepuntskaal	67
4.2.3.2	Tweepuntskaal	68
4.2.3.3	Vierpuntskaal	68
4.2.3.4	Ander metingskale	69
4.2.4	Beperkinge met betrekking tot die meting van belangstelling	70
4.2.5	Standaardisering van 'n belangstellingsvraelys	72
4.2.5.1	Inleiding	72
4.2.5.2	Betroubaarheid	72
4.2.5.3	Geldigheid	74
4.2.6	Interpretasie van belangstellingsvraelyste	78
4.3	Loopbaanoriënteringsbetekenis van belangstelling	83
4.3.1	Inleiding	83

LYS VAN FIGURE

Figuur 2.1:	Loopbaanontwikkelingsproses	5
Figuur 2.2:	Loopbaanoriëntering	7
Figuur 3.1:	Die behoeftehiërargie van Maslow	23
Figuur 3.2:	Belangstelling as grondslag vir identiteitsvorming	27
Figuur 3.3:	Die fases in die ontwikkeling van belangstelling	53

BYLAE

Bylaag 1	Groepering van belangstellingsvelde in studierigtings (Steenkamp 1992)
Bylaag 2	Groepering van belangstellingsprofile met profile van verskillende beroepe

SUMMARY

TITLE: INTEREST EVALUATION: A CAREER ORIENTATION
PERSPECTIVE

CANDIDATE: CHARLOTTE VAN DER MERWE

LEADER: MR. LEON DE BRUYN

DEPARTMENT: SCHOOL GUIDANCE

DEGREE: MAGISTER EDUCATIONIS

UNIVERSITY: UNIVERSITY OF PRETORIA

The research has clarified the meaning of the concept career orientation and explored the relation between career orientation and interests. This study has shown that it is essential to plan a career and to guide according to a full evaluation of interest over a period of time. This enables the counsellor to predict more accurately and leads to better self-knowledge of the candidate.

THE PRIMARY AIMS OF THIS STUDY ARE:

- to clarify the nature of the concept career orientation;
- to clarify the nature of the concept interest;
- to provide guidelines for effective interest evaluation in the career planning programme in the secondary school; and
- to indicate the value of continuous interest evaluation for career orientation.

VIII

CONTENTS OF THE STUDY

Chapter 1 clarifies the title as well as the meaning of relevant concepts such as interest evaluation and career planning. In this chapter the research problem is stated, a theoretical statement is made and aims are formulated.

The second chapter deals with perspectives on the concept career orientation and the value of using the process approach. Different indicators for effective career planning are investigated and a theoretical model for career planning on secondary school level is proposed.

Chapter 3 aims at providing a theoretical and historical perspective on the concept interest.

The fourth chapter is mostly applied to the evaluation and the use of different interest tests.

In chapter 5 a summary of the study is given and the findings are established. Recommendations for further research are also made.

HOOFSTUK 1

BELANGSTELLINGSVERKENNING:

'N INLEIDENDE ORIËNTERING

1.1 INLEIDING

Elke mens bevind hom daaglik in talle situasies waarin hy keuses moet maak. Een van die belangrikste keuses wat 'n mens moet maak, is dié van 'n toekomstige beroep. In die praktyk kom dit daarop neer dat die leerling 'n aantal psigometriese toetse aflê. Op grond hiervan word 'n aantal veranderlikes, naamlik intelligensie, aanleg, belangstelling en persoonlikheid verken en 'n persoonsbeeld vasgestel. Ooreenkomstig hierdie persoonsbeeld word 'n aantal beroepe geïdentifiseer. Daar word van die leerling verwag om die beroepe te bestudeer en 'n finale keuse hieruit te maak (Lamprecht 1989:504).

Lamprecht en verskeie outeurs is egter van mening dat bogenoemde (wenformule) aanleiding kan gee tot 'n oppervlakkige bemoeienis van die beroepsvoorligter met die kind. So 'n vinnige afhandeling van 'n beroepsbesluit staan in skerp kontras met die groter eise wat gestel word om 'n verantwoordbare keuse te maak (Lamprecht 1989:504).

Verskeie outeurs is van mening dat loopbaanoriëntering 'n proses is wat reeds in die vroeë kinderjare 'n aanvang neem en aan die einde van 'n hoërskoolloopbaan 'n hoogtepunt bereik. In hierdie navorsing word belangstellingsverkenning vanuit 'n loopbaanoriënteringsperspektief bekyk.

1.2 KONSEPTUALISERING

1.2.1 Belangstelling

Vir die doeleindes van hierdie studie word die volgende onder die begrip belangstelling verstaan: volgens die Verklarende Handwoordeboek van die Afrikaanse Taal (Odendal 1984:77) beteken dit "*aandag skenk aan; meeleef met*". Volgens die Psigologiewoordeboek (Gouws *et al.* 1984:32) is die betekenis van die begrip die volgende: "*'n Houding wat meebring dat alle individue voorkeur gee aan bepaalde aktiwiteite en objekte gepaardgaande met die gevoel dat dié betrokke objek, saak of aktiwiteit waardevol of*

betekenisvol is. Verder impliseer dit 'n toestand van motivering of ingesteldheid wat gedrag in 'n bepaalde rigting of na bepaalde doelstellings lei."

1.2.2 Verkenning

Vir die doeleindes van hierdie studie word die volgende onder die begrip verkenning verstaan: volgens die Verklarende Handwoordeboek van die Afrikaanse Taal (Odendal *et al.* 1984:1248-1249) omsluit dit die "*opneem-, bestuderingshandeling van inligting*".

1.2.3 Loopbaan

Volgens die Verklarende Handwoordeboek van die Afrikaanse Taal (Odendal *et al.* 1984:661) beteken die begrip loopbaan die volgende: "*'n Lewensweg: Wat 'n persoon gedurende sy lewe verrig en bereik het.*"

1.2.4 Oriëntering

Die volgende word vir die doeleindes van hierdie studie onder die begrip oriëntering verstaan: volgens die Verklarende Handwoordeboek van die Afrikaanse Taal (Odendal *et al.* 1984:807) beteken die begrip oriëntering die volgende: "*Die plek bepaal waar 'n mens jou bevind; jou op die hoogte stel.*" Volgens die Psigologiewoordeboek (Gouws *et al.* 1984:216) dui oriëntering op "*die proses waardeur enige organisme sy posisie in 'n situasie bepaal. Dit kan dui op 'n eenvoudige of 'n komplekse fisiese situasie, asook 'n abstrakte situasie soos 'n teoretiese of 'n wetenskaplike probleem. Dit is ook die pogings van een persoon of van 'n groep persone om 'n ander persoon te help om 'n vreemde situasie te verstaan.*"

1.3 PROBLEEMSTELLING

In die lig van die voorafgaande inleidende oriëntering en konseptualisering kan die probleemstelling van die onderhawige studie soos volg in vraagvorm geformuleer word:

- Wat is die vereistes vir effektiewe loopbaanoriëntering?
- Wat is die aard van die konsep belangstelling?

- Wat is die loopbaanoriënteringsbetekenis van die konsep belangstellingsverkenning?

1.4 NAVORSINGSDOELWITTE

Die doel met die onderhawige studie is om ondersoek in te stel na:

- die vereistes vir effektiewe loopbaanoriëntering;
- die aard van die konsep belangstelling; en
- die loopbaanoriënteringsbetekenis van die konsep belangstellingsverkenning.

1.5 SENTRALE TEORETIESE STELLING

Met die onderhawige studie word gepoog om die volgende teoretiese stelling te verifieer:

Effektiewe belangstellingsverkenning is moontlikheidsvoorwaarde vir effektiewe loopbaanoriëntering.

1.6 NAVORSINGSMETODE

Die onderhawige navorsing kan as basiese, teoretiese navorsing beskryf word. Dit verteenwoordig 'n verkennend-beskrywende navorsingsondersoek. Verkennende studies het dit tipies ten doel om 'n verkenning van 'n relatief onbekende terrein te maak. Die oogmerke met sodanige verkennende studies is uiteenlopend, naamlik dat dit dien:

- as 'n voorondersoek tot 'n meer gestruktureerde studie van 'n verskynsel; of
- om sentrale konsepte te ekspliseer; of
- om prioriteite vir verdere navorsing vas te stel; of
- om nuwe hipoteses oor 'n bestaande verskynsel te ontwikkel.

Die belangrikste metodologiese oorwegings in beskrywende studies is om akkurate inligting/data oor die domeinverskynsel onder bestudering in te samel (Mouton & Marais 1988:43).

Die volgende werkswyse is gevolg:

- 'n Literatuurstudie van die konsep loopbaanoriëntering is onderneem.
- 'n Literatuurstudie van die konsep belangstelling en die loopbaanoriënteringsbetekenis daarvan is onderneem.

1.7 NAVORSINGSPROGRAM

Na die voorafgaande inleidende oriëntering en uiteensetting van die navorsingsontwerp sien die verdere program van die studie soos volg daar uit:

In hoofstuk 2 word die fokus geplaas op die konsep loopbaanoriëntering en die vereistes vir effektiewe loopbaanoriëntering.

In hoofstuk 3 word die fokus geplaas op die aard van die konsep belangstelling.

In hoofstuk 4 word die loopbaanoriënteringsbetekenis van belangstellingsverkenning geïdentifiseer.

'n Samevatting van die bevindinge en aanbevelings wat uit die ondersoek voortvloei, word in hoofstuk 5 aangespreek. Implikasies vir verdere navorsing word ook aangedui.

HOOFSTUK 2

EFFEKTIEWE LOOPBAANORIËTERING

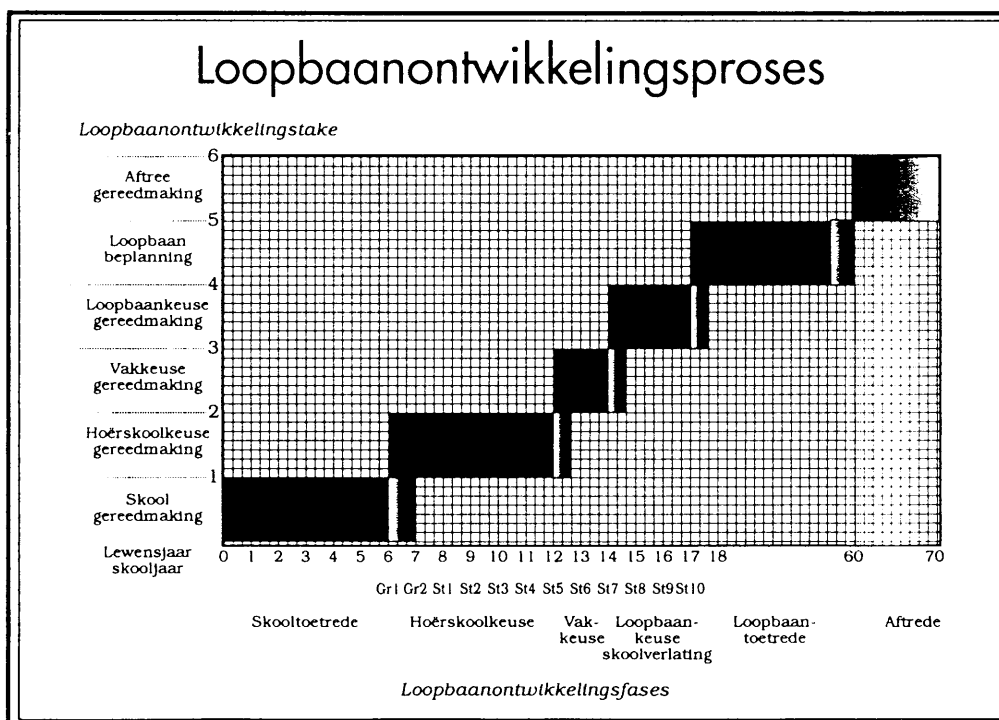
2.1 INLEIDING

Bekende wetenskaplikes is van mening dat effektiewe loopbaanoriëntering 'n prosesgerigte benadering vereis (Lamprecht 1991:1). Effektiewe loopbaanoriëntering op skoolvlak beklee 'n belangrike plek binne die loopbaanontwikkelingsproses.

Die loopbaanontwikkelingsproses neem volgens verskeie wetenskaplikes reeds in die vroeë kinderjare 'n aanvang en strek tot na aftrede (Langley 1988; Langley & Scheepers 1990:288).

De Bruyn (1992:2) het 'n loopbaanontwikkelingsmodel daargestel wat vir plaaslike omstandighede bruikbaar is (vergeelyk figuur 2.1).

Figuur 2.1: Loopbaanontwikkelingsproses

Volgens hierdie model kan die volgende loopbaanontwikkelingsfases geïdentifiseer word (De Bruyn 1992:2):

- Skooltoetrede (± 6 jaar).
- Hoërskoolkeuse (± 12 jaar).
- Vakkeuse (± 14 jaar).
- Loopbaankeuse (± 17 jaar).
- Loopbaantoetrede (± 18-22 jaar).
- Aftrede (± 60 jaar).

Tydens elke loopbaanontwikkelingsfase moet sekere loopbaanontwikkelingstake voltooi word ten einde die keusegereedheid van leerlinge te verseker (Jacobs *et al.* 1988:264; De Bruyn 1992:7). Die mate waarin 'n leerling met sukses sekere loopbaanontwikkelingstake voltooi, bevorder sy keusegereedheid en latere loopbaanvolwassenheid.

De Bruyn (1992:3) identifiseer die volgende loopbaanontwikkelingstake:

- Skoolgereedmaking.
- Hoërskoolkeusegereedmaking.
- Vakkeusegereedmaking.
- Loopbaankeusegereedmaking.
- Loopbaanbeplanning.
- Aftredegereedmaking.

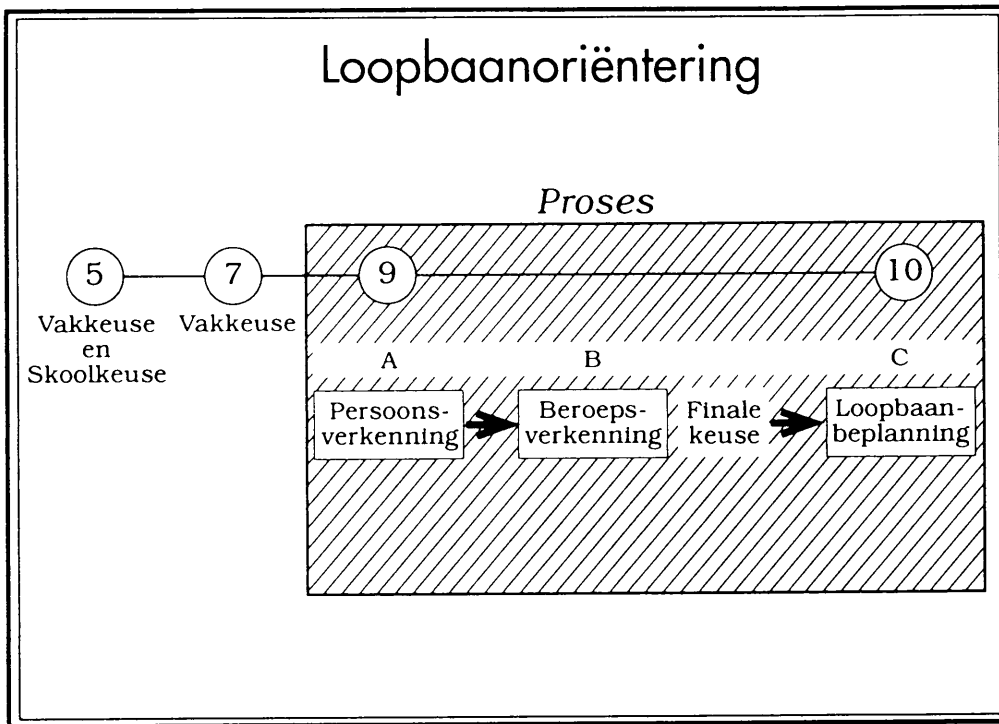
2.2 LOOPBAANORIËNTERING OP SKOOL

Volgens De Bruyn (1992:3) is die belangrikste loopbaanoriënteringsgeleenthede die volgende:

- Vak- en hoërskoolkeuse - standerd 5.
- Vakkeuse - einde van standerd 7.
- Begin van die loopbaankeuseproses - begin van standerd 9.

Hierdie loopbaanoriënteringsprogram kan soos volg voorgestel word:

Figuur 2.2: Loopbaanoriëntering

Die prosesbenadering blyk duidelik uit hierdie model. Die normale keusehoogtepunte word nie as losstaande insidente beskou nie, maar as belangrike loopbaanfases binne die totale loopbaanontwikkelingsproses van die leerlinge (De Bruyn 1992:3).

2.2.1 Vak- en hoërskoolkeuse

Hierdie loopbaanontwikkelingsfase neem spontaan in die senior primêre skoolfase van die leerling 'n aanvang. Tussen skooltoetredende en standerd 5 verloop daar normaalweg sewe jaar waartydens die leerling verskeie leerinhoude moet bemeester. Volgens Jacobs *et al.* (1988:18) behoort die leerling gedurende hierdie lewensfase begelei te word om met insig en verantwoordelikheid keuses te kan maak. Die loopbaanoriënteur het voldoende geleentheid om die leerlinge in effektiewe besluitneming en probleemoplossing te onderrig.

Aan die einde van standerd 5 moet die leerling 'n keuse maak ten opsigte van die tipe hoërskool (akademies, tegniese, landbou, handel, kuns, ensovoorts) wat hy wil bywoon. Indien hy nie die voorafgaande sewe jaar bekwaam gemaak is om hierdie besluit effektief

te kan neem nie, ontstaan die moontlikheid van 'n besluitnemingskrisis (Jacobs *et al.* 1988:264).

2.2.2 Vakkeuse einde standerd 7

Aan die einde van standerd 7 moet leerlinge skoolvakke kies vir die finale sekondêre fase, naamlik standerd 8-10.

Hierdie keuse word gedoen na persoonsverkenning wat verkenning van 'n aantal veranderlikes impliseer, naamlik:

- intelligensie;
- aanleg; en
- belangstelling.

Vakkeusepakkette word gewoonlik in verskillende wetenskapsvelde gekies, naamlik in die natuur-, ekonomiese, sosiale, mediese, ingenieurswetenskappe, ensovoorts.

2.2.3 Beroeps- en studiekeuse

Volgens De Bruyn (1992:4) behoort die beroepskeuse van leerlinge nie as 'n insidentele aangeleentheid hanteer te word nie, maar as 'n proses met drie duidelik onderskeibare fases, naamlik:

- Fase 1: Persoonsverkenning.
- Fase 2: Beroepsverkenning.
- Fase 3: Loopbaanbeplanning.

2.2.3.1 Fase 1: Persoonsverkenning

Hierdie fase behoort volgens De Bruyn (1992:5) met die aanvang van die standerd 9-skooljaar te begin. Dit moet egter nie die loopbaanoriënteur verhoed om die leerling gedurende die voorafgaande skooljare te begelei tot self- en beroepskennis nie.

Sodoende word die leerling geleidelik beroepskeusegereed gemaak en loopbaanvolwassenheid bevorder.

Veranderlikes wat formeel in die eerste helfte van die standerd 9-skooljaar verken moet word, is:

- intelligensie;
- aanleg;
- belangstellings;
- persoonlikheid; en
- loopbaanvolwassenheid.

Die uitkomst van die verkenning moet met elke leerling bespreek word ten einde hom te begelei tot effektiewe selfkennis. Tydens hierdie gesprekke met die leerling moet toepaslike beroepe geïdentifiseer word met die oog op beroepsverkenning.

2.2.3.2 Fase 2: Beroepsverkenning

Tydens hierdie fase val die klem op die bevordering van beroepskennis deur die inwin van loopbaaninligting.

Veral drie faktore wat by loopbaaninligting ter sprake is, word deur Jepsen (De Bruyn 1992:125) onderskei, naamlik:

- kennis van die geroetineerde aktiwiteite van die beroep;
- die minimum vereistes waaraan voldoen moet word; en
- die voor- en nadele wat gepaard gaan met die beroep.

Langley (1989:53) stel op haar beurt voor dat loopbaaninligtingsbronne die volgende inligting behoort te verskaf:

- Beroepsbeskrywing en pligte.
- Opleiding en toelatingsvereistes.
- Voordele en beperkings.

- Beroepsvooruitsigte.
- Bronne van addisionele inligting.

In die literatuur (Jacobs *et al.* 1988:423-499) word die volgende bronne vir beroepsverkenning geïdentifiseer:

- Onderhoude met werkgewers.
- Vakansiewerk.
- Loopbaanskoue.
- Brosjures.
- Rekenaarpakkette.

Gouws (1992:70-71) het na 'n uitgebreide ondersoek oor die nut van loopbaanskoue die nut daarvan vir die inwin van beroepsinligting gemotiveer en die volgende voorwaardes vir die effektiewe benutting daarvan geïdentifiseer:

- Leerlinge moet georiënteer word tot selfkennis, sodat elke leerling baat kan vind by die geleentheid om in aanraking te kom met deskundiges van die beroepswêreld.
- Die loopbaanuitstallers kan makliker, vinniger en meer akkuraat hulp, raad en inligting verskaf oor moontlike beroepsrigtings in hulle onderskeie ondernemings as die leerlinge inligting kan verstrek rakende:
 - hul jongste eksamen- of toetspunte;
 - beroepsrigtings waarin hulle belangstel;
 - hul aanleg in 'n bepaalde rigting; en
 - hul persoonlikheidstipe (byvoorbeeld realisties, sosiaal, ondernemend, ondersoekend, kunstig of konvensioneel van aard).
- Leerlinge moet voor die tyd weet watter instellings almal aan die loopbaanskoue gaan deelneem, sodat hulle 'n studie kan maak van die instellings en vooraf deur middel van hulp, raad en leiding van ouers en die loopbaanoriënteur kan besluit watter instellings hulle wil besoek.

- Die loopbaanoriënteur moet die leerling vooraf oriënteer ten opsigte van die soort vrae wat aan loopbaanuitstallers gevra kan word.

Na deeglike bestudering maak die leerling aan die einde van fase 2 'n finale loopbaan-keuse. Daarna betree die leerling fase 3, naamlik die fase van loopbaanbeplanning.

2.2.3.3 Fase 3: Loopbaanbeplanning

Loopbaanbeplanning sentreer grootliks om die stel van loopbaandoelwitte, en die uitwerk van aksieplanne om die gestelde doelwitte te verwerklik. London en Stumpf (1982:43) stel dit soos volg: *"It doesn't matter which path you follow if you don't know where you want to end up."* Uit hierdie stelling is dit duidelik dat die hoërskoolleerling duidelike doelwitte moet stel om na te streef.

Die hoërskoolleerling word deur middel van die proses van loopbaanoriëntering begelei tot 'n finale beroepskeuse, waarna die finale stap in die proses, naamlik loopbaanbeplanning, uitgevoer moet word. Loopbaanbeplanning kan dus beskou word as 'n integrale deel van loopbaanoriëntering, nadat 'n beroepskeuse gemaak is. Davel (1991:39) beskou loopbaanbeplanning by uitstek as 'n vennootskapegebeure, waarsonder die aandeel van die volwassene wat by onderwys en die toekoms van die jeug belang het, nie losgedink kan word nie. Volgens London en Stumpf (1982:44) behels loopbaanbeplanning die definiëring van 'n reeks aktiwiteite wat loopbaanprogressie fasiliteer.

Loopbaanbeplanning wat fokus op 'n beroepstoetrededeposisie, deur die hoërskoolleerling wat sy skoolloopbaan gaan voltooi, vereis dat die inligting wat deur die proses van loopbaanoriëntering verkry is, benut word. Verskillende loopbaanalternatiewe binne die gekose beroepsrigting kan aan die hand van hierdie inligting ondersoek word. Daarna kan die ondersoek vernou word na enkele gepaste moontlikhede. Dit sou veronderstel dat daar eerstens gefokus word op 'n beroepsveld, daarna op 'n werkstipe en laastens op die tipe organisasie (London & Stumpf 1982:44-45).

Vervolgens word 'n paar praktiese wenke vir die uitwerk van 'n persoonlike loopbaanplan bespreek.

* **Stap 1: Selfontleding**

In hierdie essensiële stap word twee van die loopbaankompaspole, soos beskryf deur Erwee (1985:4), betrek, naamlik waardes en vaardighede. Die leerling poog om 'n realistiese ontleding te maak van sy lewenswaardes, belangstellings en vaardighede. Wanneer die hoërskoolleerling tot hierdie eerste stap oorgaan, het hy reeds duidelikheid aangaande sy finale beroepskeuse, en is die loopbaanoriënteur tevrede dat die leerling se stand van loopbaanvolwassenheid sodanig is dat daar met die taak van loopbaanbeplanning voortgegaan kan word.

Tydens die loopbaanoriënteringsproses word die veranderlikes, naamlik aanleg, belangstelling, intelligensie en persoonlikheid deeglik geëvalueer. Met hierdie inligting tot sy beskikking kan die loopbaanoriënteur die leerling steun om 'n realistiese ontleding te maak van sy waardes, belangstelling en vaardighede. Die loopbaanoriënteur kan die leerling begelei om te bepaal watter waardes hy nastreef en watter rol dit gespeel het in sy loopbaankeuse, en ook hoe dit sy toekomstige loopbaanplan sal beïnvloed.

Die leerling word dus in hierdie stap begelei om die gaping tussen sy bestaande en toekomstige vaardighede wat benodig word vir sy loopbaanontwikkeling, te identifiseer, en om moontlike opleidingsvereistes en -geleenthede aan te toon.

Volgens Erwee (1985:5) het die individu (leerling) tot op hierdie stadium die volgende inligting gegeneer:

- Persoonlike profiel: Lewenswaardes, belangstellings en vaardighede.
- Huidige posvereistes: Wat is die mate van passing tussen die leerling se profiel en die eise van die voorgenome beroep en/of pos?
- Toekomstige eise: Watter ontwikkelingsgeleenthede moet die leerling nastreef?

* **Stap 2: Realiteitstoetsing**

In die vorige fase het die leerling sy persoonlike siening oor sy vaardighede en leemtes geformuleer en ook moontlike ontwikkelingsgeleenthede geïdentifiseer. In hierdie tweede fase moet die leerling eerstens sy siening van sy vaardigheidsprofiel toets. Die realisme

van die leerling se loopbaankeuse, sy persoonlike profiel, huidige beroeps- en/of posver- eistes, en toekomstige eise, met inagneming van sy vermoëns, aanlegte, belangstellings, persoonlikheid en vereistes van die werksomgewing, word met hom bespreek. Die loop- baanoriënteur tree op as 'n objektiewe klankbord om die leerling se persoonlike siening van homself te beoordeel.

Bogenoemde punte kan op 'n konkrete manier aan die leerling voorgehou word deur 'n selfontledingsanalise op te stel en dit met hom te bespreek onder die volgende hoofpunte:

- **Sterkpunte:** 'n Bron, vermoë of faktor binne die leerling wat aangewend kan word in die nastrewing van sy loopbaandoelwitte.
- **Swakpunte:** Enige beperking, fout of faktor binne die leerling wat hom belemmer in die nastrewing van sy loopbaandoelwitte.
- **Geleentheid:** Enige gunstige faktor in die omgewing van die leerling wat voordelig mag wees in die nastrewing van sy loopbaandoelwitte.
- **Bedreigings:** Enige ongunstige faktor of tendens in die omgewing van die leerling wat die bereiking van sy loopbaandoelwitte kan kortwiek (De Bruyn 1992:7).

Indien dit uit die selfontledingsanalise blyk dat daar by die leerling geleentheid vir selfont- wikkeling ten opsigte van sy voorgenome loopbaandoelwitte bestaan, kan hy aan die hand van die volgende aksieplan begelei word om selfontwikkeling te aktualiseer:

- **Ontwikkelingsdoelwitte:** Verander swakpunte in sterkpunte.
- **Offensiewe doelwitte:** Gebruik sterkpunte om geleenthede te benut.
- **Defensiewe doelwitte:** Gebruik sterkpunte om bedreigings teen te werk (De Bruyn 1992:7).

Langs dié weg poog die loopbaanoriënteur om 'n groter mate van loopbaanpassing tus- sen die leerling en sy beoogde loopbaan te verseker. Schreuder en Flowers (1992:10) omskryf loopbaanpassing as die mate waarin 'n werknemer se loopbaan sy belangstel-

lings verwesenlik, sy behoeftes en waardes bevredig en hom die geleentheid bied om uitdrukking aan homself te gee.

Die loopbaanoriënteur kan besondere leiding verskaf oor watter geleenthede realisties is binne die gekose loopbaanrigting. Tydens hierdie stap word die derde pool op die loopbaankompas, naamlik geleenthede, betrek (Erwee 1985:7).

* **Stap 3: Doelwitstelling**

Nadat die leerling sy persoonlike aspirasies getoets het aan die loopbaanrealiteite en ontwikkelingsdoelwitte geïdentifiseer is om selfontwikkeling te aktualiseer, is hy gereed om verbosonderde loopbaandoelwitte te ontwikkel.

Kaye (1980:10) skryf dat dit die individu se taak, as argitek van sy eie loopbaan, is om sy eie loopbaandoelwitte te formuleer wat realisties en funksioneel sal wees. Die selektering van loopbaandoelwitte is 'n proses wat deur individue gevolg word om:

- die verskeidenheid van beskikbare alternatiewe te identifiseer;
- die wenslikheid en toepaslikheid van elk van die alternatiewe te evalueer; en
- uit die beskikbare alternatiewe die een met die meeste bereikbare doelwitte te selekteer.

Volgens Kaye (1980:12-14) behoort loopbaandoelwitte die volgende eienskappe te hê:

- Loopbaandoelwitte moet in spesifieke terme uitgedruk word wat dieselfde betekenis vir die leerling, loopbaanoriënteur en enige ander persoon wat dit mag lees, sal inhou.
- Loopbaandoelwitte moet binne 'n bepaalde tydraamwerk gestel word. Tydraamwerke kan in terme van weke, maande of jare geskied, of dit kan ander teikendatums spesifiseer.
- Loopbaandoelwitte wat aan bogenoemde twee vereistes voldoen, behoort die loopbaanoriënteur in staat te stel om die leerling te help bepaal of die gespesifiseerde

doelwitte bereikbaar is soos dit in die tydraam aangedui is.

- Dit is van kardinale belang dat die leerling sy loopbaandoelwitte sigbaar maak, omdat die leerling meer daartoe geneig sou wees om daarop te reageer indien dit algemeen bekend is.
- Die finale uitdaging tot die stel van loopbaandoelwitte verteenwoordig 'n samevatting van al die kennis wat tydens die voorafgaande stappe versamel is.

Die loopbaanoriënteur moet in staat wees om die persoonlike profiel van die leerling met sy loopbaandoelstellings te vergelyk. Daardeur kan verseker word dat hy oor die nodige vaardighede, vereiste persoonstrekke of ervaring beskik, of in die posisie is om dit te bekom, hetsy deur studie of indiensopleiding.

Uit die voorafgaande bespreking is dit duidelik dat loopbaanoriënteurs in die toekoms in 'n groter mate skakeling tussen werkgewers en skoolverlaters sal moet bewerkstellig, om die persoonlike en organisatoriese doelwitte teen mekaar af te speel. So word die vryheid van die individu om sy eie loopbaan te rig en verantwoordelikheid vir sy eie loopbaanvoortgang te aanvaar, beskerm. Net so word die reg van die bestuur gereserveer om kontinuïteit in hul onderneming te verseker en die verlangde korporatiewe doelwitte te bereik (Smith & Erwee 1990:17).

Hierdie stap betrek dus die vierde pool op die loopbaankompas, naamlik doelwitte.

* **Stap 4: Ontwikkelingsplan**

Uit die realistiese doelwitstelling vloei 'n stapsgewyse ontwikkelingsplan. Die leerling toon aan watter stappe hy gaan volg ten einde sy kort- en langtermynloopbaandoelwitte te bereik. Ten einde die leerling in staat te stel om 'n funksionele loopbaanplan te ontwerp, kan die loopbaanoriënteur die leerling begelei om tussen die volgende loopbaanplanne te onderskei, waarvan elk voorsiening maak vir die besondere behoeftes van elke leerling:

- 'n Loopbaan wat tersiêre opleiding insluit en voorsiening maak vir uitgestelde

beroepstoetrede.

- 'n Loopbaan vir beroepstoetrede in die nie-formele arbeidsmark.

Crane (Viljoen 1987:33) het 'n kontrolelys opgestel wat die individu kan nagaan ten einde homself verder te ontwikkel ter bereiking van sy loopbaandoelwitte. Die kontrolelys wat deur die loopbaanoriënteur gebruik kan word om die leerling bedag te maak op die bereiking van ontwikkelingsdoelwitte, behels die volgende:

- Lidmaatskap van professionele verenigings.
- Opleidingsprogramme.
- Algemene ontwikkelingsprogramme.
- Gemeenskapsdiens.
- Indiensontwikkeling.

Luthans (1981:657) stel 'n paar riglyne waardeur bepaal kan word hoe 'n persoon die sukses van 'n loopbaanroete op 'n informele manier kan bevorder:

- Gebruik 'n wye reeks opsies (multikeuse).
- Moenie geblokkeer raak deur immobiele bestuurders nie.
- Raak 'n lewensbelangrike werknemer (ondergeskikte) vir 'n mobiele bestuurder.
- Wees sigbaar in die organisasie.
- Nomineer jousef vir take.
- Verlaat die organisasie indien daar geen vordering gemaak kan word nie.
- Beplan vir 'n multiloopbaan.

By die uitwerk van aksieplanne is daar 'n tweeledige doel betrokke, naamlik die uitwerk van loopbaanroetes en die bepaling van aksies wat 'n persoon sal moet neem ten einde homself gereed te kry vir beroepstoetrede en die verskuiwing na 'n ander pos in die organisasie (Viljoen 1987:32). Deur die bepaling van 'n loopbaanroete behoort die persoon sy sterkpunte en leemtes wat inspraak mag hê op die bereiking van sy loopbaandoelwitte te kan identifiseer (Viljoen 1987:33).

2.3 SINTESE

Dit is duidelik dat die hoërskoolleerling slegs tot effektiewe beroepskeuse kan kom, indien loopbaanoriëntering op skool prosesmatig aangebied word. Loopbaanvolwasenheid impliseer dat al die loopbaanontwikkelingstake suksesvol deurloop is aan die hand van effektiewe begeleiding deur die loopbaanoriënteur.

HOOFSTUK 3

BELANGSTELLING: 'N TEORETIESE PERSPEKTIEF

3.1 TEORIEË OOR BELANGSTELLING

Daar bestaan 'n hele aantal teorieë oor die konstruk belangstelling. Belangstelling word vanuit die humanistiese teorie gesien as 'n uitvloeisel van geestelike waardes. Die psigo-analiste is van mening dat belangstelling uit die bevrediging van behoeftes spruit en koppel belangstelling aan instinkte en drifpatrone. Die behaviouriste fundeer hulle teorie oor belangstelling in ontwikkeling. Binne die empiries-opvoedkundige teorie word optimale selfaktualisering as die einddoel van opvoeding beskou. Die handeling word gerig of geaktiveer deur 'n persoon se belangstelling en om hierdie rede is die aanhangers van hierdie teorie van mening dat belangstelling 'n belangrike rol in identiteitsvorming asook in uiteindelijke selfaktualisering speel.

3.1.1 Belangstelling vanuit die humanistiese teorie

Onder die invloed van die eksistensialistiese, fenomenologiese en humanistiese benaderings, het daar 'n klemverskuiwing ingetree ten opsigte van die konstrukbelangstelling omdat geeneen van die teorieë die mens as totaliteit benader het nie. Daar was weinig of geen sprake van 'n fundering van belangstelling in terme van geestelike waardes en strewe nie, 'n vlak van ontwikkeling wat die mens bo alle ander lewende wesens stel.

Volgens Steenkamp (1992:80) kan 'n belangstelling ook sy oorsprong in 'n bepaalde waardesisteem vind (Jacobs *et al.* 1985:78-80; Owen & Taljaard 1988:405-406; Swanepoel 1990:98). Hierdie teorieë kan ook na die behoeftestruktuur teruggevoer word aangesien die optrede van die individu om aan die eise wat die samelewing stel te voldoen, basies gerig is op die bevrediging van sy eie behoeftes. Daaruit ontwikkel 'n individu 'n sekere affiniteit vir bepaalde aktiwiteite wat tot bevrediging van sy behoeftes kan lei en wat hom help om aan die eise van die omgewing te voldoen. Die mate waarin die individu sekere aktiwiteite verkies, is 'n openbaring van sy bepaalde belangstellings (Alberts 1974a:60-61).

Vorming van belangstelling word beïnvloed deur bepaalde waardesisteme en veral deur die behoefte aan selfaktualisering.

3.1.1.1 Eksistensiële teorie

Die vertrekpunt van die eksistensialistiese denkers is dat *"..... a person's essence (being, behaviour, personality, self) is created by his choices"* (Hamachek 1978:26). Vir die eksponente van hierdie benadering is die basis vir gedrag dus binne die individu geleë, wat impliseer dat elke persoon die argitek van sy eie lewe is (Jacobs 1981:44). Die drie pilare waarop die eksistensialistiese benadering volgens Morris (1966:135) staan, is dat 'n persoon deur sy hele lewe keuses moet maak, dat hy absoluut vry is om die doelstellings van sy eie lewe te stel en dat hy persoonlik verantwoordelik is vir sy *"..... free choices as they are revealed in how I live my life"* (Swanepoel 1986:37).

3.1.1.2 Fenomenologiese teorie

Die basis van die fenomenologiese benadering is volgens Hamachek (1975:27) dat die realiteit nie in die situasie *per sé* lê nie, maar in die individu se persepsie van die situasie. Combs en Snygg (1959:11) stel dit soos volg: *"It attempts to observe people, not as they seem to outsiders, but, as they seem to themselves."*

Die humanistiese benadering kan volgens Jacobs (1981:48) beskou word as die oorkoepelende benaming vir die beweging waardeur gepoog word om die menslike aspek weer in die sielkunde terug te plaas. Met hierdie benadering word die mens gesien as 'n organisme met 'n ervaringswêreld, 'n organisme wat kan kies, kreatief kan wees, kan evalueer en tot selfaktualisering kan kom; 'n organisme wat waardigheid besit en wie se bestaan betekenisvol is (Misiak & Sexton 1973:116; Swanepoel 1986:37).

3.1.2 Belangstelling vanuit die psigo-analistiese teorie

Die psigo-analise het ontstaan uit 'n metode van ondersoek, wat deur die senuarts Sigmund Freud toegepas is. Sy uitgangspunt was dat die menslike psige nie net uit die bewuste bestaan nie, maar ook uit 'n onbewuste waarin al die drange, begeertes, en onderdrukte gedagtes en gevoelens gesetel is. Freud het dan ook die eerste

komprehensiewe persoonlikheidsteorie wat die struktuur, dinamiek en ontwikkeling van die persoonlikheid verklaar, saamgestel (Vrey 1974:45; Swanepoel 1986:32).

Wat die struktuur van die persoonlikheid betref, onderskei Freud tussen drie sisteme, naamlik die id, ego en superego, wat voortdurend in interaksie met mekaar verkeer. Die resultaat van hierdie interaksie is menslike gedrag (Swanepoel 1986:32).

Die id is die oorspronklike sisteem wat alles bevat wat oorgeërf is en is verder die reservoir van die psigiese energie (Jacobs 1981:23). Die ego kontroleer en beïnvloed die handeling van die persoon en sy reaksies op prikkels vanuit die buitewêreld en bepaal welke instinkte bevredig sal word en hoe die bevrediging sal geskied (Barnard 1972:38). Die vernaamste taak van die ego is selfbehoud (Jacobs 1981:24) en dien dus as bemiddelaar tussen die instinktiewe behoeftes en die eise van die wêreld.

Die superego is die interne verteenwoordiger van die tradisionele waardes en ideale van die gemeenskap soos wat dit deur die ouers aan die kind oorgedra is (Vrey 1974:47). Die id kan gesien word as die sosiale en morele komponent van die persoonlikheid (Barnard 1972:39).

Wat die dinamiek van die persoonlikheid betref, dui die psigodinamika op die voortstuwende energie of kragte in die persoon, gerig op 'n bepaalde doel. Die energie vir die dryfkrag van die gedrag, word deur instinkte voorsien. Dit voorsien egter nie net die dryfkrag nie, maar bepaal ook die rigting waarin die gedrag sal verloop. Ten opsigte van belangstelling is dit van belang om daarop te let dat instinkte selektiewe kontrole oor gedrag uitoefen deur die vermeerdering van die persoon se sensitiwiteit vir 'n bepaalde soort prikkeling (Barnard 1972:39). Barnard (1972:40) sê verder dat feitlik al die mens se belangstellings, voorkeure, gewoontes en houdings 'n verplasing van psigiese energie vanaf die oorspronklike objekkeuses is (Swanepoel 1986:33).

Die vorming van belangstelling word volgens die aanhangers van hierdie teorie beïnvloed deur instinkte, drifpatrone en die bevrediging van behoeftes. Daar word vervolgens kortliks aandag gegee aan die instinkteteorie en drangkompleksteorie.

3.1.2.1 Belangstelling gevorm op grond van instinkte en drifpatrone

Volgens die aanhangers van die teorie word belangstelling gevorm volgens die instinkte en drifpatrone wat by geboorte vasgelê is en wat die grondslag van alle gedrag vorm (Alberts 1969:9). Volgens Van Straten (Steenkamp 1992:77-78) beskik alle mense oor universeel-vasgelegde instinkte en biologiese drifte wat hulle natuurlikerwys laat neig om belangstelling te toon in alles wat daarmee saamhang. Alberts (1969:9) beweer dat bepaalde lewenspatrone reeds by die kind in die vyfde lewensjaar vasgelê is.

Hierbenewens beskik elkeen ook oor individuele gedragspatrone wat op instinkte en drifpatrone wat reeds by geboorte vasgelê is, gebaseer is. Die erflik gebonde drange rig en dryf die persoon se lewe sodat dit voorkom asof bepaalde gedragspatrone aangebore is (Van Straten 1967:20). Dit vorm die grondslag van alle gedrag en is die rede waarom mense se belangstellings verskil.

Bolton (Kriel 1955:3) is van mening dat belangstelling in die eerste plek 'n funksie van die instinkte is, en tweedens deur die omgewing en opvoeding bepaal word. In teenstelling hiermee beweer Roe en Siegelman (1964) dat die genetiese element 'n geringer invloed op persoonlikheidsaspekte soos belangstelling en houding het. Volgens dié skrywers word die ontwikkelingspatroon van belangstelling primêr bepaal deur individuele ervarings waardeur onwillekeurige aandag in spesifieke rigtings gekanaliseer word.

Die teorieë in dié kategorie beklemtoon almal dat belangstelling teweeggebring word deur die instinkte wat in 'n mindere of meerdere mate deur omgewingsinvloede beïnvloed word. Volgens Van Straten (1967:17) kan belangstellings en gedragsuitings teruggevoer word tot die primêre drangkomplekse, en is belangstelling niks meer nie as die blote uiting van primêre drange wat benewens universele instinkte aanleiding gee tot individuele gedragspatrone wat uitmond in 'n unieke belangstellingsversameling. Die klem val ook op onbevredigde, gefrustreerde, onderdrukte drangbehoefte wat gedurig die motiveringskrag vanuit die onbewuste verskaf om bewuste handeling en keuses te beïnvloed (Van Straten 1967:24).

Volgens Szondi (Van Straten 1967:19) setel die drangbehoefte diep in die onbewuste waarvandaan motivering ontspring om oor die brug van belangstelling aanleiding te gee

tot 'n spesifieke handeling, wat gerig is op die bevrediging van die onderbewuste drangbehoefte.

3.1.2.2 Belangstelling gevorm op grond van die bevrediging van behoeftes

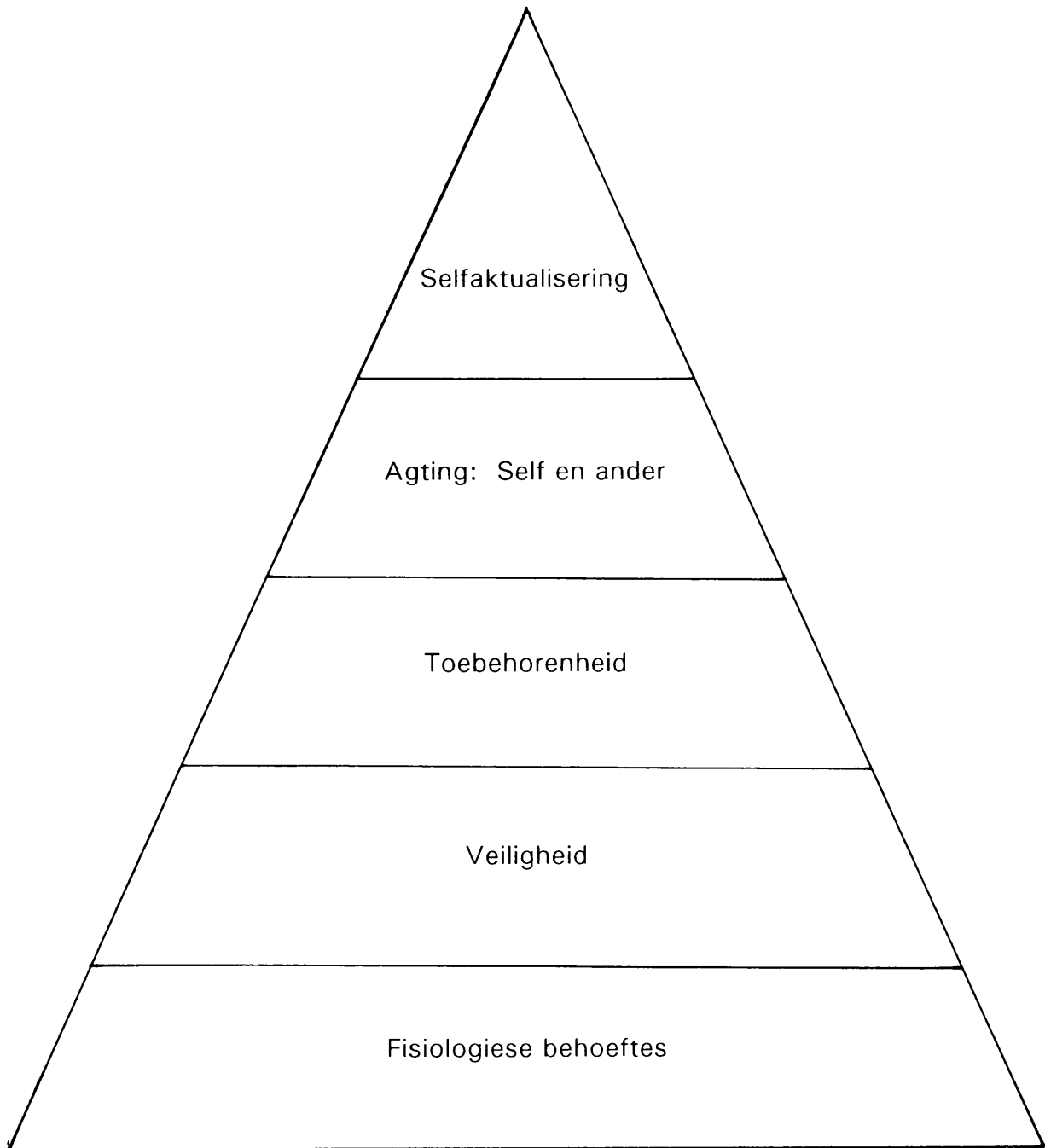
Die psigo-analitiese teoretici is ook voorstanders van die perspektief dat belangstelling aan die bevrediging van behoeftes gekoppel word (Jacobs 1985:79; Kriel 1955:2; Swanepoel 1990:98; Van Straten 1967:4; Steenkamp 1992:78). Volgens Steenkamp (1992:78) bestaan daar 'n direkte verband tussen die behoeftes van 'n persoon en sy belangstelling. Belangstelling word gebruik om 'n "*drive or need*" mee oor te dra (Super & Crites 1962:380). Gevolglik bestaan daar by die individu 'n neiging om sy behoeftes te bevredig deur dit aan sy belangstellings te koppel.

'n Belangstelling word gesien as 'n uitvloeisel van die intrinsieke behoeftes van die individu. Meir en Friedland (1971:60) stel die hipotese dat "*..... the more intrinsic one's needs toward a given occupation are, the more he will like his occupation*". Hoe beter die intrinsieke behoeftes deur 'n bepaalde beroep bevredig word, hoe groter sal die belangstelling in die betrokke beroep wees (Steenkamp 1992:78).

Belangstelling word met die verskillende vlakke van behoeftes in verband gebring (Alberts 1969:14; Barling 1976:26; Steenkamp 1992:78). Maslow se hiërargie van behoeftes word in figuur 3.1 voorgestel. Belangstelling vind sy oorsprong dus in die mate waarin die individu streef om bepaalde behoeftes te bevredig. Die mate waarin die basiese behoeftes bevredig word, sal die hoërde behoeftes en daarmee saam ander belangstellings na vore laat tree (Steenkamp 1992:79).

Volgens Steenkamp (1992:79) word die "*..... hele mens as liggaam-siel-gees-eenheid*" by die vorming van belangstellings betrek. Alberts (1974a:60) daarenteen stel dit dat belangstelling wel "*..... voortspruit uit die bio-psigiese dimensie, maar dit word nie daardeur bepaal nie, maar wel deur die waardestelsel van die mens*".

Figuur 3.1: Die behoeftehiërargie van Maslow

3.1.3 Belangstelling vanuit die behaviouristiese teorie

Vervolgens word kortliks na die behaviouristiese teorie gekyk. Volgens Jacobs (1981:36) het die behaviouristiese teorie as teenstander van die psigo-analitiese teorie ontstaan.

Watson, die grondlegger van hierdie skool, se studieveld was die objektief-waarneembare gedrag van die mens. Sy metodes was objektief-eksperimenteel. Hiervolgens bestaan gedrag uit instinktiewe of ongeleerde, en geleerde of gewoonteresponse (Barnard 1972:33). Die fokus het verskuif na die waarneembare gedrag van die mens (Swanepoel 1986:35).

Volgens die neo-behaviouriste verwag die mens om, as gevolg van vorige ervarings, sy doel langs reeds bekende weë te bereik. Die gedragsproses word dus deur 'n bepaalde prikkel geaktiveer - 'n prikkel-respons-reaksie (Barnard 1972:34). Van belang vir belangstellingsteorieë is die behaviouriste se beklemtoning van kondisionering as algemene leermetode, asook die beklemtoning van omgewing, wat tot gevolg het dat alle individuele verskille nie meer slegs aan oorerwing toegeskryf word nie (Swanepoel 1986:35).

Die behaviourisme het ook die siening oor belangstelling beïnvloed. So sien Watson (Kriel 1955:3-4) belangstelling as uitbreidings van ontwikkelde bekwaamhede "*..... wat gegroei het van ingewikkelde gewoontes, wat weer ontstaan vanweë ongeleerde instinkte en die swak integreerde refleksie wat by geboorte aanwesig is*".

Verskeie ander navorsers se teorieë berus ook op verworwe belangstelling. Strong (1943:87) beweer byvoorbeeld dat, aangesien belangstelling reaksies op spesifieke dinge is, hulle almal aangeleer moet word. Garson (Kriel 1955:4) is van mening dat alle belangstellings uit ondervinding ontwikkel, terwyl dit die neiging van die lewens-ondervindinge van die organisme is om die ontwikkeling van verdere belangstelling te lei en te bestuur.

Alberts (1969:10) noem dat Hahn en Maclean die resultate van verskeie navorsers geïnterpreteer het, en samevattend beweer het dat belangstelling 'n aspek van

persoonlikheidsontwikkeling is en gevorm word deur sowel aangebore faktore as omgewingsinvloede. Persoonlikheidsontwikkeling impliseer gevolglik ook die ontwikkeling van belangstelling. Ander navorsers koppel belangstelling aan spesifieke aktiwiteite van die individu in elke ouderdomsfase waarin hy hom bevind. Namate die individu se aktiwiteite verander, verander sy belangstellings ook. Belangstelling word dus gekoppel aan die ervaring en kennis wat die persoon met die verloop van tyd opdoen (Kriel 1985:78). Dit beteken 'n voortdurende verandering van die individu se belangstelling soos sy aktiwiteite verander.

Die ontwikkelingsteorieë impliseer dus volgens Alberts (1969:10) dat daar 'n voortdurende ontwikkeling van belangstelling is en dat dit bepaal word deur die ervaring en kennis wat die persoon met verloop van tyd opdoen (Swanepoel 1986:36).

3.1.4 Belangstelling vanuit die empiries-opvoedkundige teorie

Binne die empiries-opvoedkundige teorie word optimale selfaktualisering as die einddoel van opvoeding beskou. Die volwasse persoon kom nie noodwendig op alle terreine tot selfaktualisering nie, aangesien identiteitsvorming op bepaalde terreine 'n voorwaarde vir selfaktualisering is (Swanepoel 1990:98; Steenkamp 1992:80).

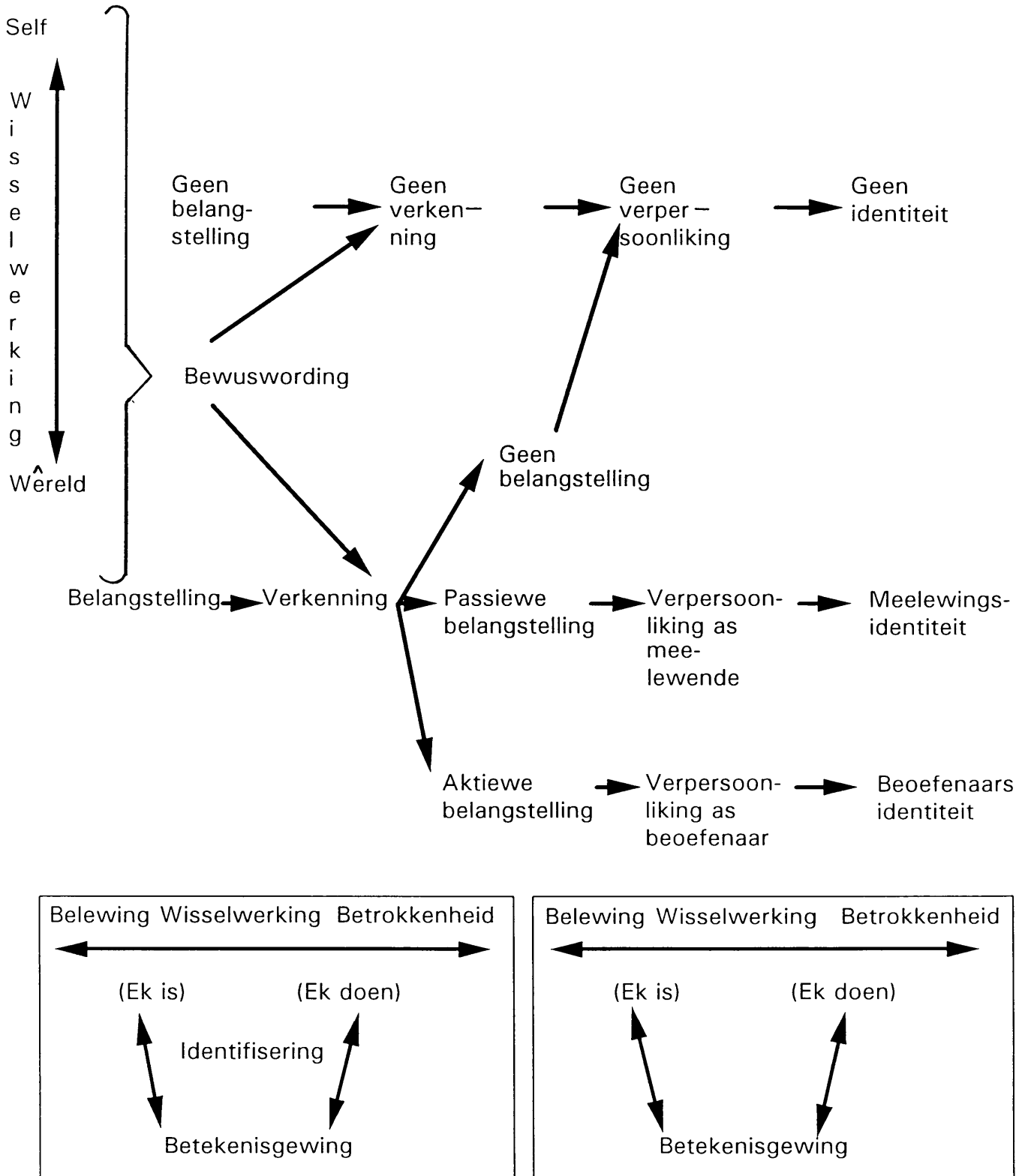
Identiteitsvorming as voorvereiste vir selfaktualisering, is weer onderworpe aan die voorwaarde dat 'n bepaalde handeling wat uitgevoer word sal lei tot die vorming van die identiteit. Die handeling word gerig of geaktiveer deur 'n persoon se belangstelling. Belangstelling speel om dié rede 'n belangrike rol in identiteitsvorming asook in uiteindelijke selfaktualisering. Swanepoel (1990:98-102) stel belangstelling as grondslag vir identiteitsvorming voor, soos in figuur 3.2 weergegee.

Volgens figuur 3.2 is die individu altyd in relasie met homself en met sy wêreld. In die wisselwerkende relasie raak hy bewus van aspekte in sy omringende wêreld, asook van die aspekte in homself, byvoorbeeld van die aanlegte waaroor hy beskik. Hierdie bewuswording blyk die begin te wees van die vorming van 'n identiteit wat verband hou met iets in die persoon of uit sy wêreld (Swanepoel 1990:98; Steenkamp 1992:83). Indien die aspek in die persoon self geleë is, word 'n selfidentiteit gevorm.

Indien die aspek waarvan die persoon bewus word, uit sy omringende wêreld kom, word 'n identiteit gevorm wat op daardie aspek betrekking het. Dit blyk dat belangstelling 'n noodsaaklike skakel tussen die bewuswordingsfase en die vorming van die bepaalde identiteit is. Die bewuswordingsfase word opgevolg deur 'n gewaarwording van aanvanklike belangstelling of die afwesigheid daarvan. Kriel (1955:10) het bevind dat die individu aan die meeste prikkels wat hom bereik nooit aandag gee nie omdat hy nie daarin belangstel nie.

'n Persoon word bewus van een of ander aspek deur middel van 'n prikkel. Hy sal belangstelling daarin toon as dit in een of ander behoefte kan voorsien - op voorwaarde dat die laervlakbehoefte wat deur Maslow geïdentifiseer is (vergelyk figuur 3.1, paragraaf 3.1.2.2) reeds bevredig is (Alberts 1974a:60; Steenkamp 1992:83).

**Figuur 3.2: Belangstelling as grondslag vir identiteitsvorming
(Steenkamp 1992:82)**

Die aanvanklike belangstelling tydens die bewuswordingsfase kan selfs onbewustelik wees (Swanepoel 1990:99). Die aanvanklike belangstelling as 'n gerigtheid om betrokke te raak, sal die graad van die beleving en die betekenisgewing bepaal. Op dié wyse kan die aanvanklike belangstelling vervaag of dit kan versterk word. Indien die graad van die beleving en betekenisgewing nie betrokkenheid bewerkstellig nie, sal die belangstelling verdwyn en geen identiteit sal gevorm kan word nie (Steenkamp 1992:83-84).

Indien die persoon voel dat 'n identiteit by hom pas, sal dit waarskynlik lei tot versterking van die aanvanklike belangstelling. Daarenteen sal 'n identiteit wat nie by hom pas nie, daartoe lei dat die aanvanklike belangstelling aangepas word, of heeltemal verdwyn. Die versterkte belangstelling word dan omskep in aktiewe belangstelling wat daartoe lei dat die persoon aktief betrokke wil wees by die saak waarin hy belangstel. Voortgesette betrokkenheid en betekenisgewing word deur die persoon se belangstelling bepaal. Wanneer 'n persoon die kennis en identiteit wat hy oor 'n bepaalde belangstelling bekom het, aanvaar en sy eie maak, het hy dit verpersoonlik. Die mate waarin die persoon die belangstellingsidentiteit beleef, betekenis daaraan gee en daarby betrokke is, bepaal die mate waarin hy ten opsigte van die bepaalde aspek kan selfaktualiseer (Steenkamp 1992:84-85).

Om die belangstellingsidentiteit te verstaan, moet die aard van belangstelling bestudeer word.

3.2 DEFINIËRING VAN DIE BEGRIP BELANGSTELLING

3.2.1 Semantiek van die begrip

Die woord "belangstelling" is afkomstig van die Latynse woorde "inter" (tussen) en "esse" (daarby te wees). Die betekenis daarvan word vertolk as "*om naby die dinge te wees*" (Zaaiman 1977:15). Koch (1989:7) sê dit is om "*eksistensieel by iets betrokke te wees deur dit binne te dring of te betree*". In sy oorspronklike betekenis dui belangstelling op 'n persoon se waardevoorkeure en gerigtheid op bepaalde situasies, objekte en aktiwiteite (Smit 1992:21).

3.2.2 Omskrywing van die begrip belangstelling

Daar bestaan verskillende sienings oor en uiteenlopende definisies van die begrip belangstelling.

Lourens (1970:9 e.v.) kom na 'n omvattende studie tot die gevolgtrekking dat die begrip belangstelling in die omgangs- en vaktaal op 'n aantal betekenisse dui wat nie altyd maklik omskryf en onderskei kan word nie. Volgens Super (1957:218) bestaan meningsverskille juis as gevolg van 'n onvermoë om dit te definieer. Volgens Van Straten (1967:16,17) is baie van die definisies teoreties gefundeerd en bring dit mee dat die begrip belangstelling tot 'n bepaalde grond of oorsprong gereduseer word. Dit moet ook in gedagte gehou word dat die begrip "belangstelling" vir baie ondersoekers 'n breë veld omsluit en sinoniem met begrippe soos "behoefte", "drange", "begeertes" en "instinkte" gebruik word (Smit 1992:21). Met die voorafgaande in gedagte word enkele definisies, soos in die literatuur gevind, aangehaal:

TABEL 1: DEFINISIES VAN BELANGSTELLING

OUTEUR	DEFINISIE
Pelser (1982:2)	is van mening " <i>..... dat belangstelling deels ontstaan uit die innerlike psigiese struktuur van die mens, wat aangebore is, en deels as gevolg van 'n persoon se ondervindings wat hy binne 'n bepaalde lewens-milieu ervaar. Die interafhanklike verband tussen erflikheid en omgewing met betrekking tot belangstelling, blyk uit die feit dat sekere belangstellings, wat moontlik aangebore is, deur 'n persoon se ervarings kan verskerp, verswak of verander word</i> ".
Volgens Botha (Koch 1989:5)	is belangstelling 'n bepaalde bewussyns- en psigiese toestand van die persoonlikheid wat deur die interafhanklike werking van oorerwing en omgewing bepaal word en waarby 'n gevoelselement en 'n motivering of dryfkrag aanwesig is na iets wat vir die persoon waarde het.
Volgens Willemse (1988:8)	is belangstelling in die hele persoonlikheidsstruktuur ingewef en as sodanig vorm dit 'n integreernde deelstruktuur van die persoonlikheid.
Guilford (Owen & Taljaard 1988:402-403)	huldig die mening dat belangstelling as 'n dinamiese aspek van menslike persoonlikheid beskou kan word. Hy wys ook daarop dat belangstelling bepaal wat 'n persoon doen en hoe goed hy dit doen.

TABEL 1 (vervolg)

OUTEUR	DEFINISIE
Gouws <i>et al.</i> (1979:32)	definieer belangstelling as 'n houding wat meebring dat die individu voorkeur gee aan bepaalde aktiwiteite en objekte. Dit gaan ook gepaard met die gevoel dat die betrokke objek, saak of aktiwiteit waardevol of betekenisvol is. 'n Toestand van motivering of ingesteldheid wat gedrag in 'n bepaalde rigting of na bepaalde doelstellings lei, word dus hiermee geïmpliseer.
Owen en Taljaard (1988:402)	definieer belangstelling as 'n aspek van persoonlikheid wat manifesteer as 'n spontane aangetrokkenheid tot, of voorkeur vir sekere aktiwiteite, sowel as 'n spontane afkeer van ander aktiwiteite.
Jacobs <i>et al.</i> (1991:107)	beskou belangstelling as die spontane voorkeur vir iets of 'n aktiwiteit.
Miller (1965:173)	verwys na belangstelling as " <i>..... the feeling of liking or disliking</i> ".
Kriel (1952)	Hy definieer belangstelling as " <i>..... 'n bepaalde psigiese toestand van die persoonlikheid waarin daar 'n neiging, strewing of dryfkrag na 'n voorwerp, saak of ideaal is, wat vir die persoon van waarde is. Die waardebeplaging geskied hoofsaaklik deur die gevoel. Belangstelling is 'n persoonlikheidsakt waardeur die hele persoonlikheid in die rigting van 'n bepaalde waardegebied neig</i> ". Hy koppel sy definisie van belangstelling baie sterk aan waardes en gevoelens.
Swanepoel (1990:101)	Hy omskryf belangstelling as " <i>..... 'n aspek van die persoonlikheid wat 'n gerigtheid meebring om 'n bewuswording te verken, en is dan ook 'n voorvereiste vir sinvolle wisselwerking tussen betrokkenheid by en beleving van die bewuswording; 'n voorwaarde vir betekenisgewing en uiteindelijke selfaktualisering</i> ".
Van Straten (1967:14)	beklemtoon die motiveringsaspekte verbonde aan belangstelling en is van mening dat belangstelling die bewuste gevolg van 'n motiveringsproses is wat na aanleiding van onbewuste behoeftes ontstaan het. Motivering is relatief tydelik van aard wat afneem nadat die doel bereik is, terwyl belangstelling deur sukses versterk word en langduriger van aard is.
Van Tonder (1969:10)	is van mening dat sonder belangstelling vir 'n saak 'n persoon nie suksesvol kan wees in 'n saak nie, aangesien die nodige motivering dan sal ontbreek. Verder sien Van Tonder belangstelling as 'n kardinale faktor in 'n persoon se proses van aanpassing by sy studierigting of beroep.

TABEL 1 (vervolg)

OUTEUR	DEFINISIE
Garbers (1961:22)	sê dat belangstelling ook deel uitmaak van 'n ruimer begrip, naamlik "motivering", wat behalwe belangstelling, baie ander onbewuste en instinktiewe dryfvere insluit; en dat daarin 'n gevoelskomponent vervat is. Daar bestaan ook 'n handelingsverhouding tot die buitewêreld (persone, objekte, idees of situasies). Die buitewêreld het in hierdie geval 'n uitlokkingskarakter en daar bestaan min of meer 'n permanente gerigtheid op bepaalde situasies. Die gerigtheid is primêr 'n gevoelsmatige kwessie en belangstelling verskaf 'n sekere duursaamheid aan die menslike gevoelens.
Fryer (1931:15)	definieer belangstelling as " <i>..... interests are named from the objects and activities the psychological stimuli, which engage the attention of the individual</i> ". Belangstellings kan geïdentifiseer word in terme van die stimulerende objekte en die gepaardgaande aktiwiteite.
Van der Walt (1979:131)	beskou belangstelling as 'n neiging om aan 'n bepaalde aktiwiteit te wil deelneem. Dit impliseer 'n positiewe gerigtheid op die aktiewe deelname aan 'n duidelik omskrewe aktiwiteit. Hierdie aktiewe deelname vind nie onder verpligting plaas nie, maar uit die persoon se eie vrye wil. Belangstelling is 'n verskynsel wat nie tot 'n bepaalde vermoë behoort nie, maar tot die ganse struktuur van die mens.
Alberts en Horne (1969:18)	definieer belangstelling as " <i>..... 'n relatief konstante positiewe of negatiewe gerigtheid teenoor 'n bepaalde bekende aktiwiteit, op grond van die hele persoonlikheid</i> ".
Robbertse (1968:31)	definieer belangstelling " <i>..... as 'n redelik konstante dinamiese affektiewe gerigtheid (positief of negatief) tot aktiwiteite waarby waardevoorkeure en kennis van die aktiwiteite 'n rol speel</i> ".
Van der Westhuizen (1979:141)	wys daarop dat belangstelling deel vorm van die totale persoonlikheid van die mens. Dit betrek die totaliteit van 'n persoon, soos sy lewenswaardes, behoeftes, vermoë en selfkonsep.

3.2.3 SINTESE

Die volgende aspekte rakende die begrip belangstelling kom duidelik uit die literatuur na vore:

- Die konsep "belangstelling" is 'n onafskeidbare deel van die persoonlikheid en derhalwe is dit nie 'n eenvoudige konsep nie.
- Belangstelling ontstaan as gevolg van 'n persoon se ondervindinge wat hy binne 'n bepaalde lewensmilieu ervaar.
- Belangstelling kan versterk, verswak of verander na gelang van 'n persoon se ervaring.
- Belangstelling is 'n houding wat meebring dat 'n persoon voorkeure gee aan bepaalde aktiwiteite en objekte. Dié voorkeure word bepaal deur waardevoorkeure en kennis van 'n aktiwiteit of objek.
- Belangstelling kan moontlik tot stand kom deur instinkte of drange wat aanleiding kan gee tot behoeftebevrediging van die individu.
- Belangstelling word ook beïnvloed deur oorerwing, aanlegte en sosiale omgewing.
- By belangstelling is daar sprake van 'n neiging, strewe of dryfkrag na 'n aktiwiteit of objek wat vir 'n persoon van waarde is. Dit gee 'n aanduiding van die motiveeringsaspekte van 'n persoon se gedrag.

Dit is dus duidelik dat *"belangstelling 'n aspek van die persoonlikheid is wat 'n gerigtheid meebring om 'n bewuswording te verken, en is dan ook 'n voorvereiste vir sinvolle wisselwerking tussen die betrokkenheid by en belewing van die bewuswording. 'n Voorwaarde vir betekenisgewing en uiteindelijke selfaktualisering"* (Swanepoel 1986:81).

3.3 DIE AARD VAN BELANGSTELLING

In relevante literatuur word die aard van belangstelling uit 'n strukturele benaderingswyse en 'n funksionele oogpunt bespreek. Die strukturele benaderingswyse beskryf belangstelling in terme van die komponente waaruit dit bestaan. Met die funksionele benaderingswyse word verwys na die rol en funksie wat belangstelling in die totale persoonlikheid vervul (Du Toit 1964:11-12; Shertzer & Linden 1979:270-273).

3.3.1 Die strukturele aard van belangstelling

3.3.1.1 Belangstelling as 'n komponent van persoonlikheid

Volgens Lübbe, soos aangehaal deur Willemse (1988:9), hang belangstelling saam met die mens se ken-, gevoels- en strewingslewe en saam vorm hierdie komponente 'n belangrike deel van die mens se persoonlikheid.

Volgens Gouws *et al.* (1979:230) word die term persoonlikheid omskryf as die geïntegreerde en dinamiese organisasie van die mens se psigiese, sosiale, morele en fisiese eienskappe en word bepaal deur oorerwings- en omgewingsfaktore. Garbers, Nel en Sonnekus (1965:120-121) is van mening dat persoonlikheid dui op dit wat eie aan die persoon is.

Holland (1966:8) beskou belangstelling as 'n ekspressie van die onderliggende persoonlikheid van die mens. Ook Ausubel (Garbers 1961:28) beskou die belangstellings wat 'n persoon openbaar as 'n aanduiding van sy onderliggende persoonlikheid. Omdat daar dan 'n verband tussen belangstelling en persoonlikheid bestaan, kan verwag word dat verskillende persoonlikheidstipes bepaalde voor- en afkeure in hul belangstellings sal openbaar. Holland (1966:8-35) onderskei die volgende ses persoonlikheidstipes:

- Die realistiese tipe is manlik, fisies sterk, nie-sosiaal georiënteer, aggressief en beskik oor goeie motoriese koördinasie. Hierdie tipe persone ontbreek aan verbale en interpersoonlike vaardighede. Hierdie kenmerke word in hulle belangstellings gereflekteer. Swakker eienskappe word deur hierdie persone vermy, terwyl sterker eienskappe deur hulle verkies word. Die realistiese persoonlikheidstipe verkies beroepe waarin fisiese krag, motoriese koördinasie en konkrete probleemoplossing belangrik is. Aktiwiteite waarin taalkundige bekwaamheid en interpersoonlike verhoudingsvaardighede belangrik is, word deur hierdie groep vermy.
- Die intellektuele persoonlikheidstipe verkies kognitiewe probleemoplossing van abstrakte take en vermy direkte sosiale kontak in hulle alledaagse aktiwiteite.
- Die sosiale tipe is vroulik, verantwoordelik, humanisties en beskik oor die vermoë

om op interpersoonlike vlak te kommunikeer. Hulle het ook besondere verbale vermoëns en verkies take wat probleemoplossing deur gevoelens en interpersoonlike manipulasie vereis. Hulle vermy aktiwiteite wat intellektuele probleemoplossing en fisiese vaardighede vereis.

- Die konvensionele tipe verkies gestruktureerde verbale en numeriese aktiwiteite, identifiseer met mag en status en pas streng selfkontrole toe. Hulle belangstellings is gerig op aktiwiteite waar struktuur aanwesig is en min inisiatief en kreatiwiteit vereis word.
- Die ondernemende persoonlikheidstipe beskik oor leierseienskappe, is verbaal behendig en domineer ander. Belangstellings is daarop gerig om ander te oortuig deur middel van verbale oorreding en hierin maak hulle veral gebruik van hulle verbale vaardighede.
- Die artistieke persoonlikheidstipe is gerig op selfekspresie deur take wat fisiese behendigheid vereis. Belangstellings sentreer rondom aktiwiteite en objekte wat estetiese waarde het.

Die standpunt van Holland, dat daar 'n verband tussen belangstelling en persoonlikheid is, word deur Gericke (1986:70); Oosthuizen (1967:15); Troost (1965:13); Alberts (1974a:71) en Roe (1956:99-100) ondersteun, maar daar is egter ook besware teenoor die oorvereenvoudiging van die komplekse verband tussen belangstelling en persoonlikheid (Willemse 1988:9-11).

Darley en Hagenah, soos aangehaal deur Steenkamp (1992:87) toon 'n tweerigting-verband tussen belangstelling en persoonlikheid aan. Eerstens is hulle van mening dat *"..... personality factors may be determinants of measured interests"* en tweedens dat die individu se persoonlikheid deur sy belangstelling gerig word. Hulle werk op die veronderstelling dat belangstellingspatrone voorsien in die *"..... individuals' own personality structure and needs"*. Belangstelling as deel van die persoonlikheid word ook gelyk gestel aan die motiveringsaspek van alle menslike gedrag. Guilford (Owen & Taljaard 1988:403) wys daarop dat *"..... belangstelling bepaal wat 'n persoon doen hoe of hoe goed hy dit doen"*. Belangstelling as motivering van menslike

gedrag is ook gebaseer op die psigo-analitiese teorie dat belangstelling uit die bevrediging van behoeftes spruit. Daardeur word *"..... die mens se optrede gemotiveer (gerig) deur sy behoeftes en hierdie gerigtheid kan gesien word as 'n voorkeur vir of afkeur van sekere aktiwiteite"* (Owen & Taljaard 1988:403).

Verskeie navorsers het ook gevind dat daar 'n verband bestaan tussen persoonlikheidstipes en verskillende beroepsrigtings en dat 'n persoonlikheidsontleding, tesame met metings van aanleg en belangstelling 'n belangrike bydrae kan lewer tot beroepskeuse en personeelkeuring. Uit navorsing wat met behulp van die Myers-Briggs Type Indicator gedoen is, het dit geblyk dat die vier bipoelêre persoonlikheidsdimensies wat deur Jung gepostuleer is met vrug gebruik kan word om voorspellings te maak aangaande die beroepsvoorkeure van spesifieke persoonlikheidstipes.

Navorsing wat deur Carstens en Schepers (1991) aan die RAU gedoen is, het aangetoon dat Jung se benadering tot psigologiese tipes met vrug gebruik kan word in 'n verskeidenheid toepassingsgebiede, byvoorbeeld in die opvoedkunde, die bestuurswese, en selfs by die interpretasie van kunswerke.

Carstens en Schepers (1991) het persoonlikheidstipes in die volgende vyf kategorieë na aanleiding van die Jung Persoonlikheidsvraelys (JPV) gegroepeer, naamlik:

- EDWP Ekstraverte waarnemingstipe met denke.
- (IE)GWP Introverte/ekstraverte waarnemingstipe met gevoel.
- IDWP Introverte waarnemingstipe met denke.
- EGNB Ekstraverte gevoelstipe met intuïsie.
- EDNB Ekstraverte denktipe met intuïsie.

Die karakterisering van die vyf kategorieë berus op die bevindinge ten opsigte van die SAT-, 16-PF-, 19-VBV-tellings, fakulteit en geslag. Hulle het die volgende bevind: binne die Fakulteit Opvoedkunde verteenwoordig die twee klasse wat met die hoogste frekwensie voorkom, naamlik die (IE)GWP- en EGNB-klasse, persone wat hoofsaaklik in uitvoerende kunste, taalaktiwiteite en klerklike aktiwiteite belangstel.

Die EDWP-klas met die grootste verteenwoordiging binne die Regsfakulteit, se sterkste belangstelling is die uitvoerende kunste.

Die verspreiding van die klasse binne die Fakulteit Ekonomiese en Bestuurswetenskappe, sowel as die Fakulteit Natuurwetenskappe is ongeveer eweredig. Die IDWP- en EDNB-klasse kom met die hoogste frekwensie binne die Fakulteit Natuurwetenskappe voor. Hierdie klasse verteenwoordig persone wat in die eerste geval, sterk belangstelling toon ten opsigte van kreatiwiteit en besigheid.

Die EGNB-klas is baie sterk verteenwoordig binne die Fakulteit Lettere en Wysbegeerte. Hierdie klas bestaan uit persone wat hoofsaaklik belangstel in beeldende kunste, taalaktiwiteite, openbare optrede, kreatiewe denke, klerklike werk en rondreis.

In teenstelling met bogenoemde sieninge maak Blum *et al.* (1954:388-389) die volgende bewering om die verskil tussen belangstelling en persoonlikheid duidelik aan te toon: *"A person's interests may or may not be a clue to his personality. The basic interest and personality can reinforce one another or be different. When they are different, either the person adjusts or problems arise."*

Alhoewel daar nie eenstemmigheid is oor die feit of belangstelling wel deel van die persoonlikheid is nie, dui die literatuur wel daarop dat die meeste navorsers belangstelling wel as 'n aspek van die persoonlikheid beskou.

Belangstelling is as aspek van die totale persoonlikheid van deurslaggewende belang by die uitoefening van 'n beroepskeuse (Steenkamp 1992:89). Hierdie keuse is veral belangrik aangesien die jongmens 'n baie groot gedeelte van sy toekoms op daardie keuse gaan bou, en realistiese besluite noodsaaklik is vir beroepstevredenheid, produktiwiteit en motivering vir verdere studie en persoonlike ontwikkeling (Carstens & Schepers 1991:14-22).

3.3.2 Die funksionele aard van belangstelling

Die funksionele aard van belangstelling gee veral aandag aan die rol wat belangstelling binne die persoonlikheid van die mens speel.

3.3.2.1 Belangstelling as 'n houding

Volgens verskeie navorsers (Anastasi 1976:527; Oosthuizen 1967:1012; Roe 1956:85) is belangstelling en houdings nou aan mekaar verwant. Dawis (1980:82) beskou belangstelling as 'n tipe houding wat deur 'n persoon openbaar word. Volgens Woodworth (1981:74) is belangstelling eintlik houdings wat bepaal word deur die individu se reaksies op sekere prikkels uit sy omgewing en sy vermoë om daardie prikkels of verskynsels te hanteer (Koch 1989:9).

Ander navorsers is van mening dat houdings nie 'n invloed op 'n persoon se belangstellings het nie. Owen en Taljaard (1988:406) onderskei tussen houdings en belangstelling. Belangstellings is tot spesifieke persone of aktiwiteite gerig en is oor die algemeen positief en lei meestal tot aktiwiteit.

Houdings daarenteen is breër in omvang, kan positief of negatief wees en is meer passief van aard (Steenkamp 1992:91). Wrightsman (1972:260) omskryf 'n houding as 'n positiewe of negatiewe reaksie ten opsigte van 'n bepaalde konkrete objek of abstrakte standpunt. Houdings behels vier komponente, naamlik:

- 'n kognitiewe komponent, wat oortuigings en persepsies omsluit;
- 'n affektiewe komponent, waardeur emosionele gevoelens asook voor- en afkeure teenoor objekte en standpunte bepaal word; en
- 'n konatiewe komponent wat verwys na die doelgerigte en willekeurige optrede van die persoon.

Buss (1973:575) voeg hierby 'n vierde komponent, naamlik:

- 'n gedragskomponent, wat dui op die gereedheid van die persoon om na aanleiding van die voorafgaande komponente te handel.

Volgens Willemse (1988:12) het Lübbe verwys na die kognitiewe, affektiewe, konatiewe en motoriese komponente ten opsigte van belangstelling. Uit die voorafgaande is dit duidelik dat daar wel 'n ooreenkoms is wat die samestelling van belangstellings en houdings betref.

Alle navorsers is dit nie eens dat hierdie begrippe sinoniem is nie. Volgens Evans (1965:92) kan houdings as die oorkoepelende begrip beskou word wat na 'n algemene oriëntasie van die persoon verwys, terwyl belangstelling meer spesifiek is en gerig is op spesifieke voor- en afkeure van sekere objekte en aktiwiteite. Strong tref ook die volgende interessante onderskeid: "*..... attitudes and interests have similar affective properties but ... attitudes are organized around concepts or percepts whereas interests are organized around activities*" (Swanepoel 1986:21).

3.3.2.2 Belangstelling as motivering

Motivering is uit die Latynse begrippe "e" (uit) en "movére" (om te beweeg) afgelei. Volgens Zaaiman (Willemse 1988:15) het motivering dus betrekking op die energie of stugkrag wat ten grondslag van beweging lê. Navorsers wat belangstelling as 'n soort motivering sien, poog dan ook om 'n funksionele verklaring van belangstelling te vind.

Belangstelling is 'n sterk dryfveer in die mens se lewe en bepaal die mate van motivering waarmee 'n persoon in 'n bepaalde rigting sal optree (Jooste 1987:33).

Die verband tussen belangstelling en motivering, volgens Super en Crites (1962:277) is "*..... interests are motives*". Van der Westhuizen (1977:34-35) beskou belangstelling as 'n motiverende krag wat nie losstaande van die res van die persoonlikheid is nie en vir die doel van sy studie beskou hy die begrippe as sinonieme.

Volgens Owen en Taljaard (1988:407) moet die twee aspekte nie as sinonieme van mekaar beskou word nie. Zaaiman (1977:17) tref die volgende onderskeid tussen die twee begrippe: motivering dui op die energie-aspek van belewing, terwyl belangstelling meer betrekking het op die rigtinggewende aspek van gedrag. Möller (1965:90) tref onderskeid tussen belangstelling en motivering deur daarop te wys dat motiewe relatief tydelik van aard is en dat motivering afneem namate doelwitte bereik word, terwyl belangstelling meer langdurig van aard is (Willemse 1988:15).

Volgens Strong (Alberts 1974a:59) kan die verband tussen belangstelling en motivering na analogie van 'n motorboot verklaar word. Die motor is analoog aan die vermoë, die brandstof aan motivering en die roer aan belangstelling. Motivering is noodsaaklik vir

belangstelling om in 'n aktiwiteit te kan oorgaan. Motivering rig die belangstelling in die rigting van 'n bepaalde aktiwiteit wat daarmee verband hou. Belangstelling aan die ander kant is weer die brug tussen motivering en die uitvoering van 'n bepaalde aktiwiteit. 'n Persoon word gemotiveer om in 'n bepaalde aktiwiteit belang te stel omdat hy daardeur 'n behoefte wil bevredig. In dié verband is belangstelling 'n motiveringskrag omdat dit deel is van die motiveringsproses (Van Straten, in Steenkamp 1992:91-92). Volgens Van Straten se benadering is belangstelling die bewuste uiteinde van 'n motiveringsproses wat ontstaan na aanleiding van onbewuste behoeftes en dan as gevolg van 'n eksterne stimulus tot die bewuste in die vorm van belangstelling na vore tree (Koch 1989:9).

Hermans, Bergen en Eyssen (Willemse 1988:16) tref 'n onderskeid tussen intrinsieke en ekstrinsieke motivering. Volgens die navorsers veronderstel intrinsieke motivering dat die mens vanuit sy persoonlike waardering vir die objek of aktiwiteit homself inspan. Ekstrinsieke motivering aan die ander kant impliseer dat die bron wat die inspanning aktiveer, buite die persoon self geleë is. Op hierdie wyse kan 'n persoon oënskynlik 'n hoë belangstelling in 'n bepaalde aktiwiteit vertoon bloot omdat dit tot verhoogde status sal lei, of omdat dit die goedkeuring van sy ouers of portuurgroep sal wegdra. Intrinsieke motivering daarenteen kan as 'n onderdeel van selfaktualisering gesien word. Dit bring mee dat die persoon belangstel in die aktiwiteite en objekte terwille van dit wat die persoon inherent daaraan toedig.

Belangstellingsvraelyste rig 'n appél tot die persoon se intrinsieke behoeftes met die vraag "wat wil jy doen?" eerder as tot ekstrinsieke waardes en behoeftes wat nie vanuit die persoon self afkomstig is nie.

3.3.2.3 Belangstelling as bevrediging van behoeftes

'n Behoefte ontstaan wanneer 'n persoon 'n gebrek het aan iets wat vir sy welsyn of doeltreffende funksionering bevorderlik sal wees. Hierdie behoefte spoor die persoon aan tot handeling wat gerig is op 'n situasie waarin die behoefte nie meer bestaan nie (Gouws *et al.* 1979:31). Volgens hierdie siening ontstaan belangstelling dan vanuit die funksie om behoeftes te bevredig (Alberts 1974a; Super & Crites 1962:386; Darley & Hagenah 1955:132; Gericke 1986:70; Willemse 1988:13).

In terme van Maslow se behoeftehiërargie word belangstelling wat deur instinkte en drange verklaar word, gekoppel aan fisiologiese en veiligheidsbehoefte, terwyl die ontwikkelingsteorieë behoeftes aan liefde, aanvaarding en selfverwesenliking betrek. Belangstelling word gevorm op grond van die waardesisteem wat na die behoefte-struktuur teruggevoer word. Motiveringsteorieë beskou belangstelling en intrinsieke motivering as sinonieme.

Volgens Maslow (Smit 1992:30) is die mens 'n onervulbare wese. Hy begeer steeds. Namate een behoefte by hom bevredig is, ontwikkel hy weer 'n ander. Voorafgaande impliseer dat belangstelling sal verander namate behoeftes verander en strook nie met die bevinding dat belangstelling vanaf die agtiende lewensjaar relatief stabiliseer nie.

Zaaiman (1977:18) beklemtoon die noodsaaklike onderskeid wat getref moet word tussen die terme drif en behoefte. 'n Drif impliseer dat die persoon onwillekeurig uitgelewer is aan bewuste en onbewuste dryfvere wat sy gedrag beïnvloed. Die term behoefte dui op die intensionaliteitskarakter van die mens wat beteken dat hy uit vrye keuse sy onderliggende behoeftes bevredig en kreatief is ten opsigte van die wyse waarop dit gedoen word. Op grond van die onderskeid tussen die terme drif en behoefte kan die volgende twee benaderingswyses ten opsigte van belangstelling as behoefte-bevrediging aangedui word (Willemsse 1988:13):

* **Die deterministiese benaderingswyse**

Volgens Alberts (1974a:3) is hierdie siening van belangstelling afkomstig vanuit die psigo-analitiese teorie en kan dit teruggevoer word na die instinkteorie. Hiervolgens is lewenspatrone van die individu reeds teen die vyfde lewensjaar vasgelê en kan alle gedrag teruggevoer word na oorspronklike dryfvere.

* **Intensionaliteitsbenaderingswyse**

Zaaiman (1977:16) beklemtoon die intensionaliteitskarakter van belangstelling. Die persoon beweeg uit eie wil na 'n bepaalde belangstellingsgebied omdat hy daaraan waarde heg. Die kind is byvoorbeeld aktief daarop uit om meer van die wêreld, sy medemens, dinge in die wêreld en van homself te wete te kom. Andersyds is die mens

'n openheid wat impliseer dat hy oop staan om deur die wêreld beïnvloed te word (Engelbrecht, Kok & Van Biljon 1982:14). Ook Super en Crites (1962:386) gee erkenning aan belangstelling as behoeftebevrediging, maar beweeg weg van die siening dat belangstelling 'n instinktiewe drifbevrediging is.

Navorsing deur Alberts (1974a:20) dui op die verband tussen belangstelling en behoeftebevrediging, maar beweeg ook weg van die siening dat belangstelling 'n instinktiewe drifbevrediging is. Hy gebruik die negentienveld-belangstellingsvraelys (19-VBV) en die Edwards Personal Preference Schedule (EPPS) om die verband tussen die twee begrippe te beskryf. Hiervolgens ontstaan 'n behoefte by 'n persoon wat die balans tussen belangstelling en behoeftebevrediging versteur. Hierdie wanbalans dien dan as motivering vir doelgerigte handeling waardeur gepoog word om die balans te herstel. Sommige handeling bevredig behoeftes beter as ander en belangstellings ontwikkel rondom die handeling wat behoeftes beter bevredig.

Indien daar aanvaar word dat daar wel 'n verband bestaan tussen belangstellings en behoeftebevrediging beteken dit dat belangstellings ook sal verander namate behoeftes verander (Van der Westhuizen 1977:142; Gericke 1986:74).

Verskeie navorsers (Lübbe 1983:40; Shertzer & Stone 1976:343; Kruger 1977:161; Evans 1965:107) maak melding van die hoë mate van stabiliteit van belangstellings wat nie strook met die redenasie dat belangstelling verander namate behoeftes bevredig word nie. 'n Moontlike verklaring hiervoor lê in die feit dat sekere hoërorde en meer komplekse behoeftes soos selfaktualisering, aanvaarding, respek en liefde op 'n meer gekompliseerde wyse bevredig word en waarskynlik nooit ten volle bevredig sal word nie.

Samevattend blyk dit dat behoeftes dui op 'n aktiewe uitgaan-na-die-wêreld met bepaalde oogmerke in gedagte eerder as om uitgelewer te wees aan menslike drifte (Willemsse 1988:14).

Aangesien behoeftes rigting gee aan 'n persoon en sy gedragsuiting, word dit as noodsaaklik beskou om by die interpretasie van belangstellingsprofiel, ook oor 'n deeglike indruk van 'n persoon se behoeftes te beskik (Vorster 1981:70; Botha 1986:81).

3.3.2.4 Belangstelling en affek

Volgens die Psigologiewoordeboek (Gouws *et al.* 1979) dien die term affek as die versamelnaam vir gevoelens en emosies. Dit is duidelik in verskeie definisies van belangstelling dat daar 'n gevoelskomponent in belangstelling bestaan.

Belangstelling kan ook verklaar word in terme van affek omdat die gevoel 'n belangrike rol speel. Berdie (1944:137-138) beweer: *"Interest stimuli are things which stimulate an individual to react with feeling. When there is a feeling aspect in the experience brought about by their stimulation the experience is an interest experience. The stimulus causing a pleasant experience is an interest. The stimulus causing an unpleasant experience is an aversion"*.

Owen en Taljaard (1988) stel dat belangstelling ontstaan vanuit die gevoel wat die persoon ten opsigte van daardie aktiwiteit ervaar.

Strong (1958:452) omskryf belangstelling as *"..... the feeling of liking or disliking in which the person experiences and the object activity which the person likes or dislikes"*.

Die gevoel van voor- of afkeur bepaal die aard van die persoon se belangstelling. 'n Aangename gevoel van tevredenheid lei tot 'n belangstelling in 'n bepaalde aktiwiteit, terwyl 'n onaangename gevoel belangstelling laat kwyn (Dawis 1980:82). Hierby voeg Bingham die volgende: *"A person's interests are the things to which he responds with a feeling of pleasure, the activities in which he engages or to which he reacts with satisfaction"* (Blum & Balinsky 1957:372; vergelyk ook Fryer & Henry 1950:100).

Die gevoel wat 'n persoon ervaar, staan in noue verband met sy behoeftes. 'n Gevoel van tevredenheid tree in na die bevrediging van behoeftes. Die verband tussen die belangstelling van 'n persoon en die bevrediging van sy behoeftes word deur die aanhangers van die psigo-analitiese teorie beklemtoon (vergelyk paragraaf 3.1.2). Omdat daar 'n natuurlike neiging by die mens bestaan om sy behoeftes te bevredig, sal 'n persoon se belangstelling verander soos wat sy behoeftes verander. Onbevredigde behoeftes lei tot gevoelens van ontevredenheid, wat weer 'n afname in belangstelling of 'n gebrek daaraan tot gevolg het. Die intensiteit van die tevredenheid wat 'n persoon

ervaar, bepaal die kwaliteit van sy belangstelling. Die intensiteit van 'n persoon se belangstelling is weer 'n aanduiding van sy behoefte aan selfaktualisering (Van den Aardweg & Van den Aardweg 1988:120).

Volgens Renninger, Hidi en Krapp (Barendrecht 1993:21) word belangstelling gewoonlik geopenbaar deur 'n positiewe gevoel en verhoogde konsentrasie van die persoon in die spesifieke area van belangstelling. Die mate van affek wat die individu teenoor die belangstellingsarea ervaar, moet egter met versigtigheid geïnterpreteer word aangesien 'n belangstelling soms so affekbelaaï kan wees, dat dit onrealisties is. Dit kan dus gebeur dat die individu 'n onrealistiese beroepskeuse maak op grond van affektiewe ervarings.

3.3.2.5 Belangstelling en intellektuele vermoëns

Belangstelling sluit ook 'n kognitiewe aspek in, naamlik denke. Volgens Dudyscha (1963:38) is die denkproses altyd 'n essensiële aspek van belangstelling.

Volgens Möller (1965:89) is daar 'n interaksie tussen 'n persoon se vermoë en sy belangstelling. Möller is van mening dat bekwaamheid 'n kombinasie van belangstelling en vermoëns is. Dit word geïllustreer deur die tendens dat intellektueel begaafde leerlinge wat goed presteer, oor 'n wye spektrum van uiteenlopende belangstellings beskik, terwyl die minder begaafdes swak presteer en dikwels oor geen besondere belangstellingsrigtings beskik nie (Smit 1992:32).

Cronbach (Barak 1981:7) beskryf die relasie tussen belangstelling en intellektuele vermoëns soos volg: *"Interests tell nothing about abilities a person with interests and abilities suitable for an occupation can and will do well in it, a person with suitable abilities but unsuitable interests can do well but may not, and a person with low aptitude will do badly."* Ook Strong is van mening dat sukses eerder deur intelligensie, harde werk en voorbereiding bepaal word as deur belangstelling (Smit 1992:31-32).

In teenstelling met die voorafgaande bevind Willemse (1988:39-40) dat daar 'n geringe korrelasie tussen belangstelling en intellektuele vermoëns bestaan. 'n Persoon se kognitiewe vermoëns is nie 'n belangrike faktor in die bepaling van sy belangstelling nie.

Hierdie bevindinge dui daarop dat, alhoewel 'n persoon 'n hoë belangstelling in 'n aktiwiteit mag hê, dit nie impliseer dat hy die vermoë het om die aktiwiteit te kan beoefen nie. Aan die ander kant impliseer die feit dat 'n persoon oor die vermoë beskik om bepaalde aktiwiteite uit te voer, nie dat hy in daardie aktiwiteite belangstel nie (Owen & Taljaard 1988:404-405; Van der Westhuizen 1979:139-140).

3.3.2.6 Belangstelling en kennis

Kennis speel 'n belangrike rol in belangstelling (Van Straten 1967:2-3). Die mens is geneig om onverskillig te staan teenoor die onbekende. Daar bestaan 'n wederkerige wisselwerking tussen kennis en belangstelling. Kennis wek belangstelling, terwyl belangstelling weer die behoefte aan kennis versterk (Kriel 1955:14; Van der Westhuizen 1979:140). Alhoewel kennis 'n gunstige faktor vir belangstelling is, is dit nie 'n voorvereiste nie. Belangstelling kan egter taan as kennis ontbreek (Owen & Taljaard 1988:405).

3.3.2.7 Belangstelling en waardes

Dit blyk uit die praktyk en navorsing dat 'n persoon se waardesisteem 'n bepalende rol in sy belangstelling speel. De Villiers soos aangehaal deur Barendrecht (1993:22) beweer die volgende: *"As ons weet wat die mens waardeer, kan ons bepaal wie hy is en hoe hy is, wat sy gedragssuiting sal wees; wat hy sal doen, in besonder dus, waarin hy belangstel."*

Navorsing het ook getoon dat daar 'n ooreenkoms bestaan tussen die waardes van verskillende persone in spesifieke beroepe. Elke mens moet verstaan hoe sy waardes inpas by die eise van die posisie wat hy beoog, en hy moet ook verwag dat dit soms nodig is om dinge te doen wat buite sy waardesisteem val. Die mens is voortdurend besig om dinge óf af te keur óf goed te keur. Slegs dit wat vir 'n persoon van waarde is, word behou. Belangstellings wat verband hou met 'n persoon se waardes, sal voorkeur geniet (De Villiers in Owen & Taljaard 1988:406).

Indien 'n persoon tussen twee belangstellings moet kies, sal die een wat die beste aan sy waardesisteem voldoen, die voorkeur kry.

In teenstelling met bogenoemde beweer Cudeck (1982) dat korrelasionele, veelvuldige regressie- en faktoranalitiese studies slegs 'n geringe verband tussen gemete belangstellings en waardes gevind het (Owen & Taljaard 1988).

Waardes speel 'n belangrike komponent binne belangstelling, aangesien waardes 'n rol speel in die ontstaan van 'n belangstelling, en ook in die volharding en beoefening van daardie belangstelling.

3.3.2.8 Belangstelling en geslag

Vanuit die literatuur is daar gevind dat verskille bestaan tussen die belangstellings van die twee geslagte. Die algemene bevinding is dat manlike belangstellings groter is in fisiese aktiwiteite, meganiese en wetenskaplike aangeleenthede, politiek en handel. Aan die ander kant is belangstelling in kuns, musiek, letterkunde, mense, klerklike werk, onderwys en maatskaplike werk, kenmerkend van die vroulike geslag. Die verskil in belangstellings tussen die twee geslagte kan grootliks toegeskryf word aan sosialisering, asook vroeë stimulering en samelewingsnorme.

Owen en Taljaard (1988) maak ook melding van geslagsverskille in belangstellings. Hulle dui daarop dat bestaande literatuur aan die lig bring dat seuns en dogters verskil wat belangstelling betref in lees, spel, ontspanning en beroepe. Alberts (1969) wys daarop dat dit nodig is om 'n onderskeid te tref tussen die beroepsbelangstelling van seuns en dogters wanneer beroeps- of studievoorigting gedoen word.

Dit is dus duidelik dat, alhoewel die twee geslagte heelwat in gemeen het met betrekking tot ryping en ontwikkeling, daar wel verskille op die gebied van belangstelling bestaan. Strong (Smit 1992) dui op die oorvleueling van belangstellings wat tussen die twee geslagte bestaan, naamlik:

- 16,7% oorvleueling tussen hoërskoolleerlinge;
- 21,5% oorvleueling tussen kollegestudente; en
- 25% oorvleueling tussen volwassenes.

Soos aangedui, blyk dit dus duidelik dat die twee geslagte meer ooreenkom in belangstelling met die toename in ouderdom. Hierdie verskynsel kan moontlik verklaar word deur die groter mate van blootstelling aan belangstellingsvelde met die verloop van lewensjare. In samehang met bogenoemde bevinding van Strong, staan Super en Crites se siening dat geslagsverskille ten opsigte van beroepsbelangstelling nie gedigotomiseer behoort te word nie, en dat manlikheid en vroulikheid eerder as kontinue veranderlikes gesien behoort te word (Barendrecht 1993:24-25).

Geslagsverskille is 'n realiteit wat in aanmerking geneem moet word by die afneem en interpretasie van belangstellingsvraelyste. Die oorsprong hiervan lê in die persoonlikheidsontwikkeling en geslagstereotipes wat verskil tussen mans en dames (Tittle 1983:149-154). In toekomstige navorsing behoort aandag gegee te word aan die toenemende toetrede van beroepsvroue tot die arbeidsmark en veranderinge in geslagsrolstereotipes (Willemse 1988:38-39).

3.3.2.9 Belangstelling en studieprestasie

As daar gelet word op die aard en wese van belangstelling en die verweefdheid daarvan met motivering, blyk dit dat 'n positiewe verband tussen belangstelling en studieprestasie logies is. Botha (Smit 1992:36-37) het in 1971 in 'n literatuuroorsig onder andere die volgende bevind:

- Verskeie navorsers vind 'n positiewe verband tussen belangstellingsvelde en studiekeuses.
- Onderpresteerders toon 'n groter belangstelling in sosiale bedrywighede, terwyl die teenoorgestelde by oorpresteerders bevind is.
- Onderpresteerders het 'n hoë belangstelling in beroepe met 'n prestigewaarde.
- Studente wat seker is van hul keuse presteer beter as die wat nog onseker is.
- Belangstelling speel 'n groot rol ten opsigte van motivering en die gepaardgaande studiesukses.

Alhoewel bevind is dat daar 'n verband tussen akademiese sukses en belangstelling bestaan, maan navorsers teen die gebruik van belangstelling as 'n aanduiding van akademiese sukses, aangesien die korrelasies wat verkry word tussen belangstelling en

prestasi oor die algemeen laag is.

Daar is ook talle voorbeelde van navorsing waar geen verband tussen belangstelling en studieprestasi of studiesukses gevind is nie. Die rede hiervoor blyk probleme by die interpretasi en gebruik van die meetinstrumente te wees. Persone met 'n hoë belangstellingsdiversiteit skep ook eiesoortige probleme. Die komplekse en veelfasettige aard van studieprestasi moet ook deurentyd in berekening gebring word (Smit 1992:36-39).

3.3.2.10 Die invloed van oorerwing en omgewing op belangstelling

Pelser, soos aangehaal deur Koch (1989:15), beweer dat belangstelling 'n tweeledige oorsprong het wat aan oorerwing en omgewing gekoppel kan word. Volgens Botha (1986:78) ontstaan belangstelling deels uit die innerlike psigiese struktuur van die mens wat aangebore is, en deels as gevolg van 'n persoon se ondervindinge wat hy binne 'n bepaalde lewensmilieu ervaar. Die interafhanklike verband tussen erflikheid en omgewing, met betrekking tot belangstelling, blyk uit die feit dat sekere belangstellings, wat moontlik aangebore is, deur 'n persoon se ervaringe kan verskerp, verswak of verander.

Verskeie navorsers hang slegs een van die twee teorieë aan. Grotevant (1979:854-860) het navorsing met tweelinge en aangenome kinders gedoen, en toon duidelik aan dat daar groter ooreenstemming bestaan tussen die belangstelling van ouers en kinders wat geneties verwant is, as tussen ouers en aangenome kinders. 'n Verdere aanduiding dat genetiese faktore wel 'n rol speel in die bepaling van belangstelling word verkry deur navorsing van Henderson (1958:25). Henderson verkry 'n beduidende korrelasi tussen seuns en hulle belangstelling tydens vroeë adolessensie, en die beroepe wat hulle vaders volg. Super en Crites (1962:401); asook Botha (1986:78) steun die teorie van oorerwing en die invloed daarvan op belangstelling.

Verskeie navorsers ondersteun die aanname dat omgewingsinvloede 'n invloed het op die bepaling van belangstelling. Strong (1959:680-683) is van mening dat daar net van verworwe belangstelling gepraat kan word. Volgens hom is belangstelling reaksies ten opsigte van spesifieke stimuli wat aangeleer word. Hy erken wel in latere navorsing dat erflikheid by sekere belangstellings 'n groot rol speel.

Volgens Koch (1989:17) sal identifikasie van die kind met persone en groepe 'n rol speel by die vorming en ontwikkeling van belangstelling. Die belangstelling van die identifikasiefiguur word dan oorgeneem. Carlsmith (1973:466-477) bevind onder meer dat seuns wat op 'n vroeë ouderdom van hulle vaders geskei is, neig om meer persoonlikheidsstrekke en belangstellings te manifesteer wat gewoonlik met die vroulike rol geassosieer word, in teenstelling met seuns wat nie van hulle vaders geskei is nie. Die rede hiervoor is waarskynlik dat hierdie seuns meer met die moeders geïdentifiseer het en dat dit 'n uitwerking het op sy latere selfkonsep of manlike geslagsrolidentiteit.

3.4 DIE ONTWIKKELING VAN BELANGSTELLING

3.4.1 Fases in die ontwikkeling van belangstelling

Verskeie navorsers is dit eens dat belangstelling gedurende die verskillende ontwikkelingsfases van die mens ontwikkel en verander (Super & Crites 1962:392-395). In dié verband sê Roe (1956:91) die volgende: "*Several studies have shown that interests do change with age.*"

Volgens Alberts (1969:18) kon daar nog geen vaste ontwikkelingspatroon van belangstelling vasgestel word nie, maar sekere tendense kom voor. Uit verskeie navorsers se menings wil dit voorkom of belangstelling in die laat adolessensie reeds diep gewortel is, en dat veranderinge wat daarna intree, minder omvangryk is. Kriel (1952); De Villiers (1964); Garbers (1961) en Alberts (1969) gee volledige uiteensettings van die ontwikkelingsgang van belangstelling. Vir die doel met hierdie studie word die ontwikkeling van belangstelling slegs soos volg oorsigtelik vermeld:

- Die kleinkinderjare.
- Die kleuter- of voorskoolse jare.
- Die primêre skooljare.
- Die vroeë-adolessenteperiode (± 13 tot ± 15 jaar).
- Laat-adolessentefase (± 15 tot ± 18 jaar).

3.4.1.1 Die kleinkinderjare

Dit is die eerste fase en strek vanaf geboorte tot die derde lewensjaar. Dit is die stadium waarin die kind weinig geslagsidentifikasie toon en in 'n groot mate sintuiglik tot kennis van die wêreld en homself kom. In die literatuur word melding gemaak van 'n waarnemingsbelangstelling en 'n sosiale belangstelling.

Verder wil dit voorkom asof die kind se belangstellings om persoonlike verhoudings draai. Dit kan bestempel word as bioties-fisiologies van aard en word bepaal deur die natuurdrifte, naamlik die voedingsdrif, nooddrif en bewegingsdrif (Kriel 1952:5).

3.4.1.2 Die kleuter- of voorskoolse jare

De Villiers (1964:75) noem dit die estetiese tydperk. Hierdie tydperk word gekenmerk deur 'n vinnige ontwikkeling van die kind se belangstelling wat veral in taal, tekeninge en spel tot uiting kom.

Kriel (1952:16) is van mening dat die belangstelling van die kleuter nog meestal sentreer om spel en aktiwiteite wat grootliks individueel is. Die sosiale belangstelling tree egter ook in hierdie fase vinnig op die voorgrond.

Volgens De Villiers (1964:78-79) kan die kind se eerste belangstellings in die beroepswêreld teen die einde van hierdie fase onderskei word, alhoewel dit min betekenis het ten opsigte van sy uiteindelijke keuse as volwassenes.

3.4.1.3 Die primêre skooljare

Volgens De Villiers (1964) vind daar 'n relatiewe groot intellektuele ontwikkeling, taalbemeestering en sosiale ontwikkeling plaas. Aan die einde van hierdie periode sal daar sprake wees van identifikasie met die eie geslag, 'n vermoë om tot kennis te kom deur te lees, gebruikmaking van begripsmatige denke, ensovoorts. Dit sal dus noodwendig 'n uitbreiding en klemverskuiwing ten opsigte van belangstellings tot gevolg hê. As slegs na beroepsbelangstellings gekyk word, word gevind dat 'n sterk element van nabootsing en heldeverering hierin teenwoordig is (De Villiers 1964:82). Volgens Kriel

(1952:21) het die beroepsbelangstelling van die kind in dié tydperk steeds min betekenis ten opsigte van wat sy werklike keuse as volwassene sal wees.

3.4.1.4 Die vroeë-adolescenteperiode (± 13 tot ± 15 jaar)

Garbers (1961:23) beweer dat hierdie fase gekenmerk word deur die opvallendste verandering in die belangstellingstruktuur wanneer die naïewe, betowerende en onpraktiese voorkeure van die leeftyd fases wat die fase voorafgaan, nie aan die realiteit en die eise van volwassenheid voldoen nie. Hierdie realiteit word moontlik gemaak deur die kind se ontdekking van homself en die sin van sy bestaan.

Alberts (1969:19) noem dat belangstelling in 'n toekomstige beroep in dié fase sterker na vore tree, en Kriel (1952:24) is van mening dat die kind nou begin om die objektiewe sy van die beroep te verstaan, die blote nabootsing van die waargenome beroep te oorwin en self iets oorspronklik te deurleef. Volgens De Beer (1981:73) begin die jong adolescent sy bekwaamheid in vaardighede in verband bring met die spektrum van beroepe wat by sy aanlegte pas, en begin hy aandag gee aan aspekte soos vooruitsigte, werksomstandighede en inkomste.

Die jeugdige se ander belangstellings beïnvloed ook sy beroepsbelangstelling in hierdie fase. Hier word byvoorbeeld gedink aan sy sosiale belangstelling waar liefde geleidelik 'n rol begin speel in sy relasies met ander jongmense. So kan verskeie ander aspekte, soos sy belangstelling in die religieuse en sport aangeraak word.

3.4.1.5 Laat-adolescentefase (± 15 tot ± 18 jaar)

Dit blyk uit verskeie bronne dat belangstellingsontwikkeling op sestien- tot agtienjarige ouderdom reeds goed gestabiliseer is, en dat relatief duidelike belangstellingspatrone dan reeds gevorm het. Volgens Alberts (1969:19) doen die kind in hierdie laat-adolescentefase meer kennis op aangaande beroepe en sy beroepsbelangstelling neem 'n hegte patroon aan. Materiële welvaart, sport en ontspanning en 'n meer aktiewe sosiale lewe dra verder by tot die uitbouing van die belangstellingsveld.

Volgens Swanepoel (1986:45) is die kind kognitief, sosiaal en fisies op 'n hoër ontwikkelingsvlak en is daar 'n kwantitatiewe sowel as 'n kwalitatiewe vermeerdering in die aspekte wat sy leefwêreld en dus ook sy belangstellings beïnvloed. Kriel (1952:24) beweer dat ondersoek getoon het dat die jeugdige reeds vroeg 'n betreklik duidelike beeld het van wat hy eendag wil word.

Oorsigtelik kan gesê word dat dit wat die klein kind doen en waarin hy geïnteresseerd is om te doen, afhang van dit wat hy in staat is om te doen. Later speel moontlikhede, stimulering en die vorm van erkenning wat hy ontvang weer 'n groot rol. Garbers (1961:23) beweer dat kinders aanvanklik neig om daardie belangstellings te ontwikkel wat hulle die suksesvolste kan benut. Die belangstellings word egter meer realisties en 'n funksie van die reële opvoedingsituasie, namate die kind ouer word. Benewens die invloed van sosiale en kulturele faktore, die fisiese omgewing en ontspanningsmateriaal, waardes en verwagtings wat daar van die kind gekoester word, kan daar algemeen aanvaar word dat die positiewe ontwikkeling van beroepsbelangstellings onder die invloed van en identifikasie met bepaalde groepe en persone tot stand kom en dat daar dan voorkeure vir bepaalde tipes ervaring ontstaan.

Die totstandkoming van belangstellingspatrone word nie net deur veranderde omgewingsinvloede beïnvloed nie, maar ook deur die toename in druk wat die samelewing op die individu (insluitende die kind) plaas. Volgens Garbers (1961:75) kan en moet belangstelling ontwikkel en gevoed word. Van die kind in vroeë-adolessensie word byvoorbeeld nou al verwag om tot sekere vlakke in die volwassewordingsproses wat vroeër jare eers in die latere stadium van adolessensie bereik is, te ontwikkel. Die vermoede bestaan dat dit veral ten opsigte van studie- en beroepsbelangstelling die geval is, want volgens Garbers word die belangstellings in puberteit al minder 'n doel op sigself, maar al hoe meer middele waardeur status, sosiale prestige, heteroseksuele suksesvolheid of voorberoepsbevoegdheid bekom kan word (Swanepoel 1986:41-47). Verskeie navorsers (Super & Crites 1962:410; Lübbe 1983:26; Kriel 1952:29) is van mening dat belangstelling ontstaan en ontwikkel deur die samespel van 'n aantal faktore, soos oorerwing, gesinsooreenkomste, aanleg, persoonlikheid, endokriene faktore en ervaring (Super & Crites 1962:410). Lübbe (1983:26) meld dat faktore, soos genetiese oorerwing, gesinsinvloede, ervarings en persoonlikheidsveranderlikes, soos waardes, temperament, houdings, behoeftes, intelligensie en aanleg almal in berekening gebring moet word by

die ontwikkeling van belangstellings (Willemse 1988:20-21).

3.4.2 Barak se benadering

Volgens Barak (1981:10-11) is daar 'n besondere pad van bemiddelingskonstrukte wat op grond van hulle oorsaaklike verhoudings, tot die verandering of ontwikkeling van 'n individu se belangstelling lei.

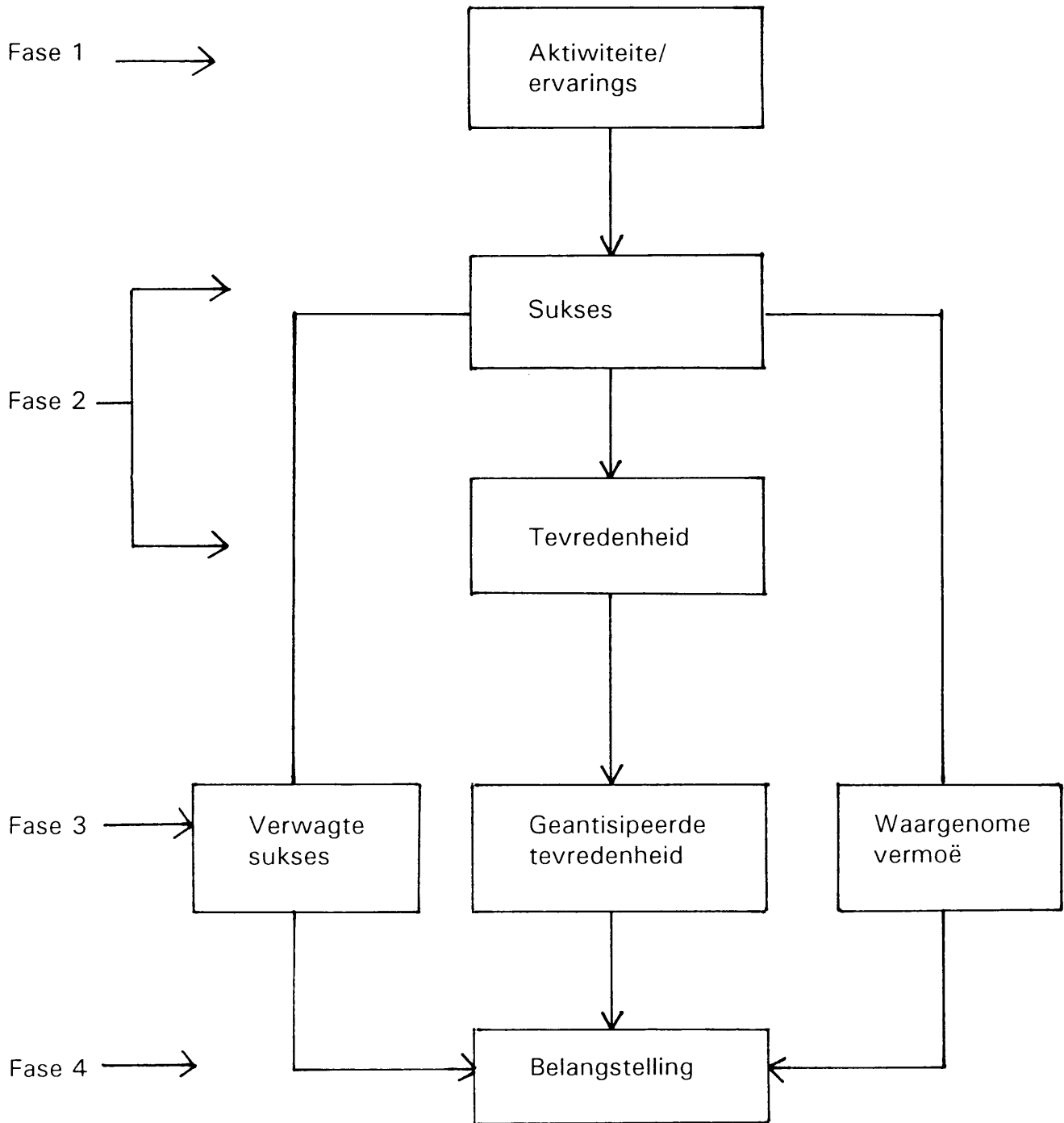
Barak se model onderskei vier stadia, naamlik:

- Gedifferensieerde aktiwiteite en ervarings.
- Gedifferensieerde sukses en tevredenheid.
- Bemiddelingskognisies wat bestaan uit drie komponente, naamlik:
 - waargenome vermoë;
 - verwagte sukses; en
 - geantisipeerde tevredenheid.
- Gedifferensieerde belangstellings.

Die verloop van die fases word in figuur 3.3 aangetoon.

'n Persoon voer 'n bepaalde aktiwiteit uit of beleef 'n bepaalde ervaring (fase 1). Indien sukses beleef word, lei dit tot 'n gevoel van tevredenheid (fase 2). Dan tree die fase van bemiddelingskognisie in (fase 3). In hierdie fase verwag die persoon weer sukses op grond van die ervaring/belewing van sukses wat reeds ervaar is. Daarmee saam word tevredenheid geantisipeer en dit word in verband gebring met die waargenome vermoëns. Hierdie drie stappe wat gelyktydig plaasvind, word geïntegreer en dit kulmineer dan in belangstelling - die persoon hou van die aktiwiteit. Belangstelling kan nie ontwikkel indien die belewing van sukses en tevredenheid afwesig is na die uitvoering van 'n bepaalde aktiwiteit of belewing van een of ander ervaring nie. Uit die voorafgaande is dit duidelik dat belangstelling in verskillende tipes gerangskik kan word.

Figuur 3.3: Die fases in die ontwikkeling van belangstelling

3.5 Tipes Belangstelling

Ten opsigte van die tipe belangstellings is daar, net soos met die definisies, 'n aantal verskillende klassifikasies. Aanvanklik het Fryer (1931:348) tussen subjektiewe en objektiewe belangstellings onderskei. Owen (1968:83) onderskei weer tussen passiewe en aktiewe belangstellings, terwyl Jones *et al.* (1970:77) tussen ekstrinsieke en intrinsieke belangstellings onderskei. Dit kom voor asof die benaminge subjektiewe, passiewe en ekstrinsieke belangstellings vir dieselfde tipe belangstelling gebruik word, terwyl die benaminge objektiewe, aktiewe en intrinsieke belangstellings vir 'n tweede tipe belangstelling gebruik word (Steenkamp 1992:97).

Die meeste skrywers onderskei vier tipes belangstellings, naamlik:

- uitgesproke of uitgeleefde belangstelling;
- gemanifesteerde belangstelling;
- vraelysbelangstelling; en
- getoetste belangstelling

(Adams 1964:229; Bingham 1937:62-64; Fryer & Henry 1950:100-102; Human 1977:28; Spitzer & Levinson 1988:674; Super & Crites 1962:377-380). Seligman (1980:97) onderskei tussen die eerste drie tipe belangstellings en kombineer getoetste en vraelysbelangstelling.

3.5.1 Uitgesproke of uitgeleefde belangstelling

Uitgesproke of uitgeleefde belangstellings ("*expressed interest*") is die gevoelens wat mense rapporteer wanneer hulle gevra word waarvan hulle hou/nie hou nie. Hierdie tipe belangstellings hou verband met die gevoelens wat die persoon ten opsigte van objekte, ander persone en ervarings beleef. Die verbale uitdrukkings word beskou as die identifisering van dit waarin die persoon belangstel. Die waarde en betekenisvolheid van sulke uitdrukkings van belangstelling hou sterk verband met die volwassenheid en ervarings van die individu. Om dié rede is die uitgesproke belangstellings van kinders en vroeë-adolessente onstabiel en onbetroubaar (Steenkamp 1992:97-98).

Grunes (Winer & Gati 1986:50) sê dit kan aanvaar word dat persone wat weet waarvan hulle hou, fyner kan onderskei. Die hipotese is gegrond op die aanname dat konstrukte wat deur die persoon self ontlok word, meer betekenisvol is as konstrukte wat aan hom voorsien word soos wat dit die geval is by vraelysbelangstellings.

3.5.2 Gemanifesteerde belangstellings

Gemanifesteerde belangstelling berus op waarneembare gedragssuitinge en is onderskeibaar in die deelname van 'n persoon aan 'n besondere aktiwiteit of beroep (Adams, in Willemse 1988:30). "*Manifest interests*" is ook die belangstellings wat in die persoon se lewenspatroon ingebed is, en waargeneem kan word in die persoon se deelname aan aktiwiteite. Die belangstelling word deur aktiewe deelname gemanifesteer. Gemanifesteerde belangstellings blyk meer konstant en stabiel as uitgesproke belangstellings te wees (Steenkamp 1992:99).

Die aktiewe deelname en manifestering van belangstellings is egter nie altyd 'n betroubare aanduiding van die graad van belangstelling van 'n persoon nie. Die doel met die deelname van 'n persoon aan 'n bepaalde aktiwiteit kan verskuild wees en nie noodwendig terwille van die aktiwiteit self nie. 'n Persoon kan ook weens omstandighede verhinder word om aan 'n bepaalde aktiwiteit waarin hy wel belangstel, deel te neem. Om hierdie redes word gemanifesteerde belangstelling nie as 'n betroubare aanduiding of voorspeller van belangstelling beskou nie (Steenkamp 1992:99).

3.5.3 Gemete belangstellings

Gemete belangstelling is belangstelling wat deur middel van objektiewe toetsing verkry word (Adams, in Willemse 1988:30). "*Tested interests*" maak gebruik van objektiewe toetse, woordeskat of ander inligting, eerder as 'n vraelys van belangstellings. Gemete belangstelling is gemanifesteerde belangstellings wat onder gekontroleerde toestande na vore kom. Hierdie tipe toetse as 'n meting van belangstelling is gebaseer op die aanname dat die belangstelling reeds gestabiliseer is. Gemete belangstelling is meer objektief en betroubaar as ander tipes belangstellings. Vir Lübbe (1983:17-18) gaan dié vorm van belangstelling gepaard met die insameling van kennis omtrent die besondere aktiwiteite. Dit kom daarop neer dat die persoon meer te wete wil kom omtrent dit waarin hy

geïnteresseerd is.

3.5.4 Vraelysbelangstelling

Vraelysbelangstellings word bepaal deur die aanduidings wat 'n persoon met behulp van 'n vraelys gee met betrekking tot sy voor- en afkeure (Willemse 1988:30). Vraelysbelangstellings word gemeet deur lyste, aktiwiteite of beroepe waarop die persoon respondeer deur aan te toon waarvan hy hou of nie hou nie. Hierdie tipe belangstelling is inderwaardheid uitgesproke belangstellings wat op 'n vraelys gebaseer is. Die vraelyste is meestal gestandaardiseer. In die vraelys kom 'n aantal items voor waarin beroepskeuses só geïnkorporeer is dat die resultate van die vraelyste 'n aanduiding van 'n persoon se beroepsbelangstelling gee.

Die resultate wat 'n persoon op 'n belangstellingsvraelys behaal, mag van sy uitgesproke belangstellings verskil. Daar kan nie sonder meer aanvaar word dat die vraelysbelangstellings geldiger as die uitgesproke belangstellings is nie. Daar moet ondersoek word of die uitgesproke belangstellings langdurige of tydelike belangstellings is en of dit op werklike ervaring gebaseer is (Steenkamp 1992:99-100).

Human (1977:29) is van mening dat daar 'n groot mate van ooreenkoms tussen vraelysbelangstellings en gemanifesteerde belangstellings bestaan. Hy beklemtoon egter die feit dat daar nie net een subjektiewe skatting nie, maar 'n patroon van belangstellings verkry moet word.

Borgen en Seling (Steenkamp 1992:100) stel dit dat vraelysbelangstellings slegs een bron van inligting is wat saam met ander bronne van inligting geïntegreer en geëvalueer behoort te word.

3.5.5 Geldigheidsbelangstelling

Dawis (1980:82) voeg nog 'n kategorie by die tipes belangstellings, naamlik geldigheidsbelangstellings ("*validated interests*"). Geldigheidsbelangstellings word verkry wanneer 'n belangstelling deur middel van ten minste twee onafhanklike metodes geïdentifiseer is.

Die verskillende tipes belangstellings word op verskillende wyses gemeet.

3.6 DIE STABILITEIT VAN BELANGSTELLING

Kennis oor die stabiliteit van belangstelling is 'n belangrike hulpmiddel in beroepsvoorigting aangesien dit die voorligter en kliënt kan lei in die besluitnemingsproses.

Die vraag bly nog steeds hoe stabiel belangstelling is. Resultate van navorsing het getoon dat belangstelling relatief onstabiel in jong kinders en vroeë adolossensie is (Kuder 1966:72-77) en dat dit grootliks beïnvloed word deur die gesins- en sosiale agtergrond, groepsbelangstellings, skool, ervarings, stokperdjies en die opvoedkundige en ontspanningsaktiwiteite (Berdie 1944:142-150; Spitzer & Levinson 1988:674). Die feit dat belangstelling in die kinderjare sterk aan geslag gekoppel word, toon die onstabieleit daarvan gedurende dié jare (Cronbach 1984:428). Tussen die ouderdomme van 15 en 25 jaar, raak belangstellings meer stabiel (Darley & Hagenah 1955:57; Owen & Taljaard 1988:408). Sekere belangstellings kan selfs verdwyn en deur ander belangstellings vervang word (Kriel 1952:42).

'n Konstante of stabiele belangstelling verwys na die vestiging of vaslegging van 'n spesifieke belangstellingspatroon, 'n "*..... persistence in time without changes*" (Strong 1943:353). Volgens Super en Crites (1962:393) stabiliseer belangstelling teen die ouderdom van 18 jaar. Na dié ouderdom reflekteer die uitgesproke belangstelling (vergelyk paragraaf 3.5.1), groter selfbewuswording en onafhanklikheid van denke. Die gemanifesteerde belangstelling (vergelyk paragraaf 3.5.2) is betroubaarder omdat dit minder deur omstandighede en geleenthede beïnvloed word (Seligman 1980:98). Wanneer belangstellingspatrone eers gevestig is, is dit vir die meeste mense so stabiel en permanent soos enige ander aspek van die persoonlikheid (Kuder 1966:72-77; Powers 1956:69-72; Roe 1956:91; Strong 1943:318; Owen & Taljaard 1988:408). Verandering in belangstellings vind wel soms plaas (Strong 1958:452-453). Volgens Van der Westhuizen is enige verandering wat na die ouderdom van 18 jaar plaasvind "*..... sistematies en voorspelbaar op grond van die resultate van belangstellingsvraelyste*" (Steenkamp 1992:92-93). Die stabiliteit van belangstelling kan geassosieer word met die verhoging van kennis, positiewe emosie en versterking van waardes.

Stabiliteit van belangstelling is van groot belang vir die interpretasie van belangstellings en belangstellingsvraelyste. Alberts (Barendrecht 1933:26) motiveer die stelling soos volg: "*Indien geen sistematies geordende en relatief permanente belangstellingspatroon by die individu bestaan het nie, sou dit sinneloos wees om belangstelling te probeer meet.*" Tans word belangstelling op 'n jonger ouderdom gemeet vir die doeleindes van voorligting in kursus- en beroepskeuses. Volgens Strong (1943) kan belangstelling ook op 'n vroeër ouderdom as stabiel beskou word, solank individuele verskille in terme van stabiliteit steeds in berekening gebring word.

Die belangstellings van die vroulike geslag blyk meer stabiel as dié van die manlike geslag te wees. Nogtans is die belangstelling van beide geslagte nooit volkome onveranderlik nie (Super & Crites, in Seligman 1980:98).

Hoyt *et al.* (1957:232) het die volgende bevindinge oor die stabiliteit van belangstelling deur middel van interkorrelasies gemaak:

- Hoe groter die integrasie van 'n persoon se belangstellingspatroon is, hoe groter is die stabiliteit van die belangstellingsprofiel.
- Hoe groter die ooreenkoms tussen 'n aantal soortgelyke items is, hoe groter is die stabiliteit van die profiel.

Swanson en Hansen (1988:185-202) het die stabiliteit van belangstellings ondersoek deur dieselfde proefpersone met intervalle van vier, agt en twaalf jaar te hertoets. Die resultate het die volgende uitgewys:

- Daar was 'n merkwaardige graad van stabiliteit gedurende die drie genoemde periodes.
- Individuele verskille in die stabiliteit van belangstelling het wel ook voorgekom, maar dit was in die minderheid.

Uitsonderings mag voorkom, maar daar is genoegsame bewyse uit die navorsing te vind wat bevestig dat belangstelling stabiel genoeg is sodat dit afdoende voorspellingswaarde vir die individu kan inhou.

3.7 SINTESE

Dit is duidelik vanuit die literatuur dat die aard van belangstelling vanuit die volgende benaderingswyses beskryf word, naamlik:

- die strukturele benaderingswyse, wat die aard van belangstelling beskryf in terme van die komponente waaruit dit bestaan; en
- die funksionele benaderingswyse wat die aard van belangstelling beskryf in terme van die funksie wat belangstelling in die totale persoonlikheid vervul, maar veral die rol wat belangstelling binne die persoonlikheid speel.

Volgens Alberts (1969:18) kon daar nog geen vaste ontwikkelingspatroon van belangstelling vasgestel word nie, maar hy noem dat sekere tendense wel voorkom.

Ten opsigte van die tipes belangstellings is daar net soos met die definisies, 'n aantal verskillende klassifikasies. Die meeste skrywers onderskei vier tipes belangstellings en Dawis (1980:82) voeg nog 'n kategorie by, naamlik geldigheidsbelangstelling.

Die stabiliteit van belangstelling is 'n belangrike hulpmiddel in beroepsvoorligting en alhoewel daar wel uitsonderings mag voorkom, is daar genoegsame bewyse uit die navorsing te vind wat bevestig dat belangstelling stabiel genoeg is sodat dit afdoende voorspellingswaarde vir die individu kan inhou.

HOOFSTUK 4

DIE LOOPBAANORIËNTERINGSBETEKENIS VAN BELANGSTELLING

4.1 INLEIDING

In hoofstuk 2 het dit duidelik geblyk dat effektiewe loopbaanoriëntering 'n prosesgerigte benadering vereis wat oor drie fases strek.

Tydens die fase van persoonsverkenning word die belangrikste veranderlikes verken, naamlik potensiaal, belangstelling en persoonlikheid.

In hierdie hoofstuk word die loopbaanoriënteringsbetekenis van belangstellingsverkenning van nader bekyk.

4.2 METING VAN BELANGSTELLING

4.2.1 Inleiding

Volgens Super en Crites (1962:381) was die aanvanklike ontwikkeling van belangstellingsvraelyste baie wankelrig en is meer aandag bestee aan die aard van dit wat gemeet is as aan die meting self. Deur die jare het verskeie betekenisvolle ontwikkelings in die meting van belangstellings plaasgevind en Anastasi (1976:543) beklemtoon die feit dat die huidige formaat van belangstellingsvraelyste van die suksesvolste metings in die hele veld van psigologiese toetsing is.

Die ontwikkeling van belangstellingsmeting, ná die aanvanklike meting van belangstelling deur direkte vrae te stel, is dan ook gekenmerk deur die koppeling van die metode van belangstellingsmeting aan 'n spesifieke soort belangstelling. Die vraelystegniek word algemeen gebruik om belangstellings te bepaal. Die uitgangspunt van 'n belangstellingsvraelys is dat beroepe uit die beoefening van samehangende en geïntegreerde aktiwiteite bestaan. Die individu se gerigtheid ten opsigte van 'n sekere groep aktiwiteite behoort 'n aanduiding te gee van sy belangstelling in die betrokke beroepsrigting waarvan die

aktiwiteite die basis vorm (Alberts, in Willemse 1988:32).

Die grondliggende beginsel by die ontwikkeling en toepassing van belangstellingsvraelyste is dat mense in verskillende beroepe ten opsigte van hulle belangstellings verskil (Lübbe 1983:58). Roe (1956:83) sluit hierby aan as sy bevind dat meting van belangstelling berus op die aanname dat beoefenaars van 'n bepaalde beroep 'n kenmerkende patroon van voor- en afkeure openbaar. Kuder (1977:28) wys daarop dat die geldigheid van 'n belangstellingsvraelys afhang van die vermoë daarvan om tussen beroepsgroepe te onderskei. Die belangstellingsvraelys kan tot 'n hoë mate die voorspellingswaarde van 'n persoon se uiteindelijke beroepskeuse gee (Knapp *et al.*, soos aangehaal deur Willemse 1988:32).

Kriel (1952:44) onderskei tussen twee rigtings waarin belangstellingsmeting kan plaasvind, naamlik:

- Subjektiewe meting: Die vraelys en die waarderingskaal word hieronder gereken.
- Objektiewe meting: Informasietoetse en vrye assosiasietoetse word hieronder gereken.

Meting van belangstelling kan deur gestandaardiseerde tegnieke of nie-gestandaardiseerde tegnieke bepaal word. Dit is nie noodwendig dat gestandaardiseerde tegnieke meer objektiewe resultate sal oplewer as wat die geval is met nie-gestandaardiseerde tegnieke nie.

Froehlich en Darley (1952:278-279) dui vier wyses aan waarop belangstellings bepaal kan word, naamlik:

- Observasie van die individu se gedrag.
- Interpretasie van sy ekspressies.
- Bestudering van sy aktiwiteite.
- Voltooiing van 'n belangstellingsvraelys.

4.2.2 Tegniese vir die meting van belangstelling

4.2.2.1 Die vraagmetode

Met die vraagmetode word die persoon direk na sy bepaalde belangstellings uitgevra. Dit is die direkte en vinnigste metode om 'n persoon se belangstelling te bepaal (Oosthuizen, in Owen & Taljaard 1988:409). Dit het dus betrekking op Super se onderskeiding van uitgesproke belangstelling (Alberts 1969:24).

Alhoewel die metode die eenvoudigste en mees direkte metode van belangstellingsmeting is, is die metode geneig om onbetroubare en onrealistiese resultate te lewer omdat sommige persone as gevolg van gebrekkige inligting oor beroepe afwykend, oppervlakkig of onrealisties antwoord.

4.2.2.2 Die aktiwiteitsmetode

Belangstellings word bepaal deur vas te stel waarmee die persoon homself besig hou. Die persoon se tydsbesteding en algemene gedrag kan ook hierby gevoeg word. Dit kan egter gebeur dat 'n persoon met 'n aktiwiteit waarvan hy nie werklik hou nie, besig is. Alhoewel dit voorkom of hierdie metode op die subjektiewe oordeel van die waarnemer berus, kan dit tog, vanuit die toetsling se perspektief, gesien word as reaksies wat objektief waarneembaar is.

Volgens Super en Crites (1962:372) behels dié metode 'n analise van gemanifesteerde belangstelling wat, soos algemeen aanvaar word, soms die resultaat van belangstelling in byprodukte of gepaardgaande verskynsels van 'n aktiwiteit is. Lübbe (1983:44) noem dan ook dat die sterkste beswaar teen hierdie tipe ontleding juis daarin geleë is dat 'n persoon se motief by die beoefening van 'n spesifieke aktiwiteit, nie noodwendig op ware belangstelling dui nie.

4.2.2.3 Die toetsmetode

Belangstellings kan ook met behulp van objektiewe toetse, soos prestasie-, kennis- of wiskundetoetse gemeet word. Die resultate kan egter deur faktore, soos ervaring,

geheue en leesbegrip beïnvloed word. Daar bestaan ook nie noodwendig 'n verband tussen die prestasie in die toetse en die belangstelling van die persoon nie en daarom word hierdie metode baie min gebruik. Die metode word gebruik om gemete belangstellings te bepaal (Steenkamp 1992:102).

4.2.2.4 Die vraelysmetode

Die vraelysmetode word gebruik om die vraelysbelangstelling te bepaal. Die vraelys is die mees praktiese metode en word die meeste vir die meting van belangstellings gebruik. 'n Groot aantal persone kan die vraelys gelyktydig beantwoord. Deur van 'n vraelys gebruik te maak, kan 'n groter aantal en meer indirekte vrae gestel word as wat die geval met die bepaling van uitgesproke belangstelling deur middel van 'n onderhoud sou wees (Cronbach 1984:411). Die belangstellings van 'n persoon word gemeet deur sy gevoel, in die vorm van 'n voor- of afkeur, aan te dui ten opsigte van 'n groot aantal aspekte van sekere aktiwiteite en beroepe. In die belangstellingsvraelys word gestandaardiseerde vrae op 'n objektiewe wyse nagesien en aan die hand van bepaalde norms vertolk. Die verskeidenheid vrae bring beroepe waaraan hy nooit gedink of wat hy nooit oorweeg het nie, onder die aandag van die leerling. 'n Verdere voordeel van hierdie tipe meting is dat 'n persoon se belangstelling in 'n aantal velde met mekaar vergelyk kan word.

Die belangstellingsvraelys het die voordeel dat die toetsling se reaksie op 'n groot aantal items gemeet word. Die toetsling se tellings kan ook met dié van ander persone van dieselfde geslag en ouderdom vergelyk word (Steenkamp 1992:102).

'n Probleem wat egter voorkom, is dat die adolessent, weens mindere ervaring en kennis, aktiwiteite en beroepe waarmee hy gekonfronteer word, nie kan beoordeel nie (Cronbach 1984:412). Holland *et al.* (1990:33) is van mening dat vraelysbelangstellings op grond van die meetbaarheid daarvan, betroubaarder is en 'n beter voorspellingsgeldigheid as uitgesproke belangstellings het. Desnieteenstaande voel hy dat meer waarde aan uitgesproke belangstellings geheg behoort te word.

Die gebruik van meer as een vraelys om belangstellings te meet, word deur verskeie navorsers bepleit (Bennett 1985:45; Holland *et al.* 1990:337). Daar word beklemtoon

dat beide vraelys- en uitgesproke belangstellings by die identifisering van 'n persoon se belangstellings gemeet moet word: *"As long as measured (inventoried) interests have a relevancy for vocational satisfaction and as long as self-estimated (expressed) interests play an important role in the deliberations of individuals, both types of interest must be considered"* (Adams 1964:230).

Die meting van gemanifesteerde en vraelysbelangstellings moet deel vorm van 'n meer omvattende beroepsevaluasie wat die meting van aanleg en werksgewoontes insluit (Spitzer & Levinson 1988:690).

In die RSA is die meting van belangstelling afgeskeep en bestaan daar weinig belangstellingsvraelyste wat vir plaaslike omstandighede gestandaardiseer is (Swanepoel 1986:158). Die meeste vraelyste word deur middel van verskillende skale beantwoord. Volgens Dawis (1980:82) word die driepuntskaal die meeste by die beantwoording van belangstellingsvraelyste gebruik.

Zunker (1981:176) identifiseer die volgende ses take by die afneem van 'n belangstellingsvraelys:

- Beroepsbelangstellings moet geïdentifiseer en geëvalueer word.
- Identifikasie van spesifieke belangstellingspatrone moet plaasvind.
- Belangstellings moet in verband gebring word met vorige ervarings waaraan die persoon blootgestel was.
- Geïdentifiseerde belangstellings moet vergelyk word met geïdentifiseerde vaardighede (aanlegte en vermoëns).
- Belangstellings moet vergelyk word met vereistes verbonde aan potensiële beroepskeuses.
- Belangstellings behoort ook vergelyk te word met behoeftes om sekere stokperdjies te beoefen (vryetydsbesteding).

Vraelyste kan op verskillende wyses beantwoord word. Uit die literatuur (Guilford 1959; Alberts 1969; Anastasi 1976; Knapp 1966:482; Owen & Taljaard 1988:411-413; en Wolfaardt 1972:24-29) blyk dit dat daar in die beantwoording van belangstellingsvraelyste hoofsaaklik van twee metodes gebruik gemaak word, naamlik die gedwonge-

keuse-metode en die vryekeuse-metode. Vervolgens word kortliks na elk van dié metodes gekyk, asook na die voor- en nadele van elk.

* **Die gedwongekeuse-metode**

In die gedwongekeuse-metode bestaan die items van die vraelyste uit groeperings van twee of drie aktiwiteite waarvan die persoon die een moet kies waarvan hy die meeste/minste hou. Die persoon word dus telkens gedwing om 'n keuse te maak. Die metode staan ook bekend as die voorkeur-metode (Perry 1955:256). Die Kuder - sowel as die Kodus-belangstellingsvraelys maak van hierdie beantwoordingswyse gebruik.

Die voordele van hierdie metode is dat dit meer ooreenkom met alledaagse situasies waar 'n persoon gedwing word om sekere aktiwiteite bo ander ewe aantreklike aktiwiteite te kies. Die metode bied ook minder geleentheid vir vals antwoorde en is gewoonlik meer betroubaar. Volgens Bauenfeind (Wolfaardt 1972:25-26) is die interkorrelasies tussen die belangstellingsvelde laer. Dit impliseer 'n groter potensiaal vir geldigheidsbepaling.

Die nadele van die metode is egter die volgende:

- Die tellings kan nie statisties verwerk word nie.
- Volgens Alberts (1969:45) plaas die situasie die toetsling in 'n konfliktsituasie en spanningstoestand wat die verkreeë tellings ongeldig maak.
- Volgens Wolfaardt (1972:25) word 'n getroue beeld van die toetsling se belangstellingsvelde verkry, aangesien hy gedwing word om 'n keuse te maak, selfs al het hy 'n voorkeur of afkeur vir al die aktiwiteite van 'n bepaalde item.
- Wolfaardt (1972:26) beweer verder dat, aangesien die wyse van beantwoording tot ipsatiewe tellings lei, die verwerkingsmoontlikhede van die tellings beperk word omdat sekere statistiese ontledings nie gebruik kan word nie.
- Volgens Lübbe (1983:53) word die individuele verskille in die aard en omvang van belangstelling, wat op dié wyse gemeet is, misken.
- Guilford (1959) beweer dat die interkorrelasies tussen belangstellingsvelde van vraelyste wat hierdie beantwoordingsmetode gebruik, neig om negatief te wees. Dit is 'n kunsmatige verskynsel.

* **Die vryekeuse-metode**

In dié metode bestaan die items van die vraelyste uit 'n enkele aktiwiteit ten opsigte waarvan die persoon sy voor- of afkeur op 'n skaal moet aantoon (Steenkamp 1992:104). Die tellings wat met sodanige vraelys verkry word, dui die relatiewe posisie van die individu in die verskillende belangstellingsvelde, in vergelyking met die algemene populasiegemiddelde, aan (Lübbe 1983:54). Die metode staan ook bekend as die "L-I-D-response" ("*Like-Indifferent-Dislike-response*") (Perry 1955:256). Die 19-VBV maak van hierdie metode gebruik. Tellings wat met hierdie beantwoordingsmetode verkry word, is dus normatiewe tellings. Deur middel van die normatiewe tellings kan interindividuele vergelykings van belangstellings gedoen word (Anastasi 1976:539).

Die voordele van hierdie metode is die volgende:

- Die persoon het die vryheid van keuse om die aktiwiteite van elke betrokke veld afsonderlik van die aktiwiteite van ander velde te beoordeel.
- Daar kan ook tussen en binne beroepsgroepe onderskei word.
- Die tellings kan statisties verwerk word.
- Daar kan op dié wyse 'n getrouer weergawe van die individu se ware belangstellings verkry word (Lübbe 1983:54).

Die nadele van hierdie metode is in die volgende geleë:

- 'n Beroepskeuse as sulks is nie 'n vrye keuse nie, maar eerder 'n gedwonge keuse binne bepaalde beperkings. Die keuse van die persoon is dus nie volkome vry nie, maar word steeds beperk.

Perry (1955:261) se navorsing was daarop gerig om te bepaal of gedwonge-keuse-belangstellingsitems beter resultate as L-I-D ("*Like-Indifferent-Dislike-response*")-items lewer. Hy het bevind dat L-I-D-items verkiesliker is om tussen groepe te differensieer (Steenkamp 1992:105).

4.2.3 Metingskale

Uit die literatuur is dit duidelik dat daar nie eenstemmigheid bestaan oor watter tipe metingskaal die geskikste is nie. Vervolgens word kortliks gekyk na enkele van die metingskale wat die meeste gebruik word.

4.2.3.1 **Driepuntskaal**

Die driepuntskaal is een van die algemeenste metingskale wat gebruik word vir belangstellingsvraelyste, en dit kom voor by die vryekeuse-metode van beantwoording. Die toetsling moet telkens aandui of hy van 'n aktiwiteit of beroep hou, nie daarvan hou nie of neutraal daarteenoor staan. Enkele vraelyste wat van hierdie "*Like-Indifferent-Dislike*" (L-I-D)-tipe respons gebruik maak, is onder meer dié van:

- Strong (SVIB);
- Strong-Campbell (SCII); en
- Smith en Tyler (AIM).

Die tellings wat op die driepuntskaal toegeken word, is gewoonlik -1, 0 en 1 of 0, 1 en 2 (Swanepoel 1986:182-183).

'n Variasie van die driepuntskaal word in die GSZ-belangstellingsvraelys van Guilford, Schneidman en Zimmerman (Guilford *et al.* 1948) aangetref. Die toetsling moet by elke item aandui of hy die aktiwiteit as 'n stokperdjie of 'n werk wil beoefen, en of glad nie daarin geïnteresseerd is nie. Uit 'n faktorontleding blyk egter dat benewens ander belangstellingsfaktore, die werk- en stokperdjietellings direk verantwoordelik is vir twee afsonderlike faktore, naamlik 'n werk- en 'n stokperdjiefaktor (Alberts 1969:46).

Nadele van die driepuntskaal is volgens Alberts (1969:46) dat die neutraliteit kunsmatig is aangesien daar in die praktyk nooit werklik sprake van sodanige neutraliteit kan wees nie. 'n Individue wat 'n neutrale beskouing voorhou, het heelwaarskynlik wel 'n beskouing wat nie uitgespreek word nie, vanweë persoonlike probleme of omgewingsdruk.

Alberts (1969:4) noem verder dat die verwerking van tellings waar 'n neutrale punt ter

sprake is, problematies is, en die berekening van norme bemoelijk.

4.2.3.2 Tweepuntskaal

Pogings van navorsers om 'n duideliker afbakening van belangstellingsvoorkeure en -afkeure te verkry, het gelei tot die ontstaan van metingskaale met 'n gelyke aantal responsmoontlikhede. Met die weglating van die neutrale respons uit die driepuntskaal, is die tweepuntskaal verkry. Voorbeelde van vraelyste wat hierdie tipe skaal gebruik, is Baehr *et al.* se *Work Interest Index* wat "Like-Dislike" as responsmoontlikhede gebruik, en Cottle se *School Interest Inventory* wat van waar/vals-moontlikhede gebruik maak (Alberts 1969:47).

Die eerste beswaar teen dié tipe metingskaal is dat die rigting van belangstelling aangedui word en in 'n mindere mate die sterkte of intensiteit van die belangstelling. Volgens Alberts (1969:47) kry die toetsling dieselfde krediet vir aktiwiteite waarin hy slegs in 'n mate belangstel as vir dié waarin hy baie belangstel.

Met die weglating van die neutrale respons, is wel 'n skaal verkry wat statistiese verwerkings vergemaklik. Die omvang van die keuses blyk egter te klein te wees, sodat 'n relatief groot aantal items nodig is om betroubare tellings te verkry (Swanepoel 1986:184).

4.2.3.3 Vierpuntskaal

Guilford en Zimmerman (1963) het die vierpuntskaal ontwikkel op grond van die leemtes in die twee- en driepuntskaal. Die mate waarin die toetsling in 'n aktiwiteit belangstel, word aangedui as sterk afkeur, geringe afkeur, geringe voorkeur of sterk voorkeur. Belangstellingsvraelyste wat van die vierpuntskaal gebruik maak, is Alberts se 19-VBV (Alberts 1969) en Knapp *et al.* se *California Occupational Preference Survey* (Aiken 1979:205).

Volgens Alberts (1969:48) bied die metingskaal die volgende voordele:

- As gevolg van die groter omvang van keuses kan 'n betroubare telling met 'n relatiewe klein aantal items verkry word.

- 'n Normaalverspreiding van tellings kan verkry word, en meer realistiese norms kan bereken word.
- Aangesien die vier responsmoontlikhede 'n skaal vorm, lewer die statistiese verwerkings minder probleme op.
- Die rigting sowel as die intensiteit van belangstelling word gemeet.

In teenstelling met die tweepuntskaal waarvolgens slegs die voorkeure en afkeure van die toetsling weerspieël word, bied die vierpuntskaal die moontlikheid om die sterkte van die voorkeure en afkeure te bepaal (Swanepoel 1986:185).

4.2.3.4 Ander metingskale

'n Metingskaal wat ook dikwels gebruik word, is die vyfpuntskaal. Dit is 'n variasie van die driepuntskaal, waarmee gepoog word om aanvullend tot die rigting van belangstelling, ook die intensiteit van belangstelling aan te toon. Vraelyste wat van hierdie skaal gebruik maak, is onder andere:

- D'Costa *et al.* se *Ohio Vocational Interest Survey* (Aiken 1979:206);
- Brainard se *Occupational Preference Inventory* (De Villiers 1964:131); en
- Super se *Work Values Inventory*.

Dieselfde besware wat ten opsigte van die neutrale respons van die driepuntskaal geopper word, is egter ook geldig ten opsigte van hierdie skaal.

Alhoewel meer uitgebreide skale (ses- tot elfpuntskale) ook soms gebruik word, is gevind dat die diskriminasiewaarde van vraelyste nie daardeur verbeter word nie (Swanepoel 1986:186).

'n Interessante variasie van die gewone respons op 'n enkele twee- tot elfpuntskaal, word in die *Semantic Differential Science Interest Test* van Butzon aangetref. Die respons op elke item, wat uit 'n aktiwiteit bestaan, word op drie bipolêre sewepuntskale aangedui. Die pole van die drie skale is onderskeidelik:

"important - having great worth to you as an individual

- trivial* - *having little worth*
potent - *having the ability to obtain significant results for you*
impotent - *lacking the ability*
active - *requiring or implying your own personal action or*
passive - *involvement not requiring"*

(Butzon, soos aangehaal deur Swanepoel 1986:186).

4.2.4 Beperkinge met betrekking tot die meting van belangstelling

Belangstellingsvraelyste berus tot 'n groot mate op die subjektiewe oordeel van 'n persoon, en dit kan meebring dat 'n persoon nie 'n realistiese weergawe van sy werklike belangstellings kan gee nie (Willemse 1988:34). Hansen *et al.* (1982:379) waarsku dat die resultate van 'n belangstellingsvraelys met groot omsigtigheid hanteer moet word as die toetsling swak gemotiveer is of ander wil beïndruk deur 'n wanvoorstelling te skep. Die subjektiewe aard van die vraelys skep dan ook die moontlikheid om weens die een of ander rede 'n wanvoorstelling van belangstellings te gee (Troost 1965:26). Die moontlikheid dat wanvoorstellings kan plaasvind en tog redelik voorspelbaar is, plaas veral 'n verantwoordelikheid op die toetsafnemer en opsteller van die vraelys.

*** Die toetsafnemer**

Die toetsafnemer behoort by die inleidende praatjie baie klem te lê op die waarde van akkurate aanduidings van die toetsling se voorkeure.

*** Die opsteller**

Die opsteller van die vraelys behoort ook in die aanwysings van die vraelys klem te lê op die belangrikheid van akkurate response.

Die intensiteit van 'n persoon se belangstellings word dikwels nie aangedui nie, en dit kan ook probleme lewer rondom die meting van belangstellings. Belangstellingsvraelyste vergemaklik die identifisering van belangstellingsrigtings, maar gee nie werklik 'n aanduiding van die graad of sterkte van die velde nie (Healy 1982:80; Wolfaardt

1974:5). Alhoewel hoë en lae belangstellingsvelde onderskei kan word, moet by die interpretasie van belangstellingsvraelyste in gedagte gehou word dat die skaalpuntte verteenwoordigend is van 'n vergelyking van die persoon se belangstellings met 'n normgroep.

Verskeie navorsers (Alberts 1969:37-40; Lemke & Wiersma 1976:208-209; Anastasi 1976:539; Van der Westhuizen 1977:144) dui, aanvullend tot bogenoemde beperkings, die volgende probleme wat samevattend weergegee word:

- Belangstellingsvelde word benoem na aanleiding van die ingeslote items en dikwels is die benaming nie bevredigend nie. By interpretasie moet verwys word na die omskrywing van die veld, eerder as die benaming alleenlik.
- Die woordeskat van die betrokke vraelys kan probleme skep as dit nie aansluit by die toetsling se woordeskat nie.
- Die betroubaarheid van die gekose vraelys moet in ag geneem word.
- Resultate van die vraelys moet nie verabsoluteer word nie, maar in verhouding tot ander toetsgegewens en inligting (IK; aanleg; persoonlikheid; biografiese gegewens ensovoorts) vergelyk word.
- Beroepsgroepe se belangstellingsvelde oorvleuel met mekaar. Dit vereis dat die belangstellingsprofiel in geheel geïnterpreteer word en dat nie net gewys word op enkele tendense nie.
- Die persoon se totale ontwikkeling moet in ag geneem word by die interpretasie. 'n Persoon wat onryp is vir 'n beroepskeuse se belangstellings sal waarskynlik nie baie betroubaar wees nie.

Die probleme en beperkings van belangstellingsvraelyste benadruk die feit dat slegs opgeleide en ervare beroepsleiers 'n belangstellingsprofiel moet interpreteer en dat dit nie slegs berus op 'n verwerking van roupunte na norms nie. Nadat 'n belangstellingsvraelys voltooi is, word dit opgevolg deur 'n indringende gesprek waarin die toetsresultate bespreek, verklaar, en in perspektief tot ander relevante inligting gestel word (Willemse 1988:35-36).

4.2.5 Standaardisering van 'n belangstellingsvraelys

4.2.5.1 Inleiding

Standaardisering is 'n baie belangrike aspek wat betref die ontwikkeling van sielkundige toetse, en dus ook belangstellingsvraelyste. Aiken, soos aangehaal deur Swanepoel (1986:187), noem dat *"Of primary importance in designing or selecting a test that will result in accurate, meaningful scores are the standardization, reliability, and validity of the test."* Enkele menings oor wat standaardisering behels, word vervolgens kortliks beskou.

Volgens Mulder (1981:189) beteken standaardisering dat die toets onder bepaalde voorwaardes deur bepaalde groepe beantwoord is, dat die instruksies vir die toepassing van die toets duidelik omskryf is, en stiptelik gevolg moet word, en dat die toets voorsien is van norme van een of ander aard, sodat 'n toetsling se prestasie in die toets korrek geïnterpreteer kan word. 'n Gestandaardiseerde toets moet ook 'n aanduiding van die betroubaarheid en die geldigheid van die toets hê. Karmel en Karmel (1978:8) sê die volgende in hierdie verband: *"In educational and psychological measurement, standardization means a fixed or uniform procedure in the administration and scoring of tests. A standardized test may be administered to a group or to an individual, but always under the same conditions. The allotted time is always the same and answers to the questions are always scored in the same manner."* Aiken (1979:51) noem dat *"The purpose of this standardization procedure is to determine the distribution of raw scores in the standardization group (the norm group). These raw scores are then converted to some form of derived scores, or norms - age equivalents, grade equivalents, percentile ranks, or standard scores."*

4.2.5.2 Betroubaarheid

Volgens Van der Westhuizen (1979:11) het enige meting slegs waarde indien dit betroubaar is, in die sin dat dieselfde waarde vir die meting gevind sal word vir enige kombinasie van een of meer van die volgende omstandighede:

- deur verskillende waarnemers;

- deur verskillende maar ekwivalente meetinstrumente;
- by verskillende geleenthede; en
- deur persone van verskillende ouderdomme, geslag en ervaring.

Betroubaarheid verwys dus na die konsekwentheid waarmee 'n meetinstrument meet; dit is na die mate waarin tellings op een toepassing van die instrument veralgemeen kan word na dié wat op ander toepassings van dieselfde of ekwivalente meetinstrument verkry sou kon word (Huysamen 1980:48). Mulder (1981:210) noem dan ook dat geen gestandaardiseerde toets volledig is, tensy daar 'n aanduiding is van die betroubaarheid van die toets nie.

Zytowski (1973:5) sê ten opsigte van belangstellingsvraelyste dat twee soorte betroubaarheid in ag geneem moet word, naamlik *"..... repeatability and internal consistency"*. Hy noem ook die volgende belangrike aspekte: *"Anyone would want a measure of interests to give the same results at two points in time. But one must realize that repeatability is complicated by the development and maturation of interests. Although an inventory ought to give the same results when repeated within a short interval, it should not be so stable as to be insensitive to changes in interests arising from motivation."* Interne betroubaarheid *"..... is essential for certain kinds of scales."*

Die vraag ontstaan wat daar omtrent 'n lae betroubaarheid gedoen kan word. Klausmeier (1964:451) meld dat *"..... a test may be unreliable because of poorly constructed items that do not discriminate between students."* 'n Aspek wat hiermee saamgaan, is dat 'n meetmiddel uit te min items kan bestaan. Kaplan en Saccuzzo (1982:106) beveel dan ook ten opsigte van die verhoging van betroubaarheid die volgende aan: *"Two of the most common approaches are to increase the length of the test and to throw out items that run down the reliability."* Daar moet net in gedagte gehou word dat daarteen gewaak moet word dat 'n meetmiddel *"..... be made so long that students become tired or bored and respond unreliably"* (Klausmeier 1964:51).

Om items wat nie geskik is nie te identifiseer, beveel Kaplan en Saccuzzo (1982:108) aan dat 'n faktorontleding gedoen word, asook 'n *"discriminability analysis"* as 'n vorm van itemontleding om die korrelasie tussen elke item en die totale telling van die belangstellingsveld te bepaal. Alberts (1969) noem in dié verband dat in sodanige

itemontleding aandag gegee moet word aan interne homogeniteit en relatiewe onafhanklikheid van belangstellingsvelde, aangesien ontoepaslike items tot die oorvleueling van velde en 'n lae betroubaarheid aanleiding kan gee. Inligting met betrekking tot die geskiktheid van items, asook veldonafhanklikheid kan verkry word deur onder andere item-totaalkorrelasies, item-buitekriterium-korrelasies, item-interkorrelasies, item-gemiddeldes en item-standaardafwykings te bereken.

Vervolgens word die volgende metodes waarvolgens betroubaarheid bepaal kan word, slegs kortliks vermeld:

- Toets-hertoetsmetode. Dieselfde meetmiddel word by 'n later geleentheid weer aan dieselfde groep toetslinge gegee, en die korrelasies tussen die twee stelle punte bereken (Anastasi 1976:110).
- Ekwivalente (parallele) toetsmetode. 'n Ekwivalente meetmiddel, in plaas van dieselfde meetmiddel, word vir die tweede toepassing gebruik (Aiken 1979:59).
- Verdeelde-helftemetode. Die toets of vraelys word beskou en vir berekeningsdoelendes in twee helftes verdeel. Alhoewel interne konsekwentheid van die meetmiddel eerder hierdeur bepaal word, word die resultate aanvaar as 'n aanduiding van die betroubaarheid van die meetmiddel (Mulder 1981:213).
- Kuder-Richardsonformules. 'n Hele aantal formules is opgestel waarvolgens die betroubaarheid van 'n meetmiddel uit een toepassing bepaal kan word (Mulder 1981:215).
- Standaardmetingsfout. Die betroubaarheid van 'n meetmiddel kan ook in die lig van die standaardmetingsfout beoordeel word (Van der Westhuizen 1979:19).

Alhoewel toetsopstellers vanweë talle faktore nie altyd daarin slaag om 'n meetmiddel op te stel wat so betroubaar is as wat beoog is nie, kan sodanige meetmiddels tog beperkte, nuttige inligting aangaande persone verskaf, en kan die gebruik van sulke toetse wel geregverdig word (Van der Westhuizen 1979:19).

4.2.5.3 Geldigheid

Volgens Van der Westhuizen (1979:22) is die geldigheid van 'n meetinstrument een van die belangrikste eienskappe wat die waarde daarvan bepaal. Net soos met

betroubaarheid, is geen gestandaardiseerde meetinstrument volledig, tensy daar 'n aanduiding is van die geldigheid daarvan nie.

Volgens Mulder (1981:217) verwys geldigheid in algemene sin na die mate waarin 'n toets daarin slaag om dít te meet wat dit veronderstel is om te meet. Ook Kaplan en Saccuzzo (1982:117) sê dat "*Validity can be defined as the agreement between a test score or measure and the quality it is believed to measure*", en Brown (1970:98) dat "*The validity of a test is defined either by (1) the extent to which the test measures the hypothesized underlying trait, construct or factor or (2) the relationship between test scores and some extra-test criterion measure.*"

In die literatuur word 'n verskeidenheid indelings van verskillende tipes geldigheid aangetref. Die volgende geldigheidskategorieë word kortliks vermeld:

* **Siggeldigheid** ("*face validity*")

Dit is nie geldigheid in die tegniese sin nie, en verwys nie na wat die meetmiddel werklik meet nie. Dit "*..... is the mere appearance that a measure has validity*" (Kaplan & Saccuzzo 1982:118), en verwys na "*..... what it appears superficially to measure*" (Anastasi 1976:139). Anastasi (1976:139) sê ook: "*Face validity pertains to whether the test 'looks valid' to the examinees who take it, the administrative personnel who decide on its use, and other technically untrained observers.*"

* **Kriteriumgeldigheid**

Hierdie soort geldigheid word gewoonlik statisties bepaal deur die korrelasie tussen die toetslinge se toetsprestasies en hulle prestasie deur een of ander kriterium te bereken (Mulder 1981:218). In hierdie kategorie word onderskei tussen voorspellingsgeldigheid en gelyktydige geldigheid. Volgens Huysamen (1980:72) word die kriteriumgegewens in die geval van voorspellingsgeldigheid, altyd die een of ander tyd ná die toets toegepas is, verkry. In die geval van gelyktydige geldigheid, word die toets- en kriteriumgegewens op ongeveer dieselfde tydstip verkry. Voorspellingsgeldigheid verwys dus na die akkuraatheid waarmee die meetmiddel 'n voorspelling van 'n aspek van toekomstige gedrag moontlik maak, terwyl gelyktydige geldigheid verwys na die akkuraatheid waar-

mee die toets 'n identifikasie van gedrag van individue op 'n bepaalde tydstip moontlik maak (Huysamen 1980; Anastasi 1976; Aiken 1979).

* **Inhoudsgeldigheid**

Hierdie geldigheid het betrekking op hoe goed die meetmiddel daarin slaag om die veld waaroor die meetmiddel gaan, te dek. Dit word nie statisties bepaal nie, en berus op die mening van bevoegde persone (Mulder 1981:219). Daar word ten opsigte van elke item besluit of dit 'n bydrae lewer tot die doelstelling van die toets, of dit nie oorvleuel met ander items nie, of dit alle tersaaklike aspekte verteenwoordig, ensovoorts.

* **Konstrugeldigheid**

Volgens Huysamen (1980:100) verwys dit na die mate waarin die toets in werklikheid die teoretiese konstruk meet wat dit veronderstel is om te meet. Mulder (1981:219) sê dat konstrugeldigheid van 'n toets verband hou met die psigologiese kwaliteite, eienskappe en faktore wat deur die toets bepaal word, en dat dit sowel logies as statisties benader kan word. Statisties kan dié geldigheid byvoorbeeld deur middel van 'n korrelasieberekening, asook deur die proses van faktorontleding bepaal word.

Zytowski (1973:5) noem ten opsigte van belangstellingsvraelyste dat sodanige instrumente geldig moet wees; dit beteken *"..... it must relate to something in the real world, or have some usefulness relative to its purpose"*. Hy maak verder ook die volgende belangrike opmerking: *"But validity for an interest measure presents a peculiar problem. While many interest inventories are intended only, or mainly, to describe, their validity must rest upon their ability to point to what the person will do, or what he is most likely to gain satisfaction from, at some future - usually fairly distant - date Because of these problems, those who make interest inventories resort to certain alternative procedures to establish the partial or temporary validity of their instrument. In general, the goal of these procedures is to demonstrate that the inventory can differentiate between groups either in satisfaction or in occupation"* (Zytowski 1973:5). Om dit aan te dui, is slegs moontlik indien daar sprake is van relatiewe onafhanklikheid van die belangstellingsvelde. Veldonafhanklikheid word dus as een van die bewyse van geldigheid geneem.

Aangesien die geldigheid van 'n meetinstrument betrekking het op die mate waarin die instrument daarin slaag om te meet wat dit veronderstel is om te meet, kan dit dus deur 'n korrelasiekoëffisiënt aangedui word. So kan 'n baie lae korrelasie tussen twee velde van 'n belangstellingsvraelys byvoorbeeld dui op 'n relatiewe veldonafhanklikheid. Volgens Huysamen (1980:79) word die geldigheidskoëffisiënt geaffekteer deur enige faktor wat die grootte van die korrelasiekoëffisiënt beïnvloed. In 'n poging om die geldigheid van 'n belangstellingsvraelys te verbeter, sal daar gepoog moet word om daardie items wat nie geskik is nie, te identifiseer.

'n Verdere aspek wat die geldigheid van 'n vraelys negatief kan beïnvloed, is die gebrek aan tyd om dit te voltooi. Huysamen (1980:80) beweer dan ook dat 'n toename in toetslengte deur die toevoeging van parallelle komponente tot 'n toets, ook tot 'n toename in die kriteriumverwante geldigheid van die toets sal lei. Ander faktore wat die geldigheid van 'n meetinstrument kan beïnvloed, is die heterogeniteit van die groep waarop die geldigheidskoëffisiënt bereken is en die metingsfout (Huysamen 1980:79-81). Volgens Klausmeier kom dit neer op "*..... inadequate scoring methods*" en "*..... criterion contamination*" (dit beteken die kriterium is "*..... made less valid by the particular method in which criterion scores are determined*") (Aiken 1979:66).

Wat die evaluering van 'n geldigheidskoëffisiënt betref, moet in gedagte gehou word dat die syfer noodwendig heelwat laer is as die betroubaarheidskoëffisiënt.

Volgens Mulder (1981:219) is die rede hiervoor dat die meetmiddel self, en veral die kriterium se betroubaarheid nooit 100% is nie, en as gevolg daarvan moet die korrelasie tussen die twee veranderlikes noodwendig laer wees. Uit die literatuur blyk dit dat waar 'n korrelasiekoëffisiënt gebruik word om die geldigheid van 'n toets uit te druk, die korrelasie selde hoër as 0,6 is. Volgens Mulder (1981:219) het die meeste navorsing tot dusver koëffisiënte van tussen 0,4 en 0,6 opgelewer. Dit wil dus voorkom of daar nie eenvormige riglyne by die interpretering van 'n geldigheidskoëffisiënt is nie. Somtyds is 'n relatiewe lae koëffisiënt wel betekenisvol terwyl sodanige telling in ander gevalle van geen waarde is nie.

4.2.6 Interpretasie van belangstellingsvraelyste

Alberts (1974b:67) identifiseer drie belangrike interpretasiewyses van belangstelling, naamlik:

- Belangstellingsvelde moet saam gegroepeer word om belangstellingsrigtings te vorm wat op bepaalde beroepe dui.
- Hoë en lae tellings moet albei by die interpretasie in aanmerking geneem word.
- Al die persoon se belangstellings sal waarskynlik nie binne 'n enkele beroepsituasie bevredig kan word nie en om hierdie rede moet die moontlikheid van vryetyds-besteding in ag geneem word.

Nadat 'n persoon se belangstellings geïnterpreteer is, moet dit in verband gebring word met ander beroepsveranderlikes, aangesien belangstelling 'n deel vorm van die totale persoonlikheid van die mens. Dit betrek sy kennis, vermoë, aanleg, affek, waardes, behoeftes, houdings, motivering en selfkonsep. Beroeps- en studievoorigting impliseer dus dat die totaliteit van die menslike persoonlikheid ondersoek moet word (Owen & Taljaard 1988).

Die verband tussen belangstellings en waardes is ook relevant in die interpretasie van belangstellings. 'n Persoon se beroeps- of studiekeuse sal normaalweg in ooreenstemming wees met bepaalde waardesisteme wat deur sy ouers, omgewing en homself aanvaar word. Die moontlikheid bestaan egter ook dat so 'n persoon 'n keuse mag maak wat in stryd is met bepaalde waardesisteme van diegene rondom hom. Die rede vir sy keuse mag realisties wees, dit wil sê hy mag oor 'n sterk aanleg en belangstelling vir die besondere rigting beskik. Die keuse mag egter ook onrealisties wees as gevolg van identifikasieprobleme, rebelsheid of 'n infantiele koppigheid. Die voorligter moet hom derhalwe op hoogte stel van die waardes van die persoon wat by die voorligtingsituasie betrokke is, sodat die waardes en belangstellings as geïntegreerd beskou kan word.

Belangstelling word beskou as 'n produk van persoonlike ervaring en as sodanig is dit afhanklik van stimuleringsgeleenthede. By die gebrek aan stimulering, of die afwesigheid daarvan soos by die jonger kind, die gedepreveerde kind, die minder intelligente of gestremde kind, is die omvang van belangstelling meer beperk. As gevolg daarvan bly

baie potensiële belangstellingsvelde dus onbekend (Smit, soos aangehaal deur Barendrecht 1993:31). Hierdie aspek sluit aan by Owen en Taljaard (1988) se siening dat geen persoon in iets kan belangstel waarvan hy geheel en al niks weet nie. Kennis van beroepe kan derhalwe lei tot verhoogde of verlaagde belangstelling. Beroepsinligting vorm dus 'n integrale en onontbeerlike deel van beroeps- of studievoorigting.

Daar is reeds op gewys dat daar 'n beduidende verband bestaan tussen belangstelling en persoonlike behoeftes. In die lig hiervan moet die dinamiese aard van persoonlike behoeftes altyd in gedagte gehou word wanneer dit gaan om die ontwikkeling en verandering van die belangstellingstruktuur van die toetsling (Smit, soos aangehaal deur Barendrecht 1993:31). As die behoeftes verander, kan die belangstellingspatrone ook verander (Owen & Taljaard 1988).

Daar bestaan ook 'n beduidende verband tussen rolverwagtings en belangstelling.

Die belangstellings van seuns en dogters ten opsigte van die tradisionele stereotipiese manlike en vroulike rolle dien as illustrasie hiervan. Faktore wat 'n rol speel in die vestiging van sodanige stereotipes, byvoorbeeld identifikasie, moet dus in gedagte gehou word wanneer die belangstellingsprofiel van 'n individu geïnterpreteer word (Smit 1992; Owen & Taljaard 1988).

Belangstelling dui nie noodwendig op aanleg of bekwaamheid nie en daarom kan dit gebeur dat 'n persoon in 'n spesifieke beroeps- of studierigting belangstel sonder om die nodige aanleg daarvoor te hê. By die interpretasie van die belangstellingsprofiel moet daar gelet word op 'n belangstellingspatroon. Indien 'n persoon 'n belangstellingspatroon het wat nie in ooreenstemming is met sy vermoë nie, behoort hy hulp te ontvang ten einde hom in staat te stel om 'n meer realistiese beroepsaspirasie te ontwikkel (Owen & Taljaard 1988).

Belangstelling begin eers op die ouderdom van 16 jaar stabiliseer. In die meeste gevalle is die meting van belangstelling voor 16 jaar relatief nutteloos (Smit, soos aangehaal deur Barendrecht 1993:32). Volgens Owen en Taljaard (1988) kan daar aanvaar word dat belangstelling teen ongeveer die agtiende jaar redelik konstant behoort te bly. Belangstellingsvraelyste kan dus met vrug vanaf hierdie ouderdom toegepas word, mits

die moontlikheid van geringe wisseling in die belangstellingspatroon in berekening gebring word (Barendrecht 1993:30-34).

Deur die belangstellingsvraelyste wat tans in Suid-Afrika gebruik word saam te vat (sien tabel 2) is dit duidelik dat die meeste vraelyste gebaseer is op aktiwiteitstellings, of 'n kombinasie van aktiwiteitstellings en ander itemvorme soos beroepe (byvoorbeeld die HSB). Dit blyk duidelik dat die beantwoordingswyse, metingskaal en aantal velde van vraelys tot vraelys verskil. Geen van die belangstellingsvraelyste stel 'n beperking ten opsigte van die toepassingstyd nie. Die tye waarin die verskillende vraelyste gewoonlik voltooi word, wissel van ongeveer 30-90 minute. Die toepassingsgebied verskil ook van vraelys tot vraelys. Vraelyste word egter aanbeveel vir die gebruik deur vyftien-/sestienjariges en hoër (standerd sewe/agt en hoër) alhoewel daar vraelyste (byvoorbeeld die Kodus) is wat deur twaalf-/dertienjariges gebruik word.

TABEL 2: SAMEVATTING VAN BELANGSTELLINGSVRAELYS TE WAT TANS IN SUID-AFRIKA GEBRUIK WORD

VRAELYS	19 VBV	KODUS	SELF-DIRECTED SEARCH-VRAELYS (SDS)	HOËRSKOOLBELANGSTELLINGS-VRAELYS (HSB)	BELANGSTELLINGSVRAELYS VIR INDIËR-LEERLINGE IN ST 6-10	BEROEPSBELANGSTELLINGS-VRAELYS VIR LEERLINGE IN ST 10 (BBV)	PRENTEBEROEPSBELANGSTELLINGSVRAELYS (PBV)
VRAELYS-ASPEKTE							
Tipe item	Aktiwiteite	Aktiwiteite	Aktiwiteite Vermoëns Beroepe	Aktiwiteite Beroeps- belangstelling	Aktiwiteite	Aktiwiteite	Aktiwiteite
Beantwoordingswyse	Vryekeuse	Gedwongekeuse	Vryekeuse	Vryekeuse	Vryekeuse	Vryekeuse	Vryekeuse
Metingskaal	4-punt	Kies 1 uit 3	Kies 1 uit 2	Kies 1 uit 3	-	Kies 1 uit 3 items	Kies 1 uit 3
Aantal items	325	220	228	200	210	150	150
Aantal velde	19	12	6	8	7	10	11
Toepassingstyd	45 minute	± 35-55 minute	35 minute	-	-	-	-
Toepassingsgebied	St 8 en hoër	St 5 en hoër	St 8 en hoër 15 jaar en ouer	St 6 - 10	St 6 - 10	St 6 - 10	St 5 en hoër

4.3 LOOPBAANORIENTERINGSBETEKENIS VAN BELANGSTELLING

4.3.1 Inleiding

Daar bestaan 'n duidelike verband tussen vakkeuse, beroepskeuse en belangstelling. Dit word deur verskeie navorsers ondersteun (Beukes 1974:5; Joubert 1982:251; Sjöberg 1983:199; De Villiers 1989:2). Tussen skooltoetrede en standerd 5 verloop daar normaalweg sewe jaar waartydens die leerling verskeie leerinhoude moet bemeester. Die leerling moet 'n keuse maak ten opsigte van die tipe hoërskool (akademies, tegnies, landbou, handel, kuns, ensovoorts) wat hy wil bywoon, aan die einde van standerd 5.

'n Verantwoordbare vakkeuse aan die einde van standerd 7 kan moeilik oorbeklemtoon word, aangesien vakkeuse as 'n integrale deel van die beroepskeuse beskou word (Beukes 1974:5). Joubert (1982:251) wys daarop dat, indien 'n jeugdige 'n verkeerde keuse ten aansien van sy vakkeuse sou maak, hy nie suksesvol tot die beroepslewe kan toetree nie. Belangstelling speel by dié besluit 'n baie belangrike rol. Volgens Sjöberg (1983:199) het hy in 'n studie bevind dat 83% van die studente wat betrek is by sy navorsing, belangstelling aangedui het as die belangrikste rede vir hulle keuse van 'n betrokke studierigting. De Villiers (1989:2) is ook van mening dat belangstelling 'n toonaangewende faktor is by die uitoefening van 'n beroepskeuse. Vakkeuse kan gemaak word nadat persoonsverkenning gedoen is wat die verkenning van 'n aantal veranderlikes impliseer, naamlik:

- intelligensie;
- aanleg; en
- belangstelling.

Vakkeusepakkette kan dan uit die verskillende wetenskapsvelde gekies word, naamlik in die natuur-, ekonomiese, sosiale, mediese, ingenieurswetenskappe, ensovoorts.

4.3.2 Die nut van belangstellingsvraelyste

Inskakeling van belangstellingsvraelyste is voordelig vir die jeugdige. Omdat die

resultate verkry uit belangstellingstoetse nie evaluerend van aard is nie, bied dit aan die jeugdige die volgende:

- Insig in sy eie belangstellings ten opsigte van die beroepswêreld.
- Stimulasie tot selfontdekking en selfrefleksie.
- Ontdekking van eie kognitiewe funksies, patrone van belangstelling en aanlegte.
- Ontdekking van belangstellings waarvan hy voorheen nie bewus was nie.
- Dit help om aanlegte, vermoëns en belangstellings uit te bring by die beroepe wat die beste pas by sy eie persoonlikheidsprofiel.
- Verkenning van beroepsvelde en die beroepslewe (Berens 1993).

4.3.3 Die interaksie tussen aanleg en belangstelling

Die interaksie tussen aanleg en belangstelling vir die belang van dié studie kan soos volg uiteengesit word:

- Daar is 'n verband tussen aanleg en belangstelling.
- 'n Individu is geneig om belangstelling te ontwikkel in aktiwiteite wat hy goed kan doen.
- 'n Individu is goed in dit waarin hy belangstel.
- 'n Individu neig om die aktiwiteite wat vir hom moeilik is te vermy (Adams 1964:230; Barak 1981:2).

Dit is dus duidelik dat die verband tussen aanleg en belangstelling nie baie duidelik of simplisties is nie en die verband is deur verskeie navorsers bevraagteken en ondersoek.

Franklin (Hull 1928:191) het met sy navorsing bevind dat belangstelling beslis 'n potensiële faktor vir sukses is. Dit blyk ook dat hy belangstelling as 'n deel van aanleg beskou en dat daar vir hom 'n onlosmaaklike verband tussen die twee konstrukte bestaan.

Volgens Seligman (1980:89) is dit duidelik dat dié twee veranderlikes, naamlik belangstelling en aanleg 'n wederkerige verband tot mekaar toon. So kan goeie prestasie byvoorbeeld tot 'n toename in belangstelling lei wat weer tot verbeterde prestasie kan lei. Dit kan egter gebeur dat aanleg en belangstelling geen verband met mekaar toon nie

en onveranderd bly.

Dit blyk baie duidelik uit die literatuur dat belangstelling die grootste rol by beroepskeuse speel, terwyl aanleg slegs bepaal hoe suksesvol die persoon in sy beroep sal wees. Beroepsbegeleiers moet om dié rede seker maak dat 'n leerling nie sy beroepskeuse uitsluitlik óf op aanleg óf op belangstelling baseer nie. Die leerling moet eerder gehelp word om areas van ooreenkoms tussen die twee te soek. Op hierdie wyse kan die leerling beide bevredig en sukses in sy werk ervaar (Steenkamp 1991:124).

Berdie (1944:138) is, soos Seligman (1980:89), van mening dat die vermoë en belangstelling van 'n individu mededeterminante is van die prestasie wat hy behaal. Die voorspelling van prestasie in die alledaagse lewensituasies wat op aanleg alleen gebaseer is, is ontoereikend. Die gebruik van belangstelling in voorspellings is noodsaaklik.

Alhoewel die korrelasie tussen aanleg en belangstelling laag is, blyk dit dat belangstelling vir die individu self die belangrikste in sy beroepskeuse is (Berdie *et al.*, in Barak 1981; Sharf 1970:258).

Belangstelling blyk ook 'n beter voorspeller as aanleg te wees van die kursus wat 'n leerling moet volg en van die beroep wat hy moet beoefen. Navorsing het getoon dat 'n groot persentasie van die studente wat van kursus of van vakke verander, aan 'n gebrek aan belangstelling toeskryf kan word (Berdie 1955:114; Pierson & Holland, in Sharf 1970:258).

Een van die grootste probleme is om tussen aanleg en belangstelling te differensieer. Die leerling beskou dikwels die beroep of aktiviteit waarin hy die hoogste telling ten opsigte van belangstelling behaal, as ekwivalent aan dié waarin hy die beste sal pas. Indien die aanleg en belangstelling ooreenkom, is daar geen probleem met verdere beroepsbeplanning nie. Wanneer die twee verskil, moet die belangstelling met ander inligting geverifieer word (Seligman 1980:102). Die leerling moet gehelp word om sy belangstelling te verbreed. Hy moet begelei word sodat beroepe geïdentifiseer kan word wat die beste by sy aanleg pas. Byvoorbeeld: die leerling wat hoë tellings ten opsigte van sy belangstelling in beroepe soos sielkundige of pediatrie behaal het, maar nie oor die vermoë om te gradueer beskik nie, kan die belangstelling kanaliseer in 'n beroep

binne sy vermoë wat akademies minder veeleisend is, soos verpleging of die van mediese tegnoloog (Seligman 1980:102).

4.3.4 Verwerking van die resultate

Die toetsprofiel van belangstellingsvraelyste is van uiterste belang omdat dit ook die jeugdige help bepaal of daar 'n geldige verband tussen sy aanlegte en besondere beroepsbelangstelling bestaan. 'n Jeugdige kan 'n besondere belangstelling in 'n bepaalde beroep hê, omdat:

- hy reken dat dit "lekker" is om dié beroep te beoefen;
- hy deur die beoefening van dié beroep sosiale status en aansien kan verwerf;
- hy mag oor ander kan bekom; of
- hy dalk finansiële voordeel kan bekom.

Die jeugdige moet nie net bepaal of sy beroepsbelangstelling verantwoordbaar is nie, maar ook of hy oor die nodige aanlegte beskik om in dié spesifieke beroep te kan presteer (Jacobs *et al.* 1988:166-167).

Die noodsaaklikheid bestaan ook om by die interpretasie van die belangstellingstoetse aan die jeugdige uit te wys dat die keuse van 'n beroep nooit 'n statiese keuse is nie. Sy keuse van 'n loopbaan kan verander en mag eerder 'n aanduiding wees van sy ontwikkelingsfase. Dit is dus van kardinale belang dat jeugdiges met 'n deeglike kennis van lewensvaardighede onderlê word, sodat hulle met gemak by veranderende omstandighede kan aanpas.

4.3.5 Die samestelling van belangstellingsprofiel en die groepering van belangstellingsvelde in studierigtings

Deur belangstellingsvelde in hoë en lae tellings te groepeer, kan 'n belangstellingsprofiel saamgestel word en die keuse van 'n studierigting sodoende vergemaklik word.

Deur 'n belangstellingsprofiel waarop die persoon se normatiewe tellings aangetoon word, saam te stel, kan afgelei word in watter belangstellingsvelde die persoon hoë of

lae tellings behaal het.

Verskillende groeperings kan uit die belangstellingsprofiel gemaak word deur na die hoë en lae tellings wat die persoon behaal het, te kyk. Die hoë tellings kan dui op hoë belangstellings in daardie betrokke velde en die lae tellings op min belangstelling in die betrokke velde.

Waar 'n persoon 'n baie hoë belangstelling in die meeste velde toon en oor die aanleg, vermoë en prestasie beskik om daardie studierigtings te bemeester, is dit moeilik om tot 'n duidelike beroepskeuse te kom. In so 'n geval sal dit nodig wees om te kyk na die onderliggende behoeftes van die persoon en om op so 'n wyse 'n keuse te maak dat dit sy behoeftes sal bevredig (Steenkamp 1992:113-115).

Probleme kan ook ondervind word by die interpretasie van die resultate van 'n persoon wat geen besondere belangstellings het nie. Indien die persoon in die meeste velde ondergemiddelde of lae tellings behaal, kan dit toegeskryf word aan "onrypheid" indien die persoon 'n normale of bo-normale verstandelike vermoë het. Die resultate kan ook toegeskryf word aan 'n lae intelligensie. So 'n persoon is 'n kandidaat vir beroepskeuse-onsekerheid en moet deur 'n gekwalifiseerde persoon begelei word (Van der Westhuizen, in Steenkamp 1992:115).

Die belangstellingsvelde kan saam gegroepeer word om die belangstelling in die drie hoofstudierigtings, naamlik die geesteswetenskappe, die natuurwetenskappe en die ekonomiese wetenskappe te bepaal. 'n Profielblad met hierdie inligting kan saamgestel word om vergelykings te vergemaklik. Na aanleiding van Steenkamp (1992:114) se groepering van die 19-VBV in studierigtings, het die navorser gepoog om die Kodus, SDS, HSB, en PBV dienooreenkomstig te groepeer. (Sien bylaag 1.)

Nadat die gemiddeld vir elke studierigting uitgewerk is, kan die belangstelling in die verskillende studierigtings met mekaar vergelyk word. Deur die gemiddelde punt te gebruik, word 'n meer betroubare beeld van die belangstelling in die verskillende studierigtings verkry as wat enkeltellings kan gee. Wanneer enkeltellings gebruik word, kan dit gebeur dat 'n persoon 'n hoë belangstelling kan hê in een van die velde, byvoorbeeld in numeries, maar niks in besigheid of klerklike werk nie wat ook belangrik

is vir die ekonomies-wetenskaplike studierigting. In hierdie geval sou die ekonomies-wetenskaplike studierigting nie vir die persoon oorweeg word nie. Op gemiddelde tellings geoordeel kan so 'n persoon moontlik eerder in die natuurwetenskaplike studierigting belangstel (Steenkamp 1992:115-117).

4.3.6 Die vergelyking van belangstellingsprofile met profile van verskillende beroepe

Vir loopbaanoriëntering word die resultate van die beroepsbelangstellingsvraelys in verband gebring met die resultate van die aanlegtoetse, aangesien daar 'n bepaalde interaksie tussen die twee konstrunkte bestaan (Adams 1964:230; Trembly, in Steenkamp 1992:122).

Kenmerkende belangstellingsprofile is saamgestel vir 35 beroepe (Fouché & Alberts 1979:30-38). Die belangstellingsprofile van individuele persone kan met hierdie profile vergelyk word. Die persoon kan self sy profiel met die verskillende profile vergelyk en bepaal met watter beroepsgroep sy profiel die meeste ooreenstem. Hierdie werkswyse verseker die persoon se betrokkenheid by die verkenning van sy persoonsmoontlikhede.

Dit is baie onwaarskynlik dat 'n persoon se belangstellingsprofiel heeltemal met die van 'n bepaalde beroep sal ooreenstem. Ooreenstemmende tendense eerder as ooreenstemmende tellings sal 'n belangriker faktor wees (Alberts, in Steenkamp 1992:117). In bylaag 2 word 'n samevatting gegee van die groepering van belangstellingsprofile met profile van verskillende beroepe.

4.3.7 SINTESE

Uit die literatuur blyk dit duidelik dat daar oor die algemeen van die vraelystegniek gebruik gemaak word om belangstelling te meet. Daar is twee rigtings te onderskei waarin belangstellingsmeting kan plaasvind, naamlik subjektiewe en objektiewe meting. Daar bestaan verskeie tegnieke vir die meting van belangstelling, naamlik die vraagmetode, aktiwiteitsmetode, toetsmetode en die vraelysmetode. By die beantwoording van belangstellingsvraelyste kan daar hoofsaaklik van twee metodes

gebruik gemaak word, naamlik die gedwongekeuse-metode of die vryekeuse-metode. Daar word van verskillende metingskale gebruik gemaak, naamlik 'n driepunt-, tweepunt-, vierpunt- en ander metingskale.

Standaardisering is 'n belangrike aspek betreffende die ontwikkeling van belangstellingsvraelyste. Dit vereis dat die meetinstrument betroubaar en geldig moet wees. By die interpretasie van belangstellingsvraelyste is dit belangrik om die belangstellings met ander beroepsveranderlikes in verband te bring, byvoorbeeld persoonlikheid, aanleg, waardes en behoeftes. Uit die literatuur blyk dit duidelik dat daar 'n verband tussen vakkeuse, beroepskeuse en belangstelling bestaan.

HOOFSTUK 5

SAMEVATTING, BEVINDINGE EN AANBEVELINGS

5.1 INLEIDING

In hierdie hoofstuk word 'n samevatting van die vorige hoofstukke gegee. Die hoofbevindinge word opgesom en aanbevelings word gemaak.

5.2 SAMEVATTING

* Hoofstuk 1

In hoofstuk 1 is die aktualiteit van die navorsing bespreek en die ontwerp van die navorsingsprogram weergegee.

* Hoofstuk 2

In hoofstuk 2 is die konsep loopbaanoriëntering verhelder en die vereistes vir effektiewe loopbaanoriëntering geïdentifiseer.

* Hoofstuk 3

In hoofstuk 3 is gepoog om die konsep belangstelling in sy historiese en hedendaagse konteks, sowel as die aard daarvan te beskryf.

* Hoofstuk 4

In hoofstuk 4 is die loopbaanoriënteringsbetekenis van belangstelling en die toepasbaarheid van belangstellingsverkenning, verken. Verskillende beskikbare media, asook beroepsgerigte belangstellings is aangedui.

5.3 BEVINDINGE

Op grond van die navorsing is die volgende bevind:

- Die sentrale teoretiese stelling van die onderhawige studie wat ten aanvang in hoofstuk 1 geformuleer is, naamlik dat belangstellingsverkenning moontlikheidsvoorwaarde vir effektiewe loopbaanoriëntering is, is geverifieer.
- Die belangrikste bevindinge rakende effektiewe belangstellingsverkenning is die volgende:
 - Die meting van belangstelling word deur die vraelystegniek vasgestel.
 - Daar bestaan verskeie tegnieke vir die meting van belangstelling. By elkeen van die tegnieke is daar 'n aantal voor- en nadele. Die toetsafnemer moet altyd in gedagte hou dat enige metode geneig is om onbetroubare en onrealistiese resultate te gee, omdat sommige persone as gevolg van gebrekkige inligting oor beroepe afwykend, oppervlakkig of onrealisties antwoord.
 - By die beantwoording van belangstellingsvraelyste word daar meer van die vryekeuse-metode gebruik gemaak as die gedwongekeuse-metode, omdat die vryekeuse-metode meer daarop gerig is om statisties 'n getrouer weergawe van die individu se ware belangstellings te gee.
 - Dit is duidelik dat daar nie eenstemmigheid bestaan oor watter tipe metingskaal die geskikste is nie. Die beperking wat daar bestaan met betrekking tot die meting van belangstelling, berus tot 'n groot mate op die subjektiewe oordeel van 'n persoon en dit kan 'n onrealistiese weergawe van die belangstellingsmeting gee. Die toetsafnemer moet dus die waarde van akkurate aanduidings van die toetsling se voorkeure beklemtoon terwyl die opsteller klem behoort te lê op die belangrikheid van akkurate response.
 - Standaardisering is 'n belangrike aspek by die ontwikkeling van belangstellingsvraelyste. Twee aspekte wat die geldigheid van belangstellingsvraelyste

negatief kan beïnvloed, is die gebrek aan tyd om die vraelys te voltooi en items wat 'n negatiewe invloed het op die geldigheidskoëffisiënt. In 'n poging om die geldigheid van 'n belangstellingsvraelys te verbeter, sal daar gepoog moet word om die items wat nie geskik is nie te identifiseer.

- Belangrike bevindinge rakende die loopbaanoriënteringsbetekenis van belangstellingsverkenning wat deur die studie uitgewys is, is die volgende:
 - Die inskakeling van belangstellingsvraelyste is vir die jeugdige voordelig. Dit stimuleer selfontdekking en selfrefleksie, en dra daartoe by dat die jeugdige beroepsvelde en die beroepslewe bestudeer.
 - Deur toetsprofile van belangstellingsvraelyste saam te stel, verkry die jeugdige 'n beter insig in die verband tussen sy aanleg en belangstelling.
 - Die samestelling van belangstellingsprofile kan 'n persoon help bepaal of hy oor die vermoë en prestasie beskik om daardie studierigting waarin hy belangstel, te kan bemeester.
 - Die interaksie tussen aanleg en belangstelling is nie simplisties of eenvoudig nie. Dit blyk wel duidelik uit die literatuur dat belangstelling 'n beter voorspeller as aanleg is van die kursus wat 'n leerling moet volg en die beroep wat hy moet beoefen.
 - Deur belangstellingsvraelyste in drie hoofrigtings, naamlik geesteswetenskappe, natuurwetenskappe en ekonomiese wetenskappe te groepeer, en beroepe met studierigtings te verbind, kry die jeugdige en beroepsleier beter insig in die beroepslewe.

5.4 AANBEVELINGS

Die volgende aanbevelings spruit uit bogenoemde bevindinge:

- Die begeleiding van leerlinge tot effektiewe loopbaankeuse behoort as 'n proses

tydens die verloop van ten minste die sekondêre skoolloopbaan te verloop aangesien insidentele bemoeienis tot oppervlakkigheid kan lei.

- Motivering en toeligting

In dié studie is aangetoon dat loopbaanbeplanning prosesmatig benader moet word en dat dit 'n belangrike voorvereiste is vir verantwoordelike loopbaan-toetrede. Leerlinge verskil ten opsigte van hulle loopbaanvolwassenheidsvlakke en nie alle leerlinge is gereed om loopbaantoetrede sinvol te hanteer nie. Loopbaanoriëntering behoort dus op skool reeds as 'n proses te verloop sodat effektiewe belangstelling-, aanleg-, intelligensie- en persoonlikheidsverkenning as moontlikheidsvoorwaardes vir sinvolle selfkennis, kennis van belangstelling en loopbaanoriëntering aanleiding kan gee. Sodoende kan die voorspellingsgeldigheid ten aansien van 'n loopbaankeuse verhoog word.

- Loopbaanoriëntering verloop volgens dié benadering as 'n proses en belangstellingsverkenning behoort ook prosesmatig te verloop. Verdere navorsing behoort gedoen te word ten einde wetenskaplik verantwoorde riglyne daar te stel vir méér effektiewe belangstellingsverkenning wat met gemak deur menslike hulpbronspesialiste binne skool- en werksverband verder benut kan word.

- Motivering en toeligting

Tans bestaan daar geen belangstellingsverkenningsmodel wat op skoolvlak geïmplementeer kan word en wat voorsiening maak vir loopbaanbeplanning binne werksverband nie. So 'n program moet voorsiening maak vir 'n vennootskapsbenadering tussen belangstellingsverkenning op skool en 'n latere beroepskeuse.

Belangstellingsverkenning en die keuse van 'n beroep word reeds geslaagd onderneem deur belangstellings aan beroepsrigtings te koppel. Hierdie kontak met die beroepsrigtings kan egter méér wetenskaplik en effektief benut word aangesien belangstelling 'n groter voorspeller van sukses en beroepstevredenheid is.

- Belangstellingsverkenning kan nie in isolasie geskied nie, maar vereis die volle konteks van persoonsverkenning, asook 'n verkenning van die mannekragssituasie van die land in die lig van navorsing wat reeds gedoen is.
- Motivering en toeligting

Tans bestaan daar nie 'n belangstellingsverkenningmodel wat veranderlikes soos intelligensie, aanlegbelangstelling en persoonlikheid prosesmatig op skoolvlak en op naskoolse vlak by die individu sowel as die beroepsrigtings binne die mannekragssituasie van die land uitbring nie. Verdere navorsing behoort gedoen te word ten einde wetenskaplik verantwoorde riglyne daar te stel vir die effektiewe verkenning van bogenoemde veranderlikes en die koppeling daarvan aan die mannekragssituasie van die land.

5.5 SLOT

Effektiewe loopbaanbeplanning moet reeds op skoolvlak aangespreek word sodat dit kan bydra tot die benutting en bevordering van ekonomiese stabiliteit in die nuwe, uitdagende Suid-Afrikaanse bestel.

Die kardinale rol wat belangstellingsverkenning as moontlikheidsvoorwaarde vir effektiewe loopbaanoriëntering speel, blyk duidelik uit hierdie studie. Dit blyk verder onontbeerlik te wees om die terrein van die loopbaanoriënteur te verken, te vernuwe en aan te pas by die snelveranderende eise wat gestel word.

BRONNELYS

- Adams, G.S. 1964. Measurements and evaluation. New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Aiken, L.R. 1979. Psychological testing and assessment. Boston: Allyn & Bacon.
- Alberts, N.F. 1969. Die ontwikkeling van 'n beroepsbelangstellingsvraelys gebaseer op aktiwiteitsbelangstelling. D.Phil.-proefskrif, Universiteit van Pretoria.
- Alberts, N.F. 1974a. Kernelemente in voorligting. Pretoria: Van Schaik.
- Alberts, N.F. 1974b. Kernelemente in voorligting: Inleiding tot teorie en praktyk. Pretoria: Van Schaik.
- Anastasi, A. 1976. Psychological testing. Fourth Edition. New York: Macmillan Company.
- Anastasi, A. 1990. Psychological testing. New York: Macmillan Company.
- Barak, A. 1981. Vocational interests - a cognitive view. Journal of vocational behaviour, 19(1):1-14.
- Barendrecht, P.H. 1993. Die ooreenkoms tussen selfgeskatte belangstelling en gemete belangstelling as aanduiding van loopbaanvolwassenheid. M.A.-verhandeling, Universiteit van Pretoria.
- Barling, J.I. 1976. The application of Maslow's need hierarchy and Bass's accelerate-decelerate formulation to three levels of mining personnel. M.A.-dissertation, University of the Witwatersrand.
- Barnard, J.S. (red.). 1972. Sielkunde vir onderwysstudente. Pretoria: HAUM.
- Bennett, C. 1985. The interest inventory: A tool for self-discovery and growth. The school guidance worker, 40(4):44-46.

- Berdie, R.F. 1944. Factors related to vocational interests. Psychological bulletin, 41:137-157.
- Berdie, R.F. 1955. Aptitude, achievement, interest and personality tests: A longitudinal comparison. The journal of applied psychology, 39(2):103-114.
- Berens, A.E. 1993. Test is not a four-letter-word. Research and evaluation officer. Etobicoke Board of Education, Islington, Ontario.
- Beukes, J.H. 1974. Vakkeusegereedheid na standerd sewe. Pedagogiekstudies nr.77. Publikasie van die Navorsingskomitee, Universiteit van Pretoria.
- Bingham, W. van D. 1937. Aptitudes and aptitude testing. New York: Harper.
- Blum, M.L. & Balinsky, B. 1954. Councelling and psychology. New York: Prentice Hall Inc.
- Botha, P.P. 1986. Beroepsbeeldtendense by die intellektueelhoogsbegaafde adolescent. M.Ed.-verhandeling, Randse Afrikaanse Universiteit.
- Brown, F.G. 1970. Principles of educational and psychological testing. Hinsdale: Dryden Press.
- Buss, A. 1973. Psychology - Man in perspective. New York: John Wiley.
- Butzow, J.W. 1974. A semantic differential science interest test. School science and mathematics, 74(3):189-196.
- Carlsmith, L. 1973. Some personality characteristics of boys seperated from their fathers during world war II. Ethos, 1(4):466-477.
- Carstens, C.A. & Schepers, J.M. 1991. Die kognitiewe, persoonlikheids- en belangstellingsprofile van homogene klasse, gevorm aan die hand van die Jung-persoonlikheidsvraelys. Journal of industrial psychology, 17(1):14-22.
- Combs, A.W. & Snygg, D. 1959. Individual behavior. New York: Harper.
- Cronbach, L.J. 1984. Essentials of psychological testing. New York: Harper.

- Cudeck, T.B. 1982. Construction of an inventory to assess interests and values. Unpublished office report. Pretoria: Human Sciences Research Council.
- Darley, J.G. & Hagenah, T. 1955. Vocational interest measurement. Minneapolis: University of Minnesota.
- Davel, F.P. 1991. Loopbaanoriëntering. 'n Vennootskapsverantwoordelikheid. M.Ed.-verhandeling, Universiteit van Pretoria.
- Dawis, R.V. 1980. Measuring interests. New directions for testing and measurements, 7:77-92.
- De Beer, J.J. 1981. Die invloed van televisie op die belangstellingspatrone van standerd tien-leerlinge. M.Ed.-verhandeling, Universiteit van Suid-Afrika.
- De Bruyn, L. 1992. Loopbaanvoorligting in die praktyk. OVSA-kongres, Januarie 1992, Universiteit van die Oranje-Vrystaat.
- De Villiers, J.F. van K. 1964. Belangstelling van onderwyseresse uit vier bevolkingsgroepe in Suid-Afrika. D.Ed.-proefskrif, Universiteit van die Oranje-Vrystaat.
- De Villiers, L. 1989. Enkele gedagtes rondom belangstelling. Kompas, 15:2.
- Dudyscha, G.J. 1963. Applied psychology. New York: Ronald Press Co.
- Du Toit, J.M. 1964. Die preventiewe aspek ten opsigte van onderpresteerders. Pretoria: Sirsa Monogram no.20.
- Engelbrecht, C.S.; Kok, J.C. & Van Biljon, S.S. 1982. Volwassewording. Pretoria: Butterworth.
- Erwee, R. 1985. Stappe in persoonlike loopbaanbeplanning. Interne publikasie. Universiteit van Pretoria.
- Evans, K.M. 1965. Attitudes and interests in education. London: Routledge & Kegan Paul.

- Fouché, F.A. & Alberts, N.F. 1979. Handleiding vir die 19-veld-belangstellingsvraelys (19-VBV). Pretoria: Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing.
- Froehlich, C.P. & Darley, J.G. 1952. Studying students: Guidance methods of individual analysis. Chicago: Science Research Associates.
- Fryer, D. 1931. The measurement of interests. New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Fryer, D.H. & Henry, E.R. 1950. Handbook of applied psychology. New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Garbers, J.G. 1961. Beroepsbepaling, pedagogies benader. Amsterdam: Stichting Onderwijs Oriëntatie.
- Garbers, J.G.; Nel, B.F. & Sonnekus, M.C.H. 1965. Grondslae van die psigologie. Stellenbosch: Universiteitsuitgewers.
- Gericke, C.M. 1986. Die selfkonsep en beroepskeuse van damestudente. M.Ed.-verhandeling, Randse Afrikaanse Universiteit.
- Gouws, F.E. 1992. Die beroepsoriënteringsbetekenis van loopbaankeuse. Onderwysbulletin, 11(1):65-72.
- Gouws, L.A; Louw, D.A.; Meyer, W.F. & Plug, C. 1984. Psigologiewoordeboek. Johannesburg: McGraw-Hill.
- Grotevant, H.D. 1979. Environmental influences on vocational development in adolescents from adaptive and biological families. Child development, 50(3):854-860.
- Guilford, J.P.; Schneidman, E. & Zimmerman, W.S. 1948. The Guilford-Schneidman-Zimmerman interest survey. Beverley Hills: Sheridan Supply Co.
- Guilford, J.P. 1959. Personality. New York: McGraw-Hill.
- Guilford, J.P. & Zimmerman, W.S. 1963. The Guilford-Zimmerman interest inventory. Beverley Hills: Sheridan Supply Co.

- Hamachek, D.E. 1975. Behavior dynamics in teaching, learning and growth. London: Allyn & Bacon, Inc.
- Hamachek, D.E. 1978. Encounters with the self. New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Hansen *et al.* 1982. Counselling: theory of process. Boston: Allyn and Bacon.
- Healy, C.C. 1982. Career development, counselling through the life stages. Boston: Allyn and Bacon.
- Henderson, H.L. 1958. The relationship between interest of fathers and sons identification with fathers. D.Phil.-thesis, Columbia University.
- Holland, J.L. 1966. The psychology of vocational choice. Waltham: Blaisdell Publishing Company.
- Holland, J.L.; Gottfredson, G.D. & Baker, H.G. 1990. Validity of vocational aspirations and interest inventories. Extended, replicated and reinterpreted. Journal of counselling psychology, 37(3):337-342.
- Hoyt, D.P.; Smith, J.L. & Levy, S. 1957. A further study in the prediction of interest stability. Journal of counselling psychology, 4(3):228-233.
- Hull, C.L. 1928. Aptitude testing. London: Harrap.
- Human, J.J. 1977. Die rol van belangstelling by verskillende studierigtings aan die UOVS. M.A.-verhandeling, Universiteit van die Oranje-Vrystaat.
- Huysamen, G.K. 1980. Beginnels van sielkundige meting. Pretoria: Academica.
- Jacobs, C.D.; Van Jaarsveld N.H. & Von Molendorf, J.W. 1988. Beroepsvoorligting vir die hoër- en laerskool. Pretoria: Konsensus.
- Jacobs, C.D.; Van Jaarsveld N.H. & Von Molendorf, J.W. 1991. Loopbaanbeplanning: 'n Lewensvaardigheid standerd 7. Pretoria: Unibook.

- Jacobs, L.J. 1981. 'n Onderzoek na die doeltreffendheid van die empiries-opvoedkundige teorie vir pedodiagnose en pedoterapie. D.Ed.-proefskrif, Universiteit van Suid-Afrika.
- Jacobs, L.J.; Oosthuizen, J.D. & Petrick, H.C. 1985. Skoolvoorigting. Pretoria: Universiteit van Suid-Afrika. B.Ed.-studiegeg nr.1 vir OSV-402-Q.
- Jones, A.J.; Steffire, B. & Stewart, N.R. 1970. Principles of guidance. New York: McGraw-Hill.
- Jooste, L. 1987. Selfkennis as faset van beroepskeuse. M.Ed.-skripsie, Randse Afrikaanse Universiteit.
- Joubert, C.J. 1982. Algemene skoolvoorigting. Johannesburg: McGraw-Hill.
- Kaplan, R.M. & Saccuzzo, D.P. 1982. Psychological testing: principles, applications and issues. Monterey, California: Brooks/Cole Publishing Company.
- Karmel, L.J. & Karmel, M.O. 1978. Measurement and evaluation in the schools. New York: Macmillan Publishing Company.
- Kaye, B.L. 1980. Crystalizing career goals-steps in career guidance. Supervision, 11(1):65-72.
- Klausmeier, H.J. 1964. Learning and human abilities. New York: Harper & Row.
- Knapp, R.R. 1966. Interactive versus ipsative measurement of career interest. Personnel and guidance journal, 44:482-486.
- Knapp, R.R. & Knapp L. 1985. Occupational interest measurement and subsequent career decisions: a predictive follow up study of the Cops system Interest Inventory. Journal of counselling psychology, 32(3):348-354.
- Koch, L. 1989. Belangstelling as veranderlike by die vakkeuse van die standerd sewe-leerling. M.Ed.-verhandeling, Randse Afrikaanse Universiteit.
- Kriel, R.G. 1952. Die psigologie van belangstelling, histories en eksperimenteel ondersoek. M.Sc.-verhandeling, Potchefstroomse Universiteit vir Christelike Hoër Onderwys.

- Kriel R.G. 1955. Ondersoek na die verband tussen belangstelling en bekwaamheid by Afrikaanse hoërskoolleerlinge. D.Phil.-proefskrif, Universiteit van Stellenbosch.
- Kruger, H.B. 1977. Algemene voorligting aan onderwysstudente. Potchefstroom: Pro Rege.
- Kuder, F. 1977. Activity interests and occupational choice. Chicago: Science Research Associates.
- Kuder G.F. 1966. The occupational interest survey. Personnel and guidance journal, 5(4):72-77.
- Lamprecht, C.J. 1989. Skoolvoorligting binne 'n veranderende Suid-Afrika. Suid-Afrikaanse tydskrif vir opvoedkunde, 9(3):503-507.
- Lamprecht, C.J. 1991. Loopbaanoriëntering en mannekragbenutting binne die RSA. Professorale intreerede. Randse Afrikaanse Universiteit.
- Langley, R. 1988. Gerekenariseerde loopbaanvoorligting. 'n Evaluering van die Discover-stelsel. Pretoria: Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing.
- Langley, R. 1989. Gerekenariseerde loopbaanvoorligting. 'n Evaluering van die Discover-stelsel. Ph.D.-proefskrif, Randse Afrikaanse Universiteit.
- Langley, R. & Scheepers, J.M. 1990. Gerekenariseerde loopbaanvoorligting. 'n Evaluering van die Discover-stelsel. Suid-Afrikaanse tydskrif vir sielkunde, 20:287-293.
- Lemke, E. & Wiersma, W. 1976. Principles of psychological measurement. Boston: Houghton Mifflin.
- London, M. & Stumpf, S.A. 1982. Managing careers. Reading: Addison-Wesley Publishing Company.
- Lourens, P.J.D. 1970. Handleiding vir voorkeurontleding. Johannesburg: Nasionale Instituut vir Personeelnavorsing.

- Lübbe, P.G. 1983. 'n Ontleding van die 19-veld-belangstellingsvraelys as 'n bykomende keuringsinstrument van verkeerspersoneel vir die Suid-Afrikaanse Vervoerdienste. M.A.-verhandeling, Universiteit van die Oranje-Vrystaat.
- Luthans, F. 1981. Organizational behaviour. New York: McGraw-Hill.
- Meir, E.I. & Friedland, N. 1971. The relationship between intrinsic-extrinsic needs and occupational preferences. Journal of vocational behavior, 1:59-165.
- Miller, C.H. 1965. Guidance services. New York: Harper & Row.
- Misiak, H. & Sexton V.S. 1973. Phenomenological, existential and humanistic psychologies: a historical survey. New York: Grune & Stratton.
- Möller, N.J. 1965. 'n Onderzoek na die invloed van enkele nie-intellektuele faktore op universiteitsprestasie. D.Litt.et.Phil.-proefskrif, Universiteit van Suid-Afrika.
- Morris, V.C. 1966. Existentialism in education. New York: Harper & Row.
- Mouton, J.A. & Marais, H.L. 1988. Metodologie van die geesteswetenskappe. Basiese begrippe. Pretoria: Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing.
- Mulder, J.C. 1981. Statistiese tegnieke in Opvoedkunde. Pretoria: HAUM.
- Murphy, G. 1947. Personality: a biosocial approach to origin and structure. New York: Harper & Brothers.
- Odendal, F.F.; Schoonees, P.C.; Swanepoel, C.J.; Du Toit, S.J. & Booyesen, C.M. 1984. Verklarende Handwoordeboek van die Afrikaanse Taal. Johannesburg: Perskor.
- Oosthuizen, S. 1967. Die ontwerp van 'n belangstellingsvraelys vir Indiërleerlinge in Suid-Afrikaanse skole. M.A.-verhandeling, Universiteit van Suid-Afrika.
- Owen, K. 1968. Eksperimentele toepassing van die N B aanlegtoets (junior) op kleurlingkinders met spesiale verwysing na die denkproses. M.A.-verhandeling, Universiteit van Suid-Afrika.

- Owen, K. & Taljaard, J.J. 1988. Handleiding vir die gebruik van sielkundige en skolastiese toetse van IPEN en die NIPN. Pretoria: Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing.
- Pelser, F.C. 1974. Die gebruikswaarde van die Kodus-belangstellingsvraelys met die oog op sinvolle onderwys- en beroepskeuses. Potchefstroom: Potchefstroomse Onderwyskollege.
- Pelser, F.C. 1982. Die gebruikswaarde van die Kodus-belangstellingsvraelys met die oog op sinvolle onderwys- en beroepskeuses. Inligtingstuk aan beroepsleiers. Potchefstroom: Potchefstroomse Onderwyskollege.
- Perry, D.K. 1955. Forced-choice vs. L-I-D response items in vocational interest measurement. The journal of applied psychology, 39(4):156-262.
- Powers, M.K. 1956. Permanence of measured vocational interests in adult males. Journal of applied psychology, 40:69-72.
- Robbertse, J.H. 1968. Die bydrae van enkele nie-intellektuele faktore tot die voorspelling van waarskynlike skoolprestasie met behulp van die nuwe Suid-Afrikaanse groeptoets met spesiale verwysing na die rol van moderatonveranderlikes. D.Ed.-proefskrif, Potchefstroomse Universiteit vir Christelike Hoër Onderwys.
- Roe, A. 1956. The psychology of occupations. New York: Wiley.
- Roe, A. & Siegelman, M. 1964. The origin of interest. American Personnel and Guidance Association.
- Roos, W.L. 1980. Die verband tussen persoonlikheid en belangstelling. 'n Eksploratiewe ondersoek. Pretoria: Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing.
- Schreuder, A.M.G. & Flowers. J. 1992. Die modererende invloed van loopbaanontplooiing op loopbaanaanpassing en gehalte van werklewe. Tydskrif vir bedryfsielkunde, 18(2):10-13.
- Seligman, L. 1980. Assessment in developmental career counselling. Cranston: Carroll Press.
- Sharf, R. 1970. Relative importance of interest and ability in vocational decision making. Journal of counselling psychology, 17(3):258-262.

- Shertzer, B. & Linden, J.D. 1979. Fundamentals of individual appraisal. Boston: Houghton Mifflin.
- Shertzer, B. & Stone, S.C. 1976. Fundamentals of guidance. Boston: Houghton Mifflin.
- Sjöberg, L. 1983. Interests, achievement and vocational choice. European journal of science education, 5:299-307.
- Smit, C.G. 1992. Belangstelling as determinant van studieprestasie in ingenieurswese. M.Ed.-verhandeling, Randse Afrikaanse Universiteit.
- Smith, G.A. & Erwee, R. 1990. Loopbaanbeplanningspraktyke binne 'n universiteitskonteks. Tydskrif vir bedryfsielkunde, 16(2):15-22.
- Spitzer, D. & Levinson, E.M. 1988. A review of selected vocational interest inventories for use by school psychologists. School psychology review, 17(4):673-692.
- Steenkamp, H.C. 1992. Die implikasies van 'n diskrepansie tussen aanleg en belangstelling by die uitoefening van 'n beroepskeuse deur senior sekondêre skoolleerlinge. M.Ed.-verhandeling, Universiteit van Suid-Afrika.
- Strong, E.K. 1943. Vocational interests of men and women. California: Stanford University.
- Strong, E.K. 1945. Vocational interest of men and women. California: Stanford University.
- Strong, E.K. 1958. Satisfactions and interests. American psychologist, 13:449-456.
- Strong, E.K. 1959. Manual: Strong vocational interest. Blanks Palo Alto. California: Consulting Psychologists, Press, Inc.
- Super, D.E. 1957. The psychology of careers: An introduction to vocational development. New York: Harper & Row.
- Super, D.E. & Crites, J.O. 1962. Appraising vocational fitness by means of psychological tests. (Revised edition). New York: Harper & Brothers.

- Swanepoel, C.H. 1986. Die aard en meting van standerd 7-leerlinge se belangstelling in die natuurwetenskaplike studierigting. D.Ed.-proefskrif, Universiteit van Suid-Afrika.
- Swanepoel, C.H. 1990. Belangstelling: 'n Voorwaarde vir identiteitsvorming. Educare 1990, 19(1) & 19(2). Universiteit van Suid-Afrika. Pretoria.
- Swanson, J.L. & Hansen, J.C. 1988. Stability of vocational interests over 4-year, 8-year and 12-year intervals. Journal of vocational behaviour, 33:185-202.
- Tittle, C.K. 1983. Studies of the effects of career interest. Inventories expanding outcome criteria to include women's experiences. Journal of vocational behaviour, April:148-158.
- Travers, R.M.W. 1955. Educational measurement. New York: Macmillan Co.
- Trembly, D. 1974. Learning to use your aptitudes. California: Erin Itills.
- Troost, A.P. 1965. Die meting van beroepsbelangstellings. M.A.-verhandeling, Universiteit van Suid-Afrika.
- Van den Aardweg, E.M. & Van den Aardweg, E.D. 1988. Dictionary of empirical education/educational psychology. Pretoria: E & E Enterprises.
- Van der Westhuizen, J.G.L. 1979. Handleiding vir die gebruik van Sielkundige en skolastiese toetse as hulpmiddels by skoolvoorligting. Pretoria: Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing. (RGN Voorligtingsreeks VR-2).
- Van der Westhuizen, J.P. 1977. Die rol van beroepsmotivering in die akademiese prestasie van 'n groep eerstejaaronderwyskollege-studente - 'n psigologies-pedagogiese ondersoek. M.Ed.-verhandeling, Universiteit van Suid-Afrika.
- Van Straten, H.M. 1967. 'n Algemene en eksperimentele ondersoek na die wesensgronde van belangstelling. M.A.-verhandeling, Universiteit van Pretoria.
- Van Tonder, J.A. 1969. Die voorspelling van akademiese sukses van eerstejaarstudente aan die Universiteit van Pretoria. M.A.-verhandeling, Universiteit van Pretoria.

- Viljoen, J.H. 1987. Loopbaanbeplanning en sosialisering van die nuwe toetrede tot die arbeidsmark. M.B.A.-verhandeling, Universiteit van Pretoria.
- Vorster, J.Z. 1981. Die verband tussen natuurlike klasse van belangstellings en studierigtings. M.A.-verhandeling, Randse Afrikaanse Universiteit.
- Vrey, J.D. 1974. Selfkonsep en die verband daarvan met persoonlikheidsorganisasie en kognitiewe struktuur. Ph.D.-proefskrif, Universiteit van Suid-Afrika.
- Willemse, G.J. 1988. Belangstelling as veranderlike in die beroepskeuse van eerstejaarstudente. M.Ed.-verhandeling, Randse Afrikaanse Universiteit.
- Winer, D. & Gati, I. 1986. Cognitive complexity and interest crystalization. Journal of vocational behaviour, 28:48-59.
- Wolfaardt, J.B. 1972. Die uittoetsing van 'n belangstellingsvraelys vir kleurlinge. M.A.-verhandeling, Universiteit van Pretoria.
- Wolfaardt, J.B. 1974. Die meting van rigting en graad van belangstelling by kleurlingskoliere. Monografieë van die Sielkundige Instituut van die RSA, 153, Julie 1974.
- Woodworth, R.S. 1981. Dynamic psychology. New York: Henry Holt & Co. Inc.
- Wrightsman, L.S. 1972. Social psychology in the seventies. Monterey: Woodworth.
- Zaaiman, L. 1977. Beroepsbelangstelling en beroepskeuse met spesiale verwysing na 'n groep onderwysstudente. D.Ed.-proefskrif, Universiteit van Suid-Afrika.
- Zunker, V.G. 1981. Career counseling; applied concepts of life planning. Monterey: Brooks/Cole Publishing Company.
- Zytowski, D.G. 1973. Contemporary approaches to Interest Measurement. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Bylaag 1: Groepering van belangstellingsvelde in studierigtings (Steenkamp: 1992) (Vergelyk bladsy 87.)

19-VBV

GEESTESWETENSKAPPE

Werk tussen mense

- Beeldende kunste
- Uitvoerende kunste
- Taal
- Histories

= ÷ 4 = gemiddeld =

Werk met mense

- Diens
- Welsynwerk
- Geselligheid
- Openbare optrede
- Regte

= ÷ 4 = gemiddeld =

NATUURWETENSKAPPE

- Kreatiewe denke
- Wetenskap
- Numeries
- Prakties-manlik
- Prakties-vroulik

= ÷ 4 = gemiddeld =

EKONOMIESE WETENSKAPPE

- Numeries
- Besigheid
- Klerklik
- Regte

= ÷ 4 = gemiddeld =

- Rondreis
- Natuur
- Sport

Bylaag 1: (vervolg)

KODUS

GEESTESWETENSKAPPE

- Sosiaal (individueel)
- Sosiaal (groepe)
- Skryfwerk
- Lees
- Kuns
- Handwerk

= ÷ 6 = gemiddeld =

NATUURWETENSKAPPE

- Masjien
- Syfers
- Wetenskap
- Diere
- Plante

= ÷ 5 = gemiddeld =

EKONOMIESE WETENSKAPPE

- Handel
- Syfers

= ÷ 2 = gemiddeld =

Bylaag 1: (vervolg)

SELF-DIRECTED-SEARCH VRAELYS (SDS)

GEESTESWETENSKAPPE

- Kunsveld
 - Dienslewerend
- = ÷ 2 = gemiddeld =

NATUURWETENSKAPPE

- Onderzoekend
 - Realisties
- = ÷ 2 = gemiddeld =

EKONOMIESE WETENSKAPPE

- Ondernemend
 - Konvensioneel
- = ÷ 2 = gemiddeld =

Bylaag 1: (vervolg)

DIE HOËRSKOOLBELANGSTELLINGSVRAELYS (HSB)

GEESTESWETENSKAPPE

- Taal
 - Uitvoerende kunste
 - Beeldende kunste
 - Sosiaal
- = ÷ 4 = gemiddeld =

NATUURWETENSKAPPE

- Wetenskap
 - Tegnies
- = ÷ 2 = gemiddeld =

EKONOMIESE WETENSKAPPE

- Besigheid
 - Kantoorwerk
- = ÷ 2 = gemiddeld =

Bylaag 1: (vervolg)

DIE BEROEPSBELANGSTELLINGSVRAELYS (BBV)

GEESTESWETENSKAPPE

- Taal
 - Kuns
 - Musiek
 - Sosiale diens
 - Buitenshuis
- = ÷ 5 = gemiddeld =

NATUURWETENSKAPPE

- Tegnies
 - Natuurwetenskap
- = ÷ 5 = gemiddeld =

EKONOMIESE WETENSKAPPE

- Kantoorwerk
 nie-numeries
 - Kantoorwerk
 numeries
 - Handel
- = ÷ 3 = gemiddeld =

BYLAAG 2: GROEPING VAN BELANGSTELLINGS- FIELE VAN VERSKILLEND BEROEPE (19-VBV)

GROEPING VAN BELANGSTELLINGS- VELDE IN STUDIERIGTINGS	VOORBEELDE VAN BEROEPE IN DIE BELANGSTELLINGSVELD	VOORBEELDE VAN STUDIERIGTINGS
GEESTESWETENSKAPPE		
Werk tussen mense		
- Beeldende kunste	Uitstalkunstenaar Grafiese ontwerper Skilder; Beeldhouer Handelskunstenaar Advertensiewese	B.A.(BK) B.A.(Ed.) Kuns
- Uitvoerende kunste	Musiek Akteur	Sanger Omroeper
		B.Mus.; B.Mus.(Ed.) B.A.(Drama)
- Taal	Skrywer Digter Taalversorger	Proefleser Joernalis Vertaler
		B.A. (Tale)
- Histories	Argivaris Museumkundige	Bibliotekaris
		B.Bibl. Diploma in Museumkunde
Werk met mense		
- Diens	Geneesheer Tandarts Radiografis Arbeidsterapeut Onderwyser Apteker	M.B.Ch.b. B.Ch.D. B.Rad. B.Arb. B.Prim.Ed.; B.Ed.; H.O.D. B.Pharm.
- Welsynwerk	Maatskaplike werk Sielkunde Sosioloog Verpleging	B.A.(MW) B.A.(Sielkunde) B.A.(Sos.) B.Cur.; B.Cur.(Ed.A.)
- Geselligheid	Hotel- en restaurantpersoneel- bestuurder Huishoudkunde (Voeding en Kleding)	Nasionale Diploma in Hotel- bestuur; B.Com.(Hotel- en Toerismebestuur) Diploma in Huishoudkunde
- Openbare optrede	Personeelbestuurder Openbare Skakelbeampte	B.Com.(Personeelbestuur) Diploma in Openbare Skakelwerk
- Regte	Staatsaanklaer Prokureur Landdros Advokaat	B.A.(Regte); B.Proc.; B.lur.; B.L.C.; LL.B.

BYLAAG 2: GROEPING VAN BELANGSTELLINGS-PROFIELE VAN VERSKILLENDE BEROEPE (19-VBV) (vervolg)

GROEPING VAN BELANGSTELLINGS-VELDE IN STUDIERIGTINGS	VOORBEELDE VAN BEROEPE IN DIE BELANGSTELLINGSVELD	VOORBEELDE VAN STUDIERIGTINGS
<p><i>NATUURWETENSKAPPE</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Kreatiewe denke - Wetenskap - Numeries - Prakties-manlik - Prakties-vroulik 	<p>Skeikundige Ingenieur (bv. Meganies, Elektronies, Bedryfs, ens.)</p> <p>Geofisikus, Oseanograaf Hidroloog, Mineraloog Sterrekundige, Weerkundige Fisikus, Skeikundige</p> <p>Wiskundige Rekenaarprogrammeerder</p> <p>Boukondepraktisyn, Bourekenaar Ingenieur bv. Meganies, Elektronies, Chemies, MynBou, Metallurgies, ens. Stads- en Streekbeplanner</p> <p>Dieetkundige Huishoudkundige</p>	<p>B.Sc. B.Ing.</p> <p>B.Sc.(Aardwetenskappe) B.Sc.(Biologiese Wetenskappe) B.Sc.(Weerkunde) B.Sc.(Wiskundige Wetenskappe)</p> <p>B.Sc.(Wiskundige Wetenskappe) B.Sc.(Rekenaarwetenskap)</p> <p>B.Sc.(Boukunde); B.Sc.(QS) B.Ing. B.S. en S.</p> <p>B.Dieetkunde B.Huishoudkunde</p>

BYLAAG 2: GROEPING VAN BELANGSTELLINGS-PROFIELE MET PROFIELE VAN VERSKILLENDE BEROEPE (19-VBV) (vervolg)

GOEPERING VAN BELANGSTELLINGS-VELDE IN STUDIERIGTINGS	VOORBEELDE VAN BEROEPE IN DIE BELANGSTELLINGSVELD	VOORBEELDE VAN STUDIERIGTINGS
<p><i>EKONOMIESE WETENSAPPE</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Numeries - Besigheid - Klerklik - Regte - Rondreis - Natuur - Sport - Werk-aktief - Werk-passief 	<p>Rekenaarprogrammeerder Geoktrooieerde Rekenmeester</p> <p>Ekoonom Bedryfsekonoom Beleggingsbestuurder Bemarkingsbestuurder</p> <p>Ontvangsdame, Tikster, Sekretaresse Boekhouer</p> <p>Staatsaanklaer Prokureur Landdros Advokaat</p> <p>Verkoopsverteenvoordiger Diplomaat</p> <p>Landbouekonoom</p> <p>Sportadministrateur</p> <p>Beroepe waarin fisiese aktiwiteite verrig word.</p> <p>Beroepe wat méér passiewe aktiwiteite bv. Sit ens. behels.</p>	<p>B.Com.(Rekenaarwetenskap) B.Com.(Rekeningkunde); STR; GR</p> <p>B.Com.(Algemeen) B.Com.(Bedryfsielkunde) B.Com.(Beleggingsbestuur) B.Com.(Bemarking)</p> <p>B.Admin. B.Com.</p> <p>B.A.(Regte); B.Proc.; B.Iur; B.L.C; LL.B.</p> <p>B.Com.(Algemeen) B.A.(Tale; Politieke Wetenskap) B.A.(Regte) B.Com.(Algemeen)</p> <p>B.Sc.Agric.(Landbouekonomie)</p> <p>B.A.(LO); B.A.Ed.(LO); Diploma in Liggaamlike Opvoeding</p>

BYLAAG 2: GROEPING VAN BELANGSTELLINGSPROFIELE MET PROFIELE VAN VERSKILLENDE BEROEPE (KODUS)

GROEPING VAN BELANGSTELLINGSVELDE IN HOOFSTUDIETRIGTINGS	VOORBEELD VAN BEROEPE WAARVAN DIE BELANGSTELLINGSVELD DIE HOOFELEMENT IS	VOORBEELDE VAN BEROEPE WAARVAN DIE BELANGSTELLINGSVELD SAAM MET ANDER BELANGSTELLINGSVELDE 'N ROL SPEEL	VOORBEELDE VAN STUDIERIGTINGS
<p><i>GEESTESWETENSKAPPE</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Sosiaal (individueel) - Sosiaal (groepe) - Skryfwerk - Lees - Kuns - Handwerk 	<ul style="list-style-type: none"> Sielkunde Maatskaplike werker Politikus Joernalis Skrywer Kunsskilder Kleremaakster 	<ul style="list-style-type: none"> Verpleging Onderwyser Advokaat Akteur Predikant Sekretaris Proefleser, Uitgewer Bibliotekaris Uitgewer Argitek Handelskunstenaar, Kunskritikus Arbeidsterapeut Tandtegnikus 	<ul style="list-style-type: none"> B. Cur. B.A.(Ed.); B.Prim.(Ed.); H.O.D. B.A.(Regte) B.A.(Drama) B.A.(Teologie) B.Admin. B.A.(Tale) B.Bibl. B.Arch. B.A.(BK) B.(Arb.) Diploma in Mondhigiëne

BYLAAG 2: GROEPING VAN BELANGSTELLINGSPROFIELE MET PROFIELE VAN VERSKILLENDE BEROEPE (KODUS) (vervolg)

GROEPING VAN BELANGSTELLINGSVELDE IN HOOFSTUDIETRIGTINGS	VOORBEELD VAN BEROEPE WAARVAN DIE BELANGSTELLINGSVELD DIE HOOFELEMENT IS	VOORBEELDE VAN BEROEPE WAARVAN DIE BELANGSTELLINGSVELD SAAM MET ANDER BELANGSTELLINGSVELDE 'N ROL SPEEL	VOORBEELDE VAN STUDIERIGTINGS
<p><i>NATUURWETENSKAPPE</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Masjien - Syfers - Wetenskap - Diere - Plante 	<ul style="list-style-type: none"> Werktuigkundige Masjienoperateur Statistikus Skeikundige Fisikus Veearts Bosbouer Kweker, Tuinboukundige 	<ul style="list-style-type: none"> Ingenieur Radiografis Bourekenaar Landmeter Programmeerder Apteker Chemiese Ingenieur Geoloog Skaap- of beesboer Insekkundige Biologieonderwyser Saai- en vrugteboer Natuurbewaarder 	<ul style="list-style-type: none"> B.Ing. B.Rad. B.Sc.(QS); B.Sc.(Boukunde) B.Sc.(Wiskundige Wetenskappe) B.Sc.(Rekenaarwetenskap) B.Pharm. B.Ing.(Chemies) B.Sc.(Geologie) B.Sc.Agric. B.Sc.(Biologiese Wetenskappe) B.Sc.(Ed.) B.Sc.Agric. B.Sc.(Biologiese Wetenskappe)
<p><i>EKONOMIESE WETENSKAPPE</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Handel - Syfers 	<ul style="list-style-type: none"> Handelaar Ekonomiese Statistikus 	<ul style="list-style-type: none"> Bankkamptenaar Afslaer Verkoopsverteenvoordiger Bourekenaar Landmeter Programmeerder 	<ul style="list-style-type: none"> B.Com.(Algemeen) B.Com.(Finansiële Bestuur) B.Com.(Ekonomie) B.Sc.(QS); B.Sc.(Boukunde) B.Sc.(Wiskundige Wetenskappe) B.Com.(Rekenaarwetenskap)

BYLAAG 2: GROEPING VAN BELANGSTELLINGSPROFIELE MET PRO-PROFIELE VAN VERSKILLENDE BEROEPE (SDS: SELF-DIRECTED SEARCH-VRAELYS)

SES BREë PERSONSTIPES VOLGENS BELANGSTELLINGSVELDE	SES BREë BEROEPSVELDE	OMSKRYWING VAN DIE BEROEPSGROEP	VOORBEELDE VAN BEROEPE IN DIE GROEPE	STUDIERIGTINGS
<p><i>R of Realistiese persone:</i> Hulle verkies om met handgereedskap en masjiene te werk. Hulle werk ook graag buitenshuis met diere en plante.</p>	<p><i>R of Realistiese beroepsveld:</i> Beroepe wat hoofsaaklik buitenshuis gedoen word, soos om met diere en plante te werk. Handgereedskap en masjiene word gebruik.</p>	<p>1. R-Beroepsgroep <i>Realistiese beroepsgroep:</i> Beroepe waarin jy met jou hande, gereedskap en masjiene werk, dinge maak of herstel of lewendige dinge soos plante en diere versorg of grootmaak.</p>	<p><i>Realistiese beroepe</i> Muur- en teëllêr Timmerman, Spuutverwer, Sweiser, Busbestuurder Messelaar Loodgieter Elektrisiën Myner Boer Tekenaar Gereedskapontwerper</p>	<p>Enige van dié rigtings kan by Technikons bestuurder word - 'n Nasionale Diploma in Tegnologie word verwerf.</p>
<p><i>I of Ondersoekende persone:</i> Hulle verkies gewoonlik om alleen te werk en dan ook in 'n wetenskaplike omgewing. Hulle doen graag navorsing oor mense, diere en plante.</p>	<p><i>I of Ondersoekende beroepsveld:</i> Beroepe waarin navorsing gedoen word om probleme op te los en om nuwe kennis te genereer.</p>	<p>2. I-Beroepsgroep <i>Ondersoekende beroepsgroep:</i> Beroepe waarin jy daarvan hou om met idees en dinge te werk, nuwe feite te ontdek en eksperimente en waarnemings met wetenskaptoerusting te doen.</p>	<p><i>Ondersoekende beroepe</i> Tuinboukundige Landboukundige Oogkundige Mediese dokter Tandarts Veearts Ingenieur Chemikus Wiskundige</p>	<p>B.Sc. B.Sc.Agric. Diploma in Optometrie M.B.Ch.B. B.Ch.D. B.V.Sc. B.Ing. B.Sc.(Fisiese Wetenskappe) B.Sc.(Wiskundige Wetenskappe)</p>
<p><i>A of Kunstige persone:</i> Hulle verkies om dinge te skep. Hulle is kreatiewe en kunstige mense.</p>	<p><i>A of Kunsveld:</i> Beroepe waar nuwe idees geskep word, soos die lewering van kunswerke in musiek, beeldhou- en skryfwerk.</p>	<p>3. A-Beroepsgroep <i>Kunsberoepsgroep:</i> Beroepe waarin jy werk aan take wat die interpretering en aanbieding van idees, gevoel of feite van 'n suiwer persoonlike gesigspunt vra. Die medium waardeur dit gedoen word, kan wissel van geskifte of die teater tot kuns en beeldhouwerk.</p>	<p><i>Kunsberoepe</i> Skrywer, Digter, Joernalis, Redakteur Akteur Musikus, Dirigent, Komponis, Sanger Handelskunstenaar, Beeldhouer, Spotprenttekenaar Argitek</p>	<p>B.A.(Tale) B.A.(Drama) B.Mus. B.A.(BK) B.Arch.</p>

BYLAAG 2: GROEPERING VAN BELANGSTELLINGS-PROFIELE MET PROFIELE VAN VERSKILLENDE BEROEPE (SDS: SELF-DIRECTED SEARCH-VRAELYS) (vervolg)

SES BREë PER- SOONSTIPES VOLGENS BELANGSTEL- LINGSVELDE	SES BREë BEROEPSVELDE	OMSKRYWING VAN DIE BEROEPSGROEP	VOORBEELDE VAN BEROEPE IN DIE GROEPE	STUDIERIGTINGS
<p><i>S of Dienlewerende persone:</i> Hulle verkies om ander persone te help, te onderrig en te versorg.</p>	<p><i>S of Dienlewerende beroepsveld:</i> Beroepe waardeur mense gehelp, onderrig en versorg word.</p>	<p>4. S-Beroepsgroep Sosiale beroepsgroep (Dienlewing): Beroepe waarin jy met mense werk, hulle versorg en met hulle kommunikeer. Dit behels ook waar jy met probleme en die oplossing daarvan werk wat vertolking en begrip van menslike gedrag vra.</p>	<p><i>Dienlewerende beroepe</i> Bibliotekaris Opleidingsbeampte Onderwyser Arbeidsterapeut Maatskaplike werker Verpleegster Spraakterapeut Predikant Sielkundige</p>	<p>B. Bibl. B. Com. (Personeelbestuur) B. Prim. Ed.; B. A. (Ed.) B. Arb. B. A. (MW) B. Cur. B. Log. B. A. (Teologie) B. A. (Sielkunde)</p>
<p><i>E of Ondernemende persone:</i> Hulle verkies om ander mense te lei. Hulle is die beïnvloeders.</p>	<p><i>E of Ondernemende beroepsveld:</i> Die beroepsveld waarin ander bestuur, gelei en beïnvloed word.</p>	<p>5. E-Beroepsgroep Ondernemende beroepsgroep: Beroepe waarin jy mense ontmoet en met hulle onderhandel met die doel om reklame te maak, projekte te bedryf en verkope te bevorder.</p>	<p><i>Ondernemende beroepe</i> Aankoper Hotelbestuurder Boukontraakteur Bemarkingsbestuurder Personeelbestuurder</p>	<p>B. Com. (Algemeen) B. Com. (Hotel- en Toerismebestuur) B. Sc. (Boukunde) B. Com. (Bemaring) B. Com. (Personeelbestuur)</p>
<p><i>C of Konvensionele persone:</i> Hulle verkies om met gegewens te werk en het 'n voorkeur vir kantoorwerk waar hulle met woorde en syfers kan werk.</p>	<p><i>C of Konvensionele beroepsveld:</i> Beroepe waarin duidelik neergelegde reëls bestaan, byvoorbeeld die werk van 'n klerk in 'n kantoor.</p>	<p>6. C-Beroepsgroep Konvensionele beroepsgroep: Beroepe waarin jy werk aan take en probleme wat die stelselmatige verwerking van inligting vra. Dit behels ook organisering en beheer van die bedrywighede van 'n maatskappy of ander organisasie.</p>	<p><i>Konvensionele beroepe</i> Ontvangsdame Tikster Boekhouer Proefleser Biblioteekassistent Rekenmeester Bourekenaar</p>	<p>B. Admin. Diploma in Tik B. Com. (Rekeningkunde) B. A. (Tale) B. Bibl. B. Com. (Rekeningkunde); STR; GR B. Sc. (QS)</p>

BYLAAG 2: GROEPING VAN BELANGSTELLINGS-PROFIELE MET PRO-PROFIELE VAN VERSKILLENDE BEROEPE (DIE HOËRSKOOBELANGSTELLINGSVRAELYS [HBS])

GROEPING VAN DIE BELANGSTELLINGS-RIGTINGS IN HOOFSTUDIERIGTINGS	VOORBEELDE VAN BEROEPE	STUDIERIGTINGS
<i>GEESTESWETENSKAPPE</i>		
- Taal	Taalkundige, Letterkundige, Skrywer, Digter, Joernalis	B.A.(Tale); B.A.
- Uitvoerende Kuns	Musikant, Sanger Akteur	B.Mus. B.A.(Drama)
- Beeldende Kuns	Skilder, Beeldhouer	B.A.(BK)
- Sosiaal	Mediese dokter Verpleegster Sielkundige Maatskaplike werker Predikant Onderwyser	M.B.Ch.B. B.Cur. B.A.(Sielkunde) B.A.(MW) B.A.(Teologie) B.Prim.(Ed.); B.A.(Ed.); H.O.D.
<i>NATUURWETENSKAPPE</i>		
- Wetenskap	Fisikus, Chemikus Geoloog, Bioloog Wiskundige Ingenieur	B.Sc.(Fisiese Wetenskappe) B.Sc.(Biologiese Wetenskappe) B.Sc.(Wiskundige Wetenskappe) B.Ing.
- Tegnies	Tegnikus, Tekenaar	Nasionale Diploma in Tegnologie
<i>EKONOMIESE WETENSKAPPE</i>		
- Besigheid	Eienaar van 'n besigheid Bestuurder Verkoopsklerk Agent	B.Com.(Algemeen; Beleggingsbestuur; Personeelbestuur; Finansiële Bestuur; Hotel- en Toerismebestuur)
- Kantoorwerk	Boekhouer Administratiewe beampte	B.Com.(Rekeningkunde) B.Admin.

BYLAAG 2: GROEPING VAN BELANGSTELLINGS-PROFIELE MET PROFIELE VAN VERSKILLENDE BEROEPE (BELANGSTELLINGS-VRAELYS VIR INDIËRLEERLINGE IN STANDERD 6-10)

SEWE PRIMêRE BELANGSTELLINGS-VELDE GEGROEPEER IN HOOFSTUDIE-RIGTINGS	BEKSRYWING VAN SUBVELDE	VOORBEELDE VAN BEROEPE	STUDIERIGTINGS
GEESTESWETENSKAPPE			
- Taal	Waarderend Ekspressief	} Taalkundige, Letterkundige, Skrywer, Digter, Joernalis	B.A.(Tale)
- Sosiale Wetenskap	Waarderend Ekspressief	} Grafiese Ontwerp, Skilder, Beeldhouer	B.A.(BK)
	Persoonlike hulp Groepshulp	} Geneesheer Sielkundige Predikant Onderwyser Maatskaplike werker	M.B.Ch.B B.A.(Sielkunde) B.A.(Teologie) B.A.(Ed.); B.Prim.Ed. H.O.D. B.A.(MW)
NATUURWETENSKAPPE			
- Wetenskap	Natuur Navorsing	} Natuurbewaring, Hidrobioloog, Marinebioloog, Plantkundige, Bioloog, Mikrobioloog Fisioloog	B.Sc.(Aardwetenskappe) Biologiese Wetenskappe; Fisiese Wetenskappe
- Meganies	Manipulatief Ontwerp	} Ingenieur Motorwerktuigkundige, Elektrisiën	B.Ing. Diploma in Tegnologie
EKONOMIESE WETENSKAPPE			
- Besigheid	Handel Oorreding	} Handelaar, Bestuurder, Verkoopsman	B.Com.(Algemeen; Ekonomie; Finansiële Bestuur)
- Kantoorwerk	Numeries Nie-numeries	} Korrespondensieklerk, Rekeningklerk, Registrasieklerk, Kassier, Rekenmeester	B.Admin. B.Com.(Rekeningkunde); STR; GR

BYLAAG 2: GROEPING VAN BELANGSTELLINGS-PROFIELE MET PRO-PROFIELE VAN VERSKILLENDE BEROEPE (BEROEPSBELANGSTELLINGSVRAELYS VIR LEERLINGE IN STANDERD 6-10) (BBV)

GROEPING VAN DIE BELANGSTELLINGS IN HOOFSTUDIERIGTINGS	VOORBEELDE VAN BEROEPE	STUDIERIGTINGS
<i>GEESTESWETENSKAPPE</i>		
- Taal	Skrywer, Joernalis, Vertaler, Kritikus	B.A.(Tale)
- Musiek	Skilder, Beeldhouer, Toneelspeler, Digter	B.A.(BK) B.A.(Tale)
- Sosiale Diens	Verpleging Onderwys Maatskaplike werk	B.Cur. B.Prim.(Ed.); B.A.(Ed.); H.O.D. B.A.(MW.)
<i>NATUURWETENSKAPPE</i>		
- Tegnies	Masjienoperateur, Werktuigkundige, Elektrisiën Ingenieur	Diploma in Tegnologie B.Ing.
- Natuurwetenskap	Plantkundige, Fisioloog, Laboratoriumassistent, Bioloog, Mikrobioloog	B.Sc.(Algemeen; Aardwetenskappe; Biologiese Wetenskappe; Fisiese Wetenskappe; Wiskundige Wetenskappe)
<i>EKONOMIESE WETENSKAPPE</i>		
- Kantoorwerk - Nie-numeries	Tikwerk, liassering Proefleser	B.Admin. B.A.(Tale)
- Kantoorwerk - Numeries	Boekhou, rekeningkunde, kontrolering van betaalstate, bestelvorms	B.Com.(Algemeen; Rekeningkunde)
- Handel	Handelsreisiger, Toonbankassistent, Verkoopsman, Kleinhandelaar	B.Com. Diploma in Tegnologie en Handel

BYLAAG 2: GROEPERING VAN BELANGSTELLINGS-PROFIELE VAN VERSKILLENDE BEROEPE (DIE PRENTEBEROEPS-BELANGSTELLINGSVRAELYS) (PBV)

GROEPERING VAN DIE BELANGSTELLINGS IN HOOFSTUDIERIGTINGS	VOORBEELDE VAN BEROEPE
<p><i>GEESTESWETENSKAPPE</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Huishoudelike werk - Voedselvoorbereiding - Kleremakery 	<p>Tafelbediener, huisbediende, kamerbediende, hospitaalordonnans</p> <p>Banketbakker, Meulenaar, Broodbakker, Slagter, Blokman</p> <p>Kleremaker</p>
<p><i>NATUURWETENSKAPPE</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Hoër ingenieursambagte - Laer ingenieursambagte - Landbou 	<p>Motorwerktuigkundige, Passer-en-draaier, Elektriesiën</p> <p>Plaatmetaalwerk, Sweiswerk, Grofsmedery</p> <p>Veeteelt, Tuinbou, Melkery, Akkerbou, Pluimveeboerdery</p>
<p><i>EKONOMIESE WETENSKAPPE</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Klerklike werk 	<p>Skryfwerk, liassing van rekords en proefleeswerk</p>
<p><i>TEGNIIESE RIGTINGS</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Houtwerk - Verfambagte - Bouwerk 	<p>Vervaardiging van dakbalke, installering van kaste en deure</p> <p>Letterskilderwerk en boubedryf</p> <p>Lê van teëls, Messel, Pleisterwerk, Loodgieterswerk</p>